

8769

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EL SANATLARI EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

ANKARA İL MERKEZİNDE YAŞAYAN KADINLARDA BULUNAN
GELENEKSEL GÜMÜŞ TAKILAR ÜZERİNDE
BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Firdevs Kaya

Tezi Hazırlayan : Doç. Tevhide Özbağı

ANKARA 1989

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

ÖNSÖZ

Maddi ve manevi kültürümüzün bir parçasını oluşturan geleneksel gümüş kadın takıları üzerinde yapılmış olan bu araştırma, geleneksel gümüş kadın takılarının özelliklerini ortaya koyarak, kaynak eksikliğinin giderilmesini ve bu dalda yapılacak araştırmalara katkıda bulunulmasını sağlarsa amacına ulaşmış olacaktır.

Araştırmanın yürütülmesinde bana yardımcı olan değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Fırdevs Kaya'ya, araştırmam sırasında öneri ve yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Yahşi Yazıcıoğlu'na, Ankara İl merkezinde yaşayan geleneksel gümüş takı sahipleri kadınlara, büyük destek gördüğüm değerli aileme ve yazım işlerinde gösterdiği gayretten dolayı Nesteren Kılıç'a içtenlikle teşekkür ederim.

Ankara 1989

Doç. Tevhide Özbaşı

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETİ	4
3. MATERYAL VE YÖNTEM	7
3.1 Materyal	7
3.2 Yöntem	8
4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA	9
4.1 Geleneksel Gümüş Takılarda Kullanılan Malzeme	9
4.1.1 Gümüş	9
4.1.2 Taşlar	10
4.2 Geleneksel Gümüş Takılarda Kullanılan Süsleme Teknikleri	11
4.2.1 Telkari (Filigre) Tekniği	12
4.2.2 Granül Tekniği	16
4.2.3 Kabartma (Repousse) Tekniği	18
4.2.4 Kalıpla Kabartma (Stampa Basma) Tekniği.....	20
4.2.5 Çalma ve Kazıma Tekniği	22
4.2.6 Savatlama Tekniği	24
4.2.7 Yarı Değerli Taş ve Renkli Cam İle Süsleme	26
4.3 Geleneksel Gümüş Takılarda Kullanılan Motifler.....	27
4.3.1 Bitkisel Motifler	28
4.3.2 Hayvansal Motifler	30
4.3.3 Geometrik Motifler	33
4.3.4 Sembolik Motifler	38
4.3.5 Yazılar	46
4.4 Takı Çeşitleri	47
4.4.1 Kadın Takıları	47
4.5 Kullanım Yerlerine Göre Geleneksel Gümüş Kadın Takı Çeşit- leri	47
4.5.1 Baş Süslemelerinde Kullanılan Takılar	50
4.5.1.1 Tepelik	50
4.5.1.2 Fes Süsü	56
4.5.1.3 Alınlık	63
4.5.1.4 Yanak Döven - Zülûf Bastı	68

4.5.1.5 K�pe	73
4.5.2 Boyunda Kullanılan Takılar	80
4.5.2.1 Kolye-Gerdanlık	80
4.5.2.2 Hamaylı	90
4.5.3 G��se Takılan Takılar	96
4.5.3.1 G��s S�� - Pantantif	96
4.5.4 Bele Takılan Takılar	100
4.5.4.1 Kemer	100
4.5.4.2 Kemer Tokası	107
4.5.5 Bile�e Takılan Takılar	111
4.5.5.1 Bilezik	111
4.5.5.2 Halhal	120
4.5.6 Parma�a Takılan Takılar	122
4.5.6.1 Y��k	122
4.6 Geleneksel G��� Takı Sahiplerinin Sosyo-K��t�rel Yapıları ve Sahip Oldukları Takılar	128
5. SONU�	145
6. �ZET	150
SUMMARY	
L�TERAT�R	153
EKLER	157

ŞEKİLLER

Şekil No:

Sayfa No :

1.	Kaba Telkari Tekniği İle Süslenmiş İki Ayrı küpe	14
2.	Telkari Tekniği İle Süslenmiş Kemer. Ankara Etnoğrafya Müzesi (16492)	15
3.	Granül Tekniğinin Uygulanarak Süsleme Yapıldığı Bir Kemer. Ankara Etnoğrafya Müzesi (23280).....	17
4.	Kabartma Tekniği İle Süslenmiş Tepelik	19
5.	Kalıpla Kabartma Tekniği İle Süslenmiş Kolyeden Bir Görüntü	21
6.	Savatlama ve Kazıma Tekniğinin Birlikte Kullanılmasıyla Süslenmiş Bir Bilezik	23
7.	Savatlama Tekniği İle Süslenmiş Bir Bilezik (Orjinal).....	24
8.	Renkli Cam İle Süslenmiş Zülüflük (Orjinal).....	26
9.	Bitkisel Motiflerle Süslenmiş Bilezik (Orjinal)	29
10.	Çiçek Motifleriyle süslenmiş Göğüs Süsü (Orjinal)	30
11.	Kuş Motiflerinin Bitkisel Motifler İle Birlikte Kullanılışını Gösteren Bir Kemer (Orjinal).....	31
12.	Hayvansal Motiflerden Rumilerin Kullanıldığı Kemer (Orjinal)	32
13.	Geometrik Motiflerden Üçgen Formun Kullanıldığı Kısı (Orjinal)	34
14.	Geometrik Motiflerden Daire Formun Kullanıldığı Fes Süsü (Orjinal)	35
15.	Geometrik Motiflerden Kare Formun Kullanıldığı Kolye (Orjinal)	36
16.	Geometrik Motiflerden Eşkenardörtgen Baklava Formun Kullanıldığı Kolye (Orjinal)	37
17.	Penezler El Motifleriyle Süslü Yanak Döven	39
18.	El Motifleriyle Süslü Kolye	40
19.	Geleneksel Gümüş Kadın Takılarında Kullanılan El Motifleri	41
20.	Ay-Dünya, Ay-Yıldız ve Damla Motifleriyle Süslü Zülüflükler (Orjinal)	42
21.	Gözü Simgeleyen Çeşitli Motifler	43
22.	Göz Motiflerini Simgeleyen Üçgen Formlu Fes Süsü (Orjinal)	44
23.	Göz Motiflerini Simgeleyen Üçgenlerden Oluşan Yıldızlar. Ankara Etnoğrafya Müzesi (8401).....	45
24.	Yazı Motifi İle Süslenmiş Yüzük Taşı	46

25.	Tepelik (Orjinal).....	51
26.	Tepelik (Orjinal)	52
27.	Tepelik (Orjinal)	53
28.	Tepelik Ankara Etnoğrafya Müzesi (22404).....	55
29.	Tepelik Ankara Etnoğrafya Müzesi (19296).....	55
30.	Fes Süsü (Orjinal)	57
31.	Fes Süsü (Orjinal)	59
32.	Fes Süsü (Orjinal)	59
33.	Fes Süsü (Orjinal)	60
34.	Fes Süsü (Orjinal)	61
35.	Fes Süsü Ankara Etnoğrafya Müzesi (22296).....	62
36.	Alınlık, Fes Süsünün Altında Kullanış Biçimi (Orjinal)....	64
37.	Alınlığın Çenelik Olarak Kullanış Biçimi	65
38.	Alınlık (Orjinal)	66
39.	Alınlık (Orjinal)	67
40.	Yanak Döven (Orjinal).....	69
41.	Yanak Döven (orjinal)	70
42.	Yanak Döven (Orjinal)	71
43.	Yanak Döven (Orjinal)	72
44.	Küpe (Orjinal)	74
45.	İki Ayrı Küpe (Orjinal)	75
46.	Küpe (Orjinal)	76
47.	Bir Çift Küpe. Ankara Etnoğrafya Müzesi (22767).....	77
48.	Bir Çift Küpe. Ankara Etnoğrafya Müzesi (7014).....	78
49.	Bir Çift Küpe. Ankara Etnoğrafya Müzesi (7018).....	79
50.	Kolye (Orjinal)	81
51.	Kolye (Orjinal)	82
52.	Kolye (Orjinal)	83
53.	Kıstı (Orjinal)	84
54.	Kıstı (Orjinal)	85
55.	Kıstı (Orjinal)	86
56.	Kıstı Ankara Etnoğrafya Müzesi (20745).....	87
57.	Kıstı Ankara Etnoğrafya Müzesi (5995)	88
58.	Kıstı Ankara Etnoğrafya Müzesi (22047)	89
59.	Hamaylı (Orjinal)	91

60.	Hamaylı (Orjinal)	92
61.	Hamaylı (Orjinal)	94
62.	Hamaylı (Orjinal)	95
63.	Göğüs Süsü-İğne (Orjinal)	97
64.	Göğüs Süsü (Orjinal)	98
65.	Pantantif (Orjinal)	99
66.	Kemer (Orjinal)	101
67.	Kemer (Orjinal)	102
68.	Kemer (Orjinal)	103
69.	Kemer Ankara Etnoğrafya Müzesi (21500).....	104
70.	Kemer Ankara Etnoğrafya Müzesi (18622)	105
71.	Kemer Ankara Etnoğrafya Müzesi (22218).....	106
72.	Kemer Tokası (Orjinal)	108
73.	Kemer Tokası(Orjinal)	109
74.	Kemer Tokası Ankara Etnoğrafya Müzesi (12899).....	110
75.	Bilezik (Orjinal)	112
76.	Bilezik (Orjinal)	113
77.	Bilezik (Orjinal)	114
78.	Bilezik (Orjinal)	115
79.	Bilezik Ankara Etnoğrafya Müzesi (1569)	116
80.	Bilezik Ankara Etnoğrafya Müzesi (15212)	117
81.	Bilezik Ankara Etnoğrafya Müzesi (21801)	118
82.	Bilezik Ankara Etnoğrafya Müzesi (5212).....	119
83.	Halhal (Orjinal)	121
84.	Yüzük (Orjinal)	123
85.	Üç Adet Yüzük (Orjinal)	124
86.	Yüzük (Orjinal)	125
87.	Yüzük (Orjinal)	126
88.	Yüzük (Orjinal)	127

ÇİZELGELER

Çizelge No :

Sayfa No :

1. Geleneksel Gümüş Kadın Takılarının Kullanım Yerine Göre Dağılımı	49
2. Geleneksel Gümüş Takı Sahiplerinin Sosyo-Kültürel Yapıları ve Takı Miktarları	130
3. Geleneksel Gümüş Takılarda Kullanılan Saf Gümüş ve Gümüş Kaplama Oranları	131
4. Yüzaltmış Geleneksel Gümüş Takıda Kullanılan Süsleme teknikleri	132
5. Geleneksel Gümüş Takılarda Kullanılan Taşlar.....	134
6. Geleneksel Gümüş Kadın Takılarında Kullanılan Motifler ..	135
7. Kadınların Geleneksel Gümüş Takıları Elde Etmelerine İlişkin Değerler	136
8. Takıların Aile Büyüklerinden Geçlere Devredilme Şekilleri .	137
9. Geleneksel Gümüş Takıların Kullanıldıkları Amaçlara İlişkin Değerler	138
10. Geleneksel Gümüş Takıların Kullanılmalarıyla İlişkin Değerler	139
11. Geleneksel Gümüş Takıların Değerlendirilmeleriyle ilişkin Değerler.....	140
12. Geleneksel Gümüş Takıların Orjinalliğini Koruyup Korumalarıyla İlişkin Değerler	141
13. Geleneksel Gümüş Takıların Mesaj Vermeleriyle İlişkin Değerler	142
14. Kadınların Sahip Olmak İstedikleri Geleneksel Gümüş Takılara İlişkin Değerler.....	144

1. GİRİŞ

Sanat, milletlerin kültür ve zevklerini açıklayan, geleneklerini, duygularını yansıtan bir kavramdır.

Geçmişten geleceğe bir köprü niteliği taşıyan el sanatlarımız; sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam biçimimizi yansıtan en kalıcı ve anlamlı belgeler arasında yer alır.

Çeşitli uygarlık ve kültürlerin merkezli ve geçit yolu olan Adadoluda, el sanatlarının çok eski bir geçmişi vardır. Yüzyıllar boyu süregelen geleneksel zevk, biçim ve renk anlayışının bütün etkinliği sanat eserlerinde görülmektedir. Bu geleneksel zevkin özünüde, eskiçağ Adadolu sanat eserlerinin günümüze kadar gelmiş izleri ortaya koymaktadır.

Süslemecilik, insanlık tarihi ile birlikte başlamış ve insanların en doğal tutkusu olarak ortaya çıkmıştır. Süsleme, insanların kendilerini, yaşadıkları ortamı ve kullandıkları eşyaları göze en hoş görünecek biçimde güzelleştirilmesi için üsluplaşmış şekil, resim ve motiflerle değerlendirilmesidir.

İnsanların süslenme gereksinmelerinden birisini de en ilkel şekli-nden gelişmişine kadar takı oluşturmaktadır.

Takı, takmak kelimesinden gelmektedir. Mücevher veya ziynet eşyası diye de adlandırdığımız takı, insanların süslenmek amacıyla taktıkları çeşitli taş, maden, doğa ürünleri ve buna benzer malzemelerden yapılmış kullanım eşyalarıdır.

Arkun (1985), takıyı süsleme-form ve malzeme üçgeninin oluşturduğu düzenin yanısıra gerekli teknik olanakları ve ustalığı kullanarak ortaya konulan fonksiyonel kullanım eşyası olarak tanımlamaktadır.

Takılar süslenmenin dışında, inançlara ve geleneklere bağlı kalarakta hazırlanmakta, bu amaçla hazırlanması takılar, toplumun inançlarını yansıması bakımından kutsal sayılmaktadır.

Yazılı kaynaklarda takıların ilk kez ne zaman ve ne amaçla kullanıldığı konusunda kesin bir bilgi olmamakla birlikte, geçmişinin insanlık tarihi kadar eski olduğu, doğa ve inanç ilişkileri sonucu ortaya çıktığı tahmin edilmektedir. Ayrıca takılar, bir cins sosyal sınıf belirleyicisi niteliğinde de olabilmektedir.

Anadolu insanının ilkçağlardan beri takı ile uğraştığı ve kullandığı bilinmektedir. Gerek süslenmek, gerekse inançlarını yansıtmak ve bir mesaj iletmek amacıyla yapılmış olan bu takılar, geçmişte yaşamış insanların birikimi ile bütünleşerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Takı yapımında kullanılan malzemelerin cinsi özellikle ulaşım imkanlarının sınırı olduğu erken çağlarda, çevrede bulunan deniz kabukları, kemik, ahşap parçaları gibi malzemelerle sınırlı kalmıştır. Zamanla gelişen ticari ve kültürel ilişkiler sonucu ve maden kaynaklarının değerlendirilmesiyle özellikle altın ve gümüş gibi madenlerin ortaya çıkmasıyla takı yapan sanatkarların malzama çeşitleri de artmıştır (Türe 1986).

Eski usta ve sanatkarlar, taşları ve metalleri takılarda kullanırken, biçim ve fonksiyon gibi özellikleri sosyal, teknik ve sanatsal davranışları ile de denetlemiş ve sayısız eserler üretmişlerdir. Bu sanatkarların iyi bir doğa araştırmacısı olduklarını, ürettikleri eserler ortaya koymaktadır (Savaşçın 1986 a).

Türkiye'de batılılaşmayla birlikte Anadolu geleneksel takıları yok olmaya başlamış tamamen ticari amaçlı, kopyacılıktan ileri gitmeyen, genellikle sanatsal ve kültürel değeri olmayan takıların üretimine yönelinmiş; Avrupa modellerinin uygulanmasıyla da Anadolu takılarında gelenek ve estetik bakımından yozlaşma başlamıştır.

Gelişen ve değişen toplumsal yapıya rağmen kadın, takılarla iç içe olmuş ve kendini güzel göstereceğine inandığı her nesneyi takmaya ve taşımaya özen göstermiştir.

Türkiye'nin son yıllarda turizme verdiği önem de gözönünde tutulacak olursa, söz konusu geleneksel kadın takılarının çeşit, malzeme, bezeme ve teknik özelliklerini belirlemenin gerekliliği ortaya çıkar.

Ancak yapılan kaynak taramasında, geleneksel gümüş kadın takılarının elde edilme ve süsleme teknikleriyle, motif özellikleri yönünden inceleyen, çeşitleri ve kullanım yerlerini belirten bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu araştırma, Ankara il merkezinde yaşayan kadınların sahip oldukları geleneksel gümüş takıların çeşitlerini, bu takılarda kullanılan malzemeyi, süsleme tekniğini, biçim ve motif özelliklerini belirlemek amacıyla planlanmıştır.

Araştırma yöresi olarak Ankara il merkezi seçilmiştir. Ankara'nın toplumsal yapısı, Anadolu'nun çeşitli yörelerinden gelen gruplardan oluşmaktadır. Ayrıca Anadolu geleneksel gümüş takılardan örnekler, Ankara Etnoğrafya müzesinde korunmaktadır.

Bu amaçla Ankara il merkezinde yaşayan kadınlarda bulunan geleneksel gümüş takıların çeşit, malzeme, süsleme tekniği, biçim ve motif özellikleri araştırılmıştır.

Ayrıca, Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan geleneksel gümüş kadın takılarının tesbit edilmesine, özelliklerinin incelenmesine ve bu takıların Ankara il merkezinde yaşayan ve araştırma kapsamındaki kadınlarda bulunan geleneksel gümüş takılarla benzer ve farklı yönlerinin ortaya konulmasına çalışılmıştır. Ancak; Ankara Etnoğrafya müzesi arşivinde bulunan tüm takıları tesbit etmek ve özelliklerini belirlemek ilgili makamlardan yazılı izin alınmasına rağmen, müze yetkililerince imkan verilmediği için mümkün olamamış; araştırmanın yürütüldüğü süre içerisinde sadece vitrinlerde sergilenen takılar incelenebilmiştir.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Geleneksel gümüş kadın takılarımızı özellikle bilimsel yönden inceleyen araştırmalar oldukça azdır.

Türk araştırmacılarının bu tür araştırmalara bilimsel olarak ancak son yıllarda eğilebilmeleri nedeniyle geleneksel gümüş kadın takı çeşit ve özellikleri konularında yeterli bilgiler ortaya konulamamıştır.

Bu nedenle genel konusu ve içeriğindeki konularla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olduğu tesbit edilebilen kaynaklar, yayın tarihleri dikkate alınarak özetlenmiştir.

Duru (1970), Anadolu'nun en eski süs takılarını incelemiş, bu takıların biçim ve güzelliklerini belirtmiş. Taş devri ve Tunç çağı takı özelliklerini saptamış, arkeolojik kazılar sonucu Troya ve Alacahöyük'te bulunan en eski takıların, cinslerini ve özelliklerini ortaya koymuştur.

Gökbuket (1979), Anadolu'da dokumalarda kullanılan göz motiflerinin takılarda da bulunduğunu ve bazı takıların ise nazarlık olarak kullanıldığını belirtmiştir.

Demirkan (1981), geleneksel Anadolu takılarını, bu takılarda kullanılan süs taşlarını ve bu taşlarda kullanılan işleme sanatını anlatmıştır. Ayrıca bu sanatın yok olmaya yüz tuttuğunu belirterek yaşatılması için önerilerde bulunmuştur.

Arkun (1985), malzeme, teknik ve sanat bakımından değeri yüksek olan eski takılar ile bu takıları yapan ustaların zevk ve yaratıcılıkları üzerinde durmuştur. Çıplak, dekoratif bir görüntü yansıtan günümüz takılarının, sanat ve anlam yüklü olmaları için takı yapan usta ve sanatkarların yeni arayış içinde, tasarımcı, eskiyi iyi analize edip, kendilerine haz, Bireysel çözümler getirmeleri gerektiğini belirtmiştir.

Payzın (1985), Anadolu kadınının kullandığı takılarda, süsleme ile faydanın ayrılmaz iki unsur olduğunu, ayrıca Doğu ve Güneydoğu bölgesi

takılarından bazılarının şekil ve motiflerine göre vermiş oldukları mesajları belirtmiştir.

Savaşçın (1985 a), takı yapan eski usta ve sanatkarların, sanatsal ve yaratıcı özellikleri üzerinde durmuş, bu sanatkarların günümüz sanatkarları ile olan benzerliklerini belirlemiştir.

Savaşçın (1985.b), ilk takılarla ilgili araştırmalarda bulunmuştur. Ayrıca Anadolu takılarının dönemlere göre özelliklerini belirtmiştir.

Savaşçın (1985.c), takılarda kullanılan süs taşlarını inceleyerek, bu taşların, değerli ve yarı değerli oluşlarını saptamıştır. Ayrıca bu taşların tabiatta bulundukları ortamları belirtmiştir.

Suner (1985), Ankara yöresinde giyilen giysilerle kullanılan geleneksel kadın takılarını, bu takılarda kullanılan malzeme ve biçim özelliklerini saptamıştır. Ayrıca Ankara'ya bağlı Beypazarı'nda eskiden dövme, telkari, sanatlama ve mineleme teknikleri ile takıların üretildiğini, ancak günümüzde aynı yörede sadece telkari tekniği uygulanarak takı üretildiğini ve bu takıların iyi pazar bulunduğunu belirtmiştir.

Tansuğ (1985), takıların insan hayatındaki yeri ve önemi üzerinde durmuş, Türk'lerin takı takma geleneğini, Türkmen ve yörük'lerin yaşam biçimlerini ve bu yaşam biçimi içinde kutsal saydıkları takıları saptamış, bu takıların çeşitlerini ve anlamlarını belirtmiştir.

Temizok (1985), takının çağlar boyu çeşitli uygarlıklardan geçerek günümüze kadar uzanan geleneksel çizgisi üzerinde durmuş ve tarih içindeki dönemlerini saptamıştır. Türk Osmanlı kuyumculuk sanatının durumunu, önemini ve günümüz kuyumculuk sanatının genel durumunu belirtmiştir.

Savaşçın (1986 a), Helenistik çağ takıları üzerinde araştırmalar yapmış bu dönem takılarında kullanılan maden ve süsleme unsunlarını, motif özelliklerini belirtmiştir.

Savaşçın (1986 b), Anadolu takılarının tarihsel ve teknolojik gelişi-

mini, ayrıca takılarda kullanılan doğal ve yapay taşlar ile değerli taşların günümüz piyasasındaki durumunu, takı yapan ustaların bu taşları takılarda kullanırken, sanatsal yönden yeteneklerini belirlemiştir.

Türe (1986 a), Hititler, Frig, Lidya, Urartu devletleri, genç Hitit Beylikleri, İyonya, Greko ve Pers dönemi takılarının, form ve teknik özelliklerini belirtmiştir.

Türe (1986 b), Roma dönemi takı çeşitlerini, motif özelliklerini ve bu dönem takılarında kullanılan maden süsleme tekniklerini saptamıştır.

Türe (1986 c), Bizans dönemi takıları üzerinde araştırmalar yapmış, Orta ve genç Bizans dönemi takılarının, çeşit şekil ve motif özelliklerini belirtmiştir.

Kuşoğlu (1987), Osmanlı dönemine ait kemer ve kemer tokalarının model ve süsleme teknikleri bakımından özelliklerini saptamıştır.

Kuşoğlu (1988), insanların kendilerini nazar ve çeşitli kötülüklerden koruduğuna inanarak taktığı, muska da denilen hamaylıları büyük bir dikkatle koruduklarını ve bu takıların madeni kısımlarının Türk süsleme sanatları açısından önemini belirtmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3. 1. Materyal

Araştırma materyalini, Ankara il merkezinde yaşayan ve geleneksel gümüş takısı bulunan kadınlardan anket yoluyla toplanan bilgiler ile geleneksel gümüş kadın takıları oluşturmaktadır.

Geleneksel gümüş takıya sahip kadınlara uygulanacak anketin hazırlanması için konu ile ilgili görülen yayınlar tetkik edilmiş, geleneksel gümüş takılar üzerinde gözlem ve incelemeler yapılmış, geleneksel takı pazarlayan iş yeri sahiplerinin görüşleri alınmıştır. Elde edilen bilgilerin ışığı altında bir ön anket hazırlanmış, bu anket geleneksel takıya sahip beş kadına uygulanmış, bu uygulamadan sonra gerekli düzeltmeler, ilave ve çıkarmalar yapılarak Ek 1'de verilmiş olan anket formu düzenlenmiştir.

Anketler bizzat araştırmacı tarafından 1988 yılı nisan-haziran aylarında geleneksel gümüş takıya sahip kadın bireylerle karşılıklı görüşme tekniği uygulanarak, doldurulmuştur.

Birey seçiminde geleneksel gümüş takıya sahip olma ön koşulu aranmış, bu nedenle de anket uygulanan bireylerin sayısı sınırlı kalmıştır. Ankara il merkezinde oturan, geleneksel gümüş takıya sahip kırk birey tesbit edilebilmiştir.

Araştırmanın; sınırlı zaman içersinde bitirme zorunluluğu, geleneksel gümüş takıya sahip olan bireylerin sayısının arttırılmasına imkan vermemiştir.

Kırk bireye uygulanan anket formlarından ve takılar üzerinde yapılan incelemelerden elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucu uygulanan anket sayısının araştırma için yeterli olacağı kanısına varılmıştır.

Ayrıca, araştırma materyeli olarak, geleneksel gümüş takıya sahip, anket uygulanan kırk bireyde varlığı tesbit edilen yüz altmış geleneksel gümüş takı ile Ankara Etnoğrafya Müzesinde araştırmanın planlanıp

yürütüldüğü süre içerisinde vitrinlerde teşhir edilmekte olan yirmi adet geleneksel gümüş kadın takısının tamamı alınmıştır.

3. 2. Yöntem

Anket formlarına ait cevaplardan elde edilen verilerin değerlendirilmesinde; geleneksel gümüş takıya sahip kadınların sosyo-kültürel durumlarına öncelik verilmiş, kadınların yaş, medeni ve öğrenim durumları, çocuk sayıları ile geleneksel gümüş takılara ait veriler kümelendirilerek istatistikî metodlara göre değerlendirilmiş, elde edilen sonuçlar, çizelgeler haline getirilmiştir.

Takılar üzerinde yapılan gözlem ve incelemeler metin içerisinde anlatılmış, gerekli görülenlerin imkan çerçevesinde negatif ve pozitif fotoğrafları çekilmiştir.

Araştırma materyalini oluşturan geleneksel gümüş kadın takılarıyla, geleneksel gümüş takı pazarlayan iş yerlerinde yapılan gözlem ve incelemelerden, bu iş yeri sahipleriyle yapılan karşılıklı görüşmelerden, takılarla ilgili kaynaklardan sağlanan bilgilerle, fotoğrafları çekilen geleneksel gümüş kadın takılarının kullanım yerlerine göre çeşitleri, bu takılarda kullanılan teknikler ve bezemelerle ilgili özellikler metin içerisinde açıklanmaya çalışılmıştır.

4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

4. 1 Geleneksel Gümüş Takılarda Kullanılan Malzeme

Takılarda kullanılan malzemenin, takıların özelliklerini belirlemesi açısından önemli bir yeri vardır. Bu malzemeler; madenden, taşlar, deniz ürünleri, kemikler, deriler ve diğer benzeri maddeler olmak üzere çeşitlilik göstermektedir.

Madenler ve taşlar; değerli ve yarı değerli olmak üzere ikiye ayrılmakta ve bu yönden taşıyan kişinin sosyal yapısını da ortaya koyabilmektedir.

Çeşitli taşlar ile mercan, ince ve benzeri deniz ürünleri, madeni takılara monte edilerek kullanıldığı gibi yan yana veya aralıklı olarak diziler halinde de kullanılmaktadır.

Madeni takıların ana malzemesi altın, gümüş, bakır, bronz ve pirinç gibi işlenmeye müsait madenlerdir. Ancak araştırma konusunu geleneksel gümüş takıların oluşturması nedeniyle burada ana malzemelerden olan gümüş takıların süslenmesinde kullanılan taşlar üzerinde durulmuştur.

4. 1. 1 Gümüş

"İşlenmeye çok müsait olan gümüş madeni, doğada hem doğal maden, hemde cevher olarak bulunmaktadır. İlk kullanılan gümüş doğal gümüş olmuştur. Bu maden dere yataklarında veya bazı kayaların içinde damarlar halinde bulunmaktadır. Doğal gümüş çok az miktarda bulunduğundan, altından daha geç bir tarihte farkedildiği tahmin edilmektedir. Doğal gümüşün M.Ö. Dördüncü binin başlarından itibaren süs eşyalarının yapımında kullanıldığı görülmektedir" (Erginsoy 1978).

Gümüş elde edilen başlıca cevherler, galen ve gümüş klorürleridir. Bir kurşun-kükürt birleşimi ve madenimsi görünümlü olan galen cevherinin içinde, hem gümüş hem de kurşun madenleri bulunmaktadır. Galenin erime noktası düşük olduğundan bu cevher diğer cevherlerden farklı olarak,

uzun bir süre ateşte bırakılmak şartı ile, üstü açık bir ortamda tasfiye edilmektedir. Galenin tasfiyesi sonucu, gümüş -kurşun karışımı bir alaşım elde edilmekte, sonra bu alaşımın uzun bir süre ısıtılarak oksidasyonla ayrılması ve geride saf gümüşün kalması sağlanmaktadır. Orta, Batı ve Kuzeydoğu Anadolu'da bol miktarda galen ve gümüş klorürleri bulunmakta, ilk gümüş tasfiyesinin ise Anadolu'da yapıldığı tahmin edilmektedir.

Her türlü işlenmeye elverişli olan gümüş, hem ziynet eşyalarında, hem de tabak tepsi, vazo gibi ev süs eşyalarının yapımında kullanılmaktadır. (Erginsoy 1978)

Takı yapımında en fazla kullanılan madenler arasında yer alan gümüş, saf olarak kullanıldığı gibi, yapılan takının özelliğine göre bazı değersiz madenler üzerine kaplama olarak da kullanılmaktadır.

Araştırma kapsamına giren yüzaltmış adet geleneksel gümüş kadın takılarından yirmi adedinin saf gümüş olmadığı, değersiz maden üzerine gümüş kaplama olduğu tesbit edilmiştir (Çizelge 3).

4. 1. 2 Taşlar

Taşlar da, doğada değerli veya yarı değerli olarak bulunmaktadır.

Taşların değerleri, sertlik ve optik özelliklerine göre değişmektedir. Renkleri ise bileşimlerindeki maden oksitlerine bağlıdır. Bu renk bazan taşın ışığı geçirilmesi veya yansıtması şeklindedir (Savaşçın 1985).

Takılarda kullanılan değerli taşlar arasında elmas, yakut, zümrüt, safir, opal gibi taşlar yer almaktadır.

Yarı değerli taşlar arasında yörelerine göre adlandırılan Simav akikleri, Erzurum taşı (Siyah kehribar) ve Eskişehir lüle taşı gibi taşlar bulunmaktadır.

Değerli taşlar, yine değerli madenler üzerine (altın, platin gibi) oturtularak kullanılmakta, yarı değerli taşlar ise yarı değerli madenler üzerine oturtulduğu gibi, boncuk dizileri şeklinde de kullanılmaktadır.

Araştırma konusunu oluşturan geleneksel gümüş kadın takılarında en çok yarı değerli taşlardan akik kullanılmaktadır. Bunların yanında taşlar grubunda yer alan deniz ürünlerinden mercanlar ve renkli boncukların da gümüş takılarda yoğun olarak kullanıldığı tesbit edilmiştir.

Bunlardan başka, cam teknolojisinin ilerlemesiyle doğal kristallerin taklitleri yapılmış, bu camlar, prizma şeklinde biçimlendirilerek zümrük, yakut, elmas, safir gibi gerçek kristallere benzetilip geleneksel gümüş kadın takılarında çokça kullanılmıştır.

4.2 Geleneksel Gümüş Takılarda Kullanılan Süsleme Teknikleri

Ham maddesi maden olan el sanatlarında madenin değişik teknikler kullanılarak şekillendirilip süslenmeleriyle diğer el sanatlarında olduğu gibi sanat değeri yüksek olan eserler üretilmektedir.

Ham maddesi maden olan takıları süslemek amacıyla kullanılan maden süsleme tekniklerini Erginsoy (1978) dokuz grupta toplamakta, çoğunlukta da maden süslemelerinde birden fazla tekniğin bir arada kullanıldığı belirtmekte ve teknikleri şöyle sıralamaktadır.

- a- Çalma ve kazıma tekniği
- b- Kabartma tekniği
- c- Azür (delik işi) tekniği
- d- Kalıpta kabartma (stampa basma) tekniği
- e- Telkari (filligre) tekniği-granül
- f- Kakma tekniği
- g- Savatlama tekniği
- h- Değerli taş, renkli cam ve mine ile süsleme
- i- Kaplama ve yaldızlama tekniği

Geleneksel gümüş kadın takıları üzerinde yapılan incelemeden; telkari-granül, kabartma, kalıpla kabartma (stampa basma), kazıma,

savatlama, yarı değerli taş, renkli cam ile süsleme gibi maden süsleme tekniklerinin uygulandığı ancak bunların yanında deniz ürünlerinden olan mercan boncukların da takılara tutturulmuş veya diziler halinde kullanıldığı ve bu şekildeki süslemelerin yoğun olduğu anlaşılmıştır.

4. 2. 1 Telkari (Filiğre) Tekniği

Altın veya gümüş telleri bükerek şekillendirip motifler yapmaya, bu motifleri lehim kullanarak birbirine veya madeni bir zemin üzerine tutturmaya telkari (filiğre) tekniği denir (Erginsoy 1978).

"Telkariye vav işi de denilmektedir. Bu isim uygulamada sıkça kullanılan (Osmanlı'da vav) biçimindeki harften dolayı verilmektedir. Ayrıca bu tekniğin yapımında parçalar "çift" (cınbız gibi ucu daha da ince bir araç) ile bir araya getirildiğinden "çift işi" de denilmektedir. Bu iki isim genellikle sanatkarlar arasında kullanılmaktadır" (Kuşoğlu 1986).

Telkari tekniği, XV. yüzyıldan beri çok yaygın olarak görülmüş, özellikle Doğu Karadeniz, Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da gelişme göstermiştir (Özkan 1982).

Yurdumuzda talkari tekniğinin kullanıldığı önemli merkezlerden birisi Mardin ilinin Midyat ilçesidir. Bunun dışında Sivas, Edirne, Diyarbakır, Trabzon, Bursa, Beypazarı gibi yörelerde bu tekniğin kullanıldığı merkezler arasına girmektedir (Kuşoğlu 1986).

Takı pazarlayan işyeri sahipleri ile takı sahibi kadınlarla yapılan söyleşiler ve takılar üzerinde yapılan gözlem ve incelemelere göre telkari tekniği, geleneksel gümüş kadın takılarında iki şekilde uygulanmaktadır.

Birinci uygulama; çekilen ince tellerin şekillendirilerek madeni zemin üzerine lehimlenmesidir ki bu uygulamaya "kaba telkari" denilmektedir.

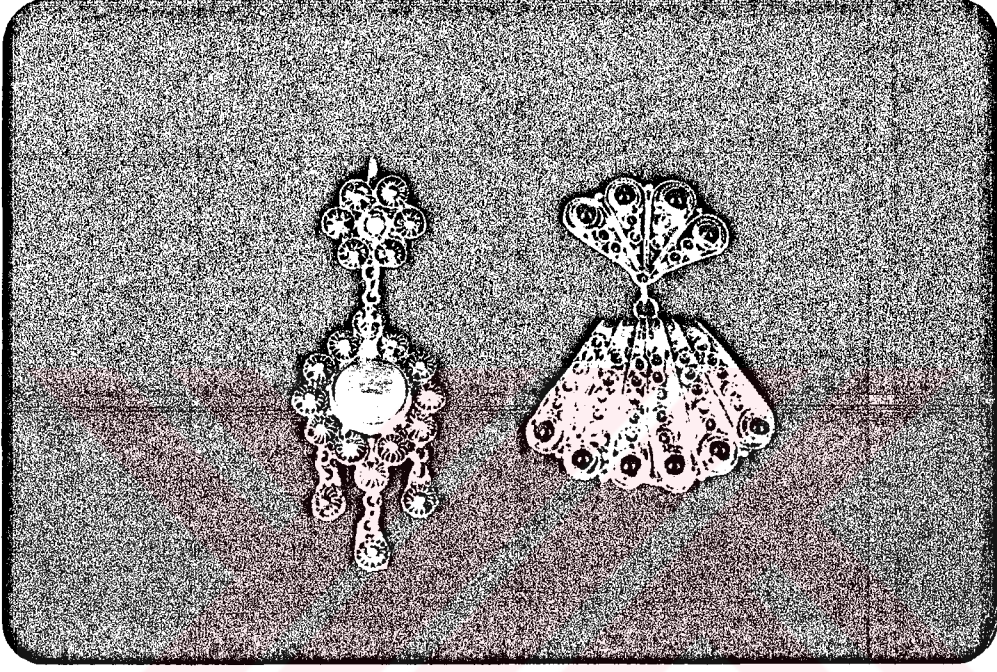
Telkari tekniğinde ikinci uygulama ise çekilen ince tellerin lehim

kullanarak birbirine tutturulması ve şekillendirilmesi işlemidir.

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları üzerinde yapılan incelemelere göre, telkari tekniğinde genellikle birinci uygulama yoğunluktadır.

Şekil 1'de araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları arasından kaba kalkari tekniği ile süslenmiş iki ayrı küpe tekleri görülmektedir. Küpelerden sağ tarafta bulunanı; yalpaze şeklinde iki plakadan oluşmaktadır. Bu plakaları halkalar birbirine bağlamaktadır. Plakaların üzerindeki bölmeler ve bu bölmelerin içlerindeki yuvarlak motifler telkari tekniği ile plakaların dilimlerinde yer alan yuvarlak telkari motiflerin içleri ise mercan görünümüne turuncu renkli boncuklarla süslenmiştir.

Şekil 1'de sol tarafta bulunan tek küpe ise halka ile birbirine bağlanmış, üsteki küçük alttaki büyük iki ayrı çiçek şeklinde plakadan oluşmaktadır. Çiçeklerin merkezlerinde yarı değerli taşlardan akik yer almakta, kenarlarında ise ortası granül taneciklerle süslü ve bombeli telkari motifler bulunmaktadır. Ayrıca büyük çiçeğin alt kenarından üzeri telkari motifle süslü üç adet penez sarmaktadır. Arkalarında kulağa takmak üzere birer halka bulunan küpe tekleri Elazığ yöresine aittir.

Şekil 1. Kaba telkari tekniği ile süslenmiş iki ayrı küpe (Orjinal)

Telkari tekniğinde ikinci uygulamaya, yani tellerin ihiim kullanarak birbirlerine tutturulmasına ait bir 6rnek Şekil 2'de g6r6lmektedir. Şekil 2'de yer alan, Ankara EtnoĒrafya M6zesinde bulunan kemer ve tokası, tamamen telkari tekniĒi ile iŐlenmiŐtir. Bu kemerde Şerit halinde olan telkari motifler, bazı yerde bitişik bazı yerde ise aralıklıdır. Şeritlerin birleŐtiĒi noktalarda birbirine baĒlayan geĒmeli miller bulunmaktadır. Ayrıca kemerin dış kenarında dantel Şeklinde s6slemeler ve Şeritlerin geniŐliyen kısımlarında verrev olarak telkari tekniĒi ile işlenmiş ĒiĒek ve yaprak motifleri bulunmaktadır. Kemerin tokası fiyonk Şeklinde olup 6zeri bitkisel motiflerden yaprak ve ĒiĒeklerle s6slenmiŐtir.

Şekil 2. Telkari tekniĒi ile s6slenmiŐ kemer Ankara EtnoĒrafya
M6zesi (16492)

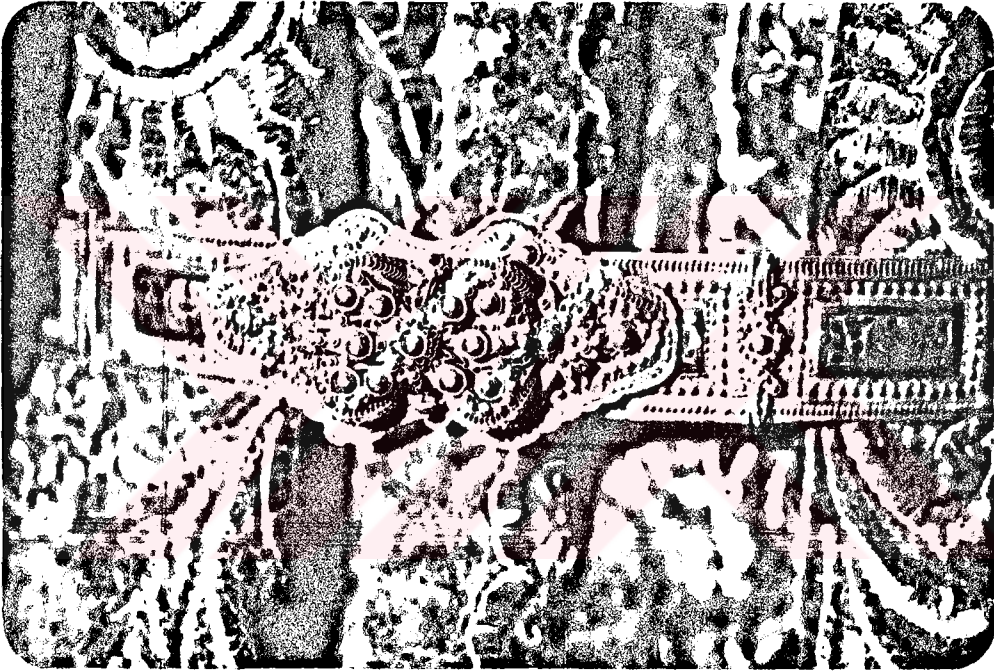
4. 2. 2 Granül Tekniği

Madenlerden çeřitli řekillerde hazırlanmıř taneciklerin yanyana veya metal üzerine lehimlenmesiyle elde edilen sűslemeye granűl tekniđi denilmektedir.

"Taneleme anlamına gelen granűl (Granűlasyon) tekniđinin Osmanlılardan kalma, Tűrkçe tanımlanması "gűherse" olup bu sűzcűk gűnűműzde de kullanılmaktadır" (Savařcın 1987).

Erginsoy (1978) un ačíklamalarından, takı pazarlayan imalatčílar ile takı sahibi kadınlarla karřılıklı gűrűřmelerden ve ayrıca takılar űzerinde yapılan gűzlem ve incelemelerden, granűl tekniđinin tek bařına kullanılmadıđı; telkari tekniđini zenginleřtirmek ve sűslemede kullanılan motifleri tamamlamak amacıyla kullanıldıđı anlařılmıřtır.

řekil 3'de granűl tekniđinde, irili ufaklı taneciklerin lehimlenmesiyle sűslemesi zenginleřtirilmiř olan, Ankara Etnođrafya Műzesinde bulunan bir kemer gűrűlmektedir. Kemer dikdűrtgen plakalardan oluřmaktadır. Her plakanın ičíleri savatlama tekniđi uygulanarak bitkisel motiflerle sűslenmiř. Savatlama tekniđini çevreleyen dikdűrtgenin dıřında kű  k granűl tanecikleri sıralanmıřtır. Kemerde sađ taraftaki plakaları birleřtiren milin űstűnde; ortada bűy  k, alta ve űstte granűl taneleri bulunmaktadır. Ayrıca kemerin ortasında, telkari tekniđi uygulanmıř ve bitkisel motiflerle bezeli fiyonk řeklinde toka yer almaktadır. Tokanın sűslenmesinde kullanılan telkari motiflerin ortalarına irili ufaklı granűl tanecikleri lehimlenerek sűsleme zenginleřtirilmiřtir.

Şekil 3. Granül tekniğinde uygulanarak süsleme yapıldığı bir kemer Ankara Etnoğrafya Müzesi (23280)

4. 2. 3 Kabartma (Repousse) Tekniği

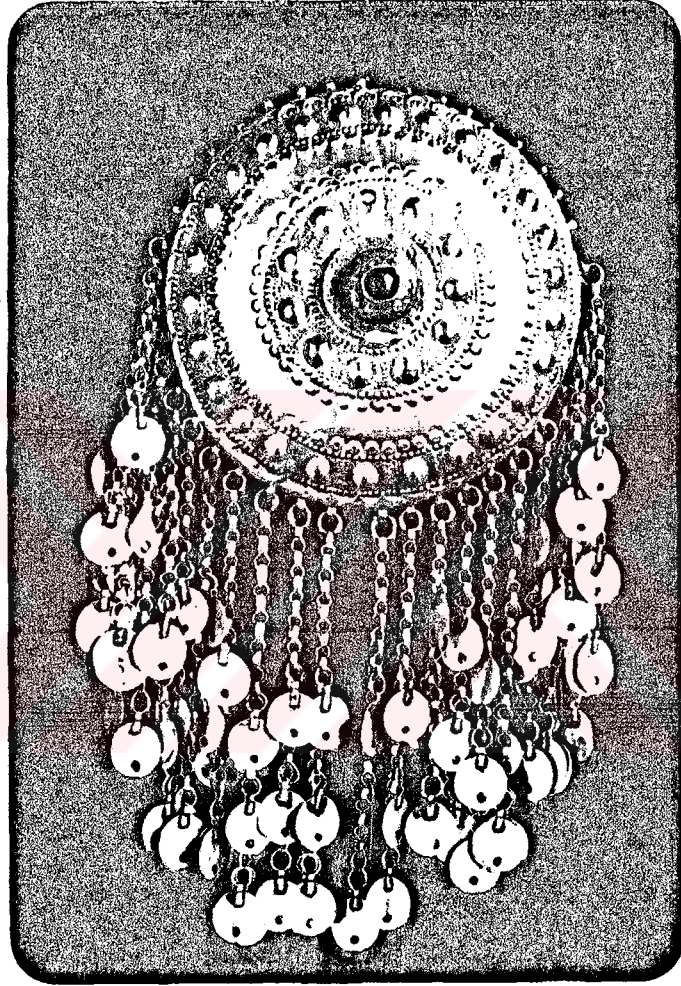
Madeni eşyalar, alet kullanılarak kabarık şekillerin oluşturulmasıyla yapılan süslemelere "kabartma tekniği" denilmektedir.

" Kabartmalar, maden tabakası dıştan (yüzden) veya içten (ters-ten) veya hem dıştan hem de içten çekikleme suretiyle yapılmaktadır. Madeni eserlerin üzerine yapılacak kabartma desenlerin alçak kabartma olarak işlenmesi halinde "dıştan çekikleme" yüksek kabartma olarak işlenmesi halinde ise "içten çekikleme" yöntemi uygulanmaktadır" (Erginsoy 1978).

Kabartma tekniği çok eski bir maden süsleme tekniği olup, altın, gümüş gibi madeni takılar üzerine, kutu, vazo gibi kullanım eşyalarına uygulanmaktadır (Türe 1988).

Takı pazarlayan iş yeri sahipleri ile yapılan söyleşilerden bu süsleme tekniğine "dövme" tekniği de denildiği tesbit edilmiştir.

Şekil 4'de Ankara ilinde yaşayan kadınların geleneksel gümüş kadın takılarından, kabartma tekniği ile süslenmiş bir tepelik görülmektedir. Tepeliğin ortasında, kubbe şeklinde sarı metal içine oturtulmuş yeşil renkli taş bulunmaktadır. Tepelik, içten dışa doğru çember şeklinde sıralanmış, irili ufaklı yuvarlak ve en dış çemberde yer alan yarım daire şeklindeki motifler, "içten çekiklenerek" kabartma tekniği ile süslenmiştir. Takıda bulunan yuvarlak ve büyük kabarık motiflerin sıralanarak oluşturduğu çemberlerin zeminleri ile "dıştan çekiklenerek" kabartma tekniği ile süslenmiştir. Ayrıca takının etrafında halkalara tutturulmuş yuvarlak ve delik penezlerle süslenmiş zincirler yer almaktadır. Takı pazarlayan iş sahiplerinin ve araştırma kapsamına alınan kadınlarının ifadelerine göre tepelikten sarkan zincir ve penezler nazara karşı kullanılmaktadır.

Şekil 4. Kabartma tekniği ile süslenmiş bir tepelik

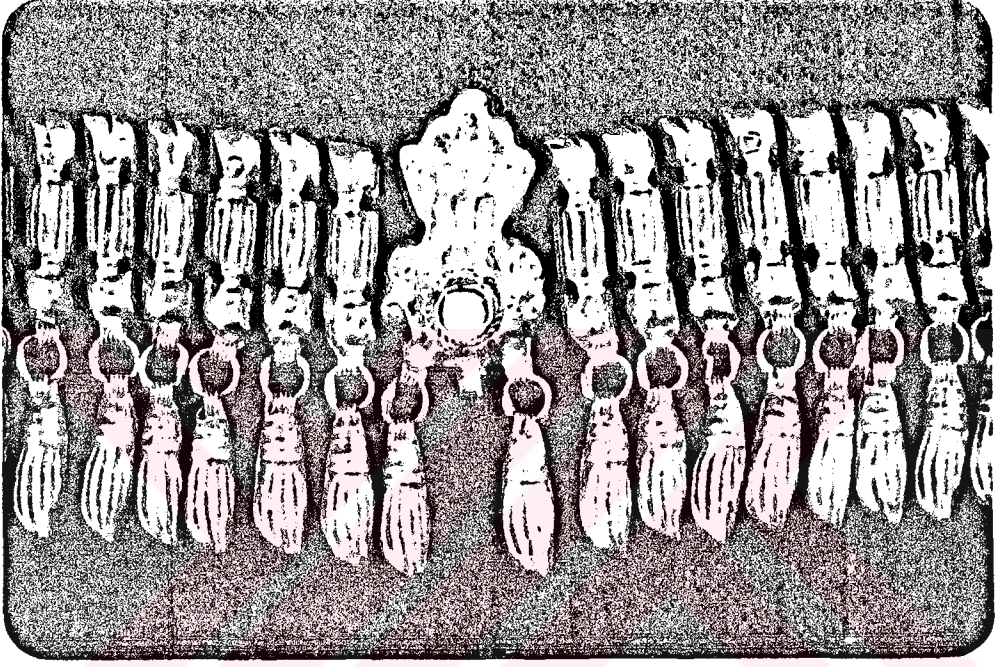
4. 2. 4 Kalıpla Kabartma (Stampa Basma) Tekniği

Kabartma desenlerle süslenecek eserlerde, aynı desenin tekrarlanması halinde kalıpla kabartma tekniği kullanılmaktadır. Kalıpla kabartma tekniği seri üretim gerektiren takıların sarkaçlarında kullanılan koza, yaprak, çiçek v.b. şekillerdeki parçalarda uygulanmaktadır (Erginsoy 1978).

"Kalıpla kapatma tekniğinde sürekli kullanılabilecek kurşun gibi kolayca deforme olmayacak pozitif ve negatif kalıplar üretime hazır hale getirilmektedir. İnce metal levha bu iki kalıp arasına yerleştirilerek kuvvetli bir çekiç darbesiyle pozitif ve negatif kalıplar içiçe gömülürken levhayı ezerek desen formunun alınması sağlanmaktadır" (Türe 1988).

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş takılar üzerinde yapılan incelemeler sonucunda; kolyelerden kısıtı şeklinde olanların hepsinde, bazı takılarda ise sarkan penezlerde kalıpla kabartma tekniği kullanılarak süslemeler yapıldığı, ayrıca bu tekniğin aynı parçada tek başına kullanıldığı başka teknikle birlikte kullanılmadığı tesbit edilmiştir.

Şekil 5'de kolye (kısıtı) yı oluşturan plakalar ve plakalardan sarkan el motifli penezler kalıpla kabartma tekniği kullanılarak süslenmiştir.

Şekil 5. Kalıpla kabartma tekniği ile süslenmiş kolyeden bir görüntü

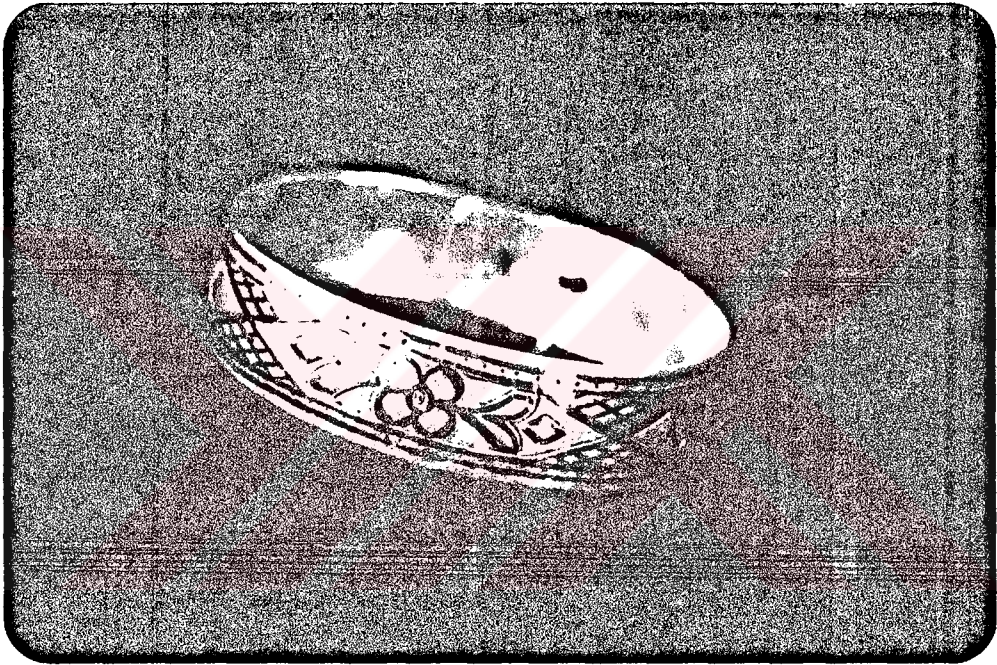
4. 2. 5 Çalma ve Kazıma Tekniği

Altın, gümüş, bakır, tunç ve pirinç gibi metallerin üzerine derin çizgilerle (yivlerle) yapılan süslemelere çalma ve kazıma denilmektedir.

Bu teknik iki şekilde yapılmaktadır. Çalma adı verilen yöntemde, ucu küt çalma kalemleri ve çekici; kazıma yönteminde ise ucu keskin kalemler ve keski (burin) denilen tahta saplı keskin ve sivri uçlu kazıma aleti kullanılmaktadır. Maden süsleme sanatında tek başına veya diğer maden süsleme teknikleri ile birlikte kullanılan çalma ve kazıma tekniği, genellikle her bölgede ve her çeşit maden üzerine uygulanmaktadır (Erginsoy 1978).

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerden kazıma tekniğinin tek başına kullanılmadığı, savatlama ve kabartma teknikleri ile yapılan süslemelerle birlikte kullanıldığı tesbit edilmiştir.

Şekil 6'da araştırma kapsamına giren ve sahibinin ifadesine göre Van yöresine ait bir bilezik görülmektedir. Bilezikte savatlama tekniği ile süsleme yoğunluktadır. Bileziğin ortasında ve yanlarında yer alan altıgen şeklin iç kısımları ve altıgeni oluşturan dış çizgilerde kazıma tekniği uygulanmıştır. 1,5 cm. genişliğinde olan bilezik arkadan kanca ile kapatılmaktadır.

Şekil 6. Savatlama ve kazıma tekniğinin birlikte kullanılmasıyla süslenmiş bir bilezik (Orjinal)

4. 2. 6 Savatlama (Niello) Tekniği

"Gümüş eşyanın üzerini süslemek için çelik kalemle açılan oyuklara; bakır, kurşun ve kükürtten oluşan bir alaşım konarak elde edilen siyah çizgiler ve bu çizgilerle yapılan süslemelere savatlama denilmektedir" (Payzın 1985).

"Niello Latince'de "siyah" demek olan "nigellus" kelimesinden gelmektedir. İslam dünyasında bu teknik kullanılan "savat" kelimesinin de Arapça'da karartma anlamına gelen "savat" ile ilgisi olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, "savat" Türkçe'de yalak anlamına gelmektedir. Orta Asya maden sanatında büyük ölçüde kullanılan savatlama tekniğinin yalak "çukur" anlamındaki savat kelimesiyle veya su olduğu anlamındaki savat kelimesiyle bir ilgisi olması da mümkün görülmektedir" (Erginsoy 1978).

Savatlama tekniği islam maden sanatında geniş ölçüde kullanılmıştır. Özellikle Türkistan, İran, Kafkasya ve Doğu Anadolu'ya alt gümüş eserler üzerinde de bu tekniğe sık sık rastlanmaktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarının gözlem ve incelenmesinden savatlama tekniğinin takılarda tek başına kullanılmadığı, kazıma tekniği ile birlikte kullanıldığı tesbit edilmiştir.

Şekil 7'de savatlama tekniği uygulanarak süslenmiş, sahibi tarafından antikacıdan alındığı için yöresi bilinmeyen bir bilezik görülmektedir. Bilezik üzerinde yer alan yarım daire ve yaprak şeklindeki motifler ile bileziğin her iki kenarlarındaki bordürlerin dışında kalan kısımlar savatlama tekniği; motiflerin dış kenarları ve içleri ise kazıma tekniği ile süslenmiştir.

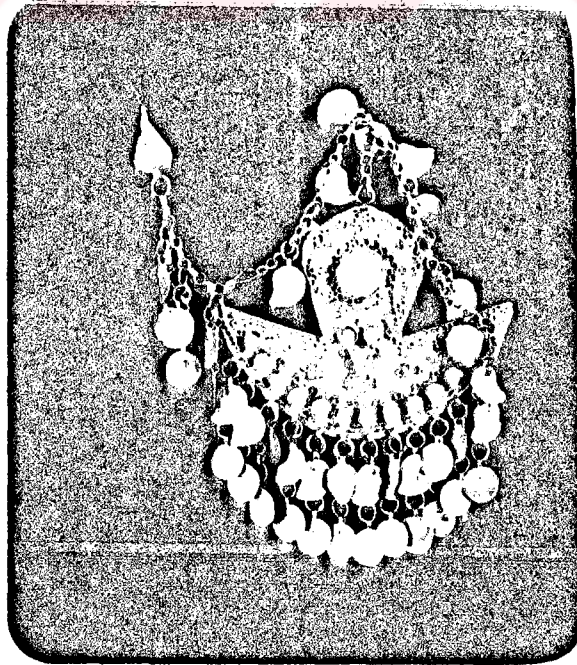

Şekil 7. Savatlama tekniği ile süslenmiş bir bilezik (Orjinal)

4. 2. 7 Yarı Değerli Taş ve Renkli Cam ile Süsleme

Madeni eserleri üzeri, açılan yuvaların içine renkli taş ve cam boncuklar eritilerekte süslenmektedir. Bu süslemelerde renkli taşlara camlara boncuklar maden üzerine açılan yuvalara yerleştirildiği gibi, zeminin üzerine lehimle tutturulan tel hücrelerin içinde de oturtulmaktadır.

Şekil 8'de renkli taş ve cam boncuklarla süslenmiş bir zülüflük görülmektedir. Takı, ortada yuvarlak çıkıntısı olan yarım ay şeklinde plakadan oluşmaktadır. Yuvarlak çıkıntının merkezinde bir adet büyük mavi renkli taş, takının ortasında üç adet ve yarım ay şeklinin etrafına sıralanmış onüç adet küçük mavi renkli cam boncuklar tel hücrelerin içine oturtularak süsleme yapılmıştır. Ayrıca takının yüzeyinde, yer alan yuvarlak telkarı motifler süslemeyi tamamlamaktadır. Takının alt kenarında yuvarlak ve badem şeklinde penezleri ihtiva eden zincirler, üst kısmında ise fese tutturulmak üzere yine badem şeklinde penezlerle süslü zincirler bulunmaktadır.

Şekil 8. Renkli cam ile süslenmiş zülüflük (Orjinal)

4. 3 Geleneksel Gümüş Takılarında Kullanılan Motifler

Motif, bir figürün esasını teşkil eden şekil ve unsurlardır.

Motif çeşitlerinin bolluğu ve motiflerin estetik bir yapıya sahip oluşu, Türk süslemelerinin zenginliğini ortaya koymaktadır.

Süsleme, yüzyıllar boyu geleneklerle, yoğrulmuş olduğundan dekoratif sanatlarımızın ileri bir düzeye ulaşmasını sağlamıştır. Bu oluşumun nedenlerinden biri de Türk sanatlarının dini yasaklardan dolayı, resim ve heykel sanatlarında kısıtlanması, benliğini süsleme ve el sanatlarıyla korumuş olmasıdır. Sanatkarlar, hayal güçlerini geliştirerek bazen ileri derecede stilizasyona bazen ise soyutlamaya kadar giden, ancak modası geçmeye eserler üretmişlerdir (Akar ve Keskiner 1978).

"Türk sanatçısı başka dünyalarda ilişki kurmadan kendi duygu ve düşüncelerini yansıtan, birbirinin aynı olan eser çıkarmadığı gibi, sanatını yeni desenler yaratmak, değiştirmek, kompoze etmekte kullanmış ve hatta renkleri de kendi beğenisine göre bulmuştur" (Züher 1975).

Türk süslemelerinde desenler; çiçek, ağaç, yaprak gibi bitkilerinin ve hayvanlarının stilize edilmiş şekilleriyle, geometriye dayalı çizgi ve şekillerden oluşmaktadır.

Diğer el sanatlarında olduğu gibi, takılarda da çeşitli desen ve motiflerden yararlanılarak süslemeler yapılmaktadır. Geleneksel gümüş kadın takılarındaki bu süslemeler, genellikle maden süsleme teknikleri sonucu ortaya çıkmakta, çeşitli taş ve boncuklar bu süslemeleri tamamlamaktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarında kullanılan süsleme motiflerini şu ana başlıklar altında toplamak mümkündür.

a- Bitkisel motifler

b- Hayvansal motifler

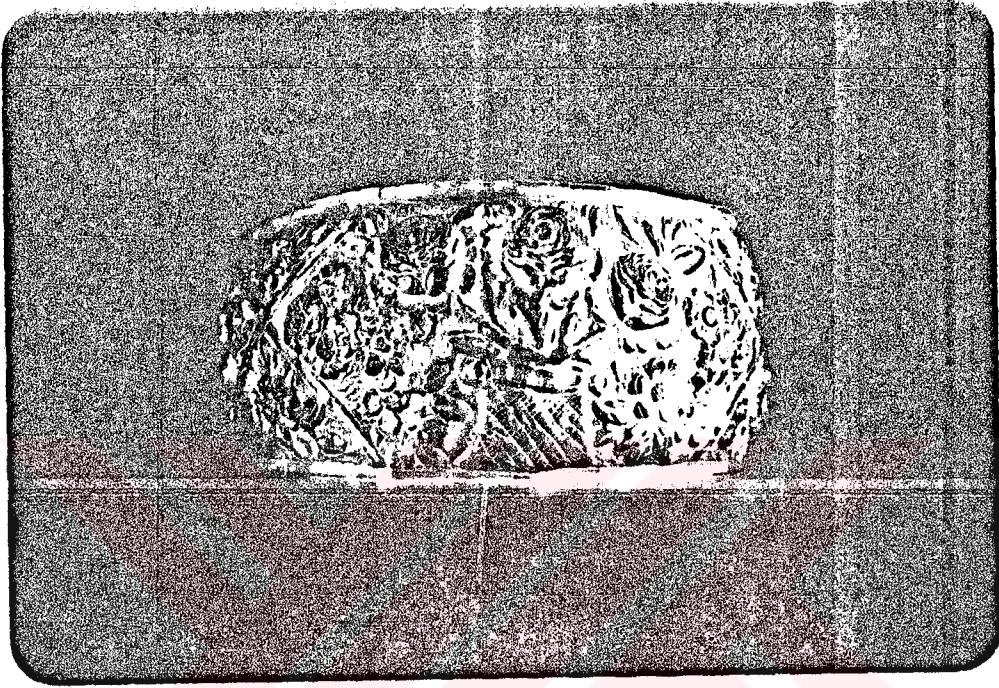
- c- Geometrik motifler
- d- Sembolik motifler
- e- Yazılar

Geleneksel gümüş kadın takılarının süslenmesinde çiçek, ağaç, dal ve yaprak gibi bitkisel motifler yoğunluktadır. Bunları şekil ve çizgilerden oluşan, sembolik anlam taşıyan geometrik motifler, ender olarak da hayvansal motifler ve yazılar izlemektedir.

4. 3. 1 Bitkisel Motifler

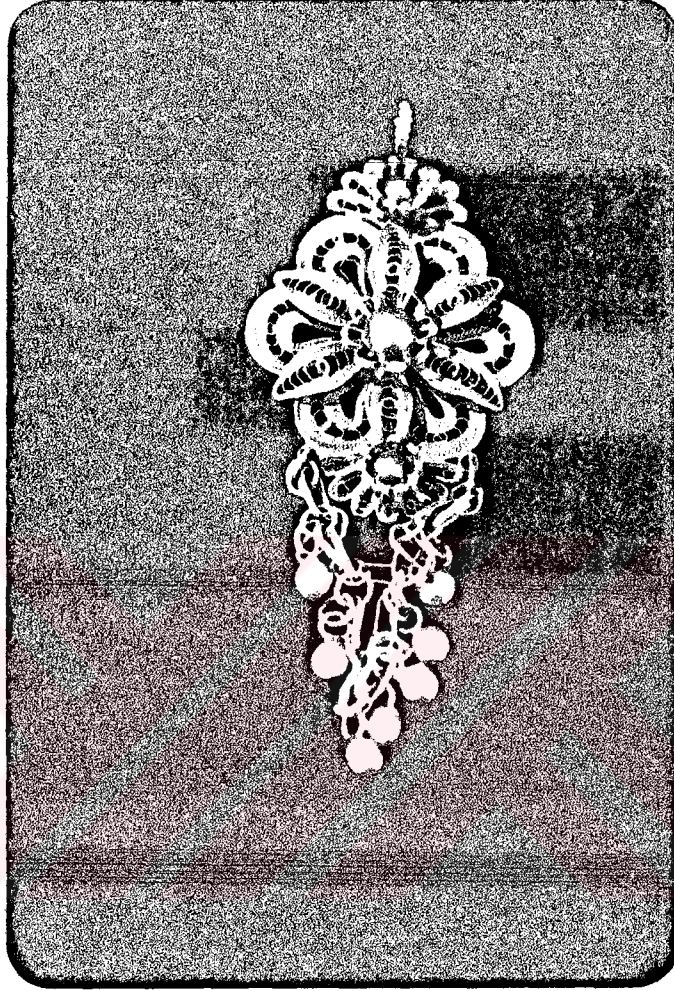
Süsleme motiflerinden bitkisel motifler, çok zengin ayrıntılar halinde geleneksel gümüş kadın takılarında yoğun olarak kullanılmıştır. Bu motiflerden; çiçekler, yapraklar, meyvalar, dal ve ağaçlar, bazen doğaya çok yakın, bazanda kökeni belli olmayacak biçimde stilize edilerek tek başına veya diğer süsleme motifleri ile birlikte yaygın biçimde kullanılmıştır.

Şekil 9'da görülen bilezik, kabartma ve kazıma tekniği ile oluşturulmuş, bitkisel bezemeli gümüş takılara belirgin bir örnektir. Vazoda çiçekler görünümü ile manzaralı konular içinde yer alan bu bilezikte; vazo, yaprakların damarları ve dallara kazıma tekniği, doğaya çok yakın biçimde stilize edilen çiçek motiflerinden güller, papatya ve minelere kabartma tekniği uygulanmıştır. Bilezik, süslemeleri bütünüyle 19.y.y. bitkisel bezemeli süslemelerin güzel bir örneğidir. Bu 5 cm. genişliğinde bombeli yanıda olan bilezik kilitlenecek yere doğru gittikçe daralmakta ve bir kanca ile kapanmaktadır.

Şekil 9. Bitkisel motiflerle süslenmiş bilezik (Orjinal)

Şekil 10'da görülen, telkari tekniği uygulanmış göğüs süsü bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Merkezinde büyük granül taneciği oturtulmuş olan çiçek motifi, sivri ve yuvarlak uçlu taç yaprakları ile doğadaki örneğinin ileri bir stilizesi olup, göğüs süsünün ana çiçek motifidir. Bu ana motifin alt ve üst kısmında yer alan, doğaya çok yakın stilize edilmiş papatya motiflerinin ortalarında da daha küçük granül tanecikleri bulunmaktadır. Ayrıca altta yer alan papatya motifinin iki yanından sarkan, içiçe geçmeli zincirlere tutturulmuş gümüş toplar takıya hareketlilik kazandırmaktadır.

Şekil 10. Çiçek motifleri ile süslenmiş göğüs süsü (Orjinal)

4. 3. 2 Hayvansal Motifler

Bitkisel süsleme kadar hayvanlardan ilham alınarak yapılan süsleme de, el sanatlarında özellikle 16. Yüzyılın sonlarına kadar hakim olmuştur. Bu yüzyıldan sonra bitkisel bezemelerin yanında yardımcı motif olmaya başlamıştır.

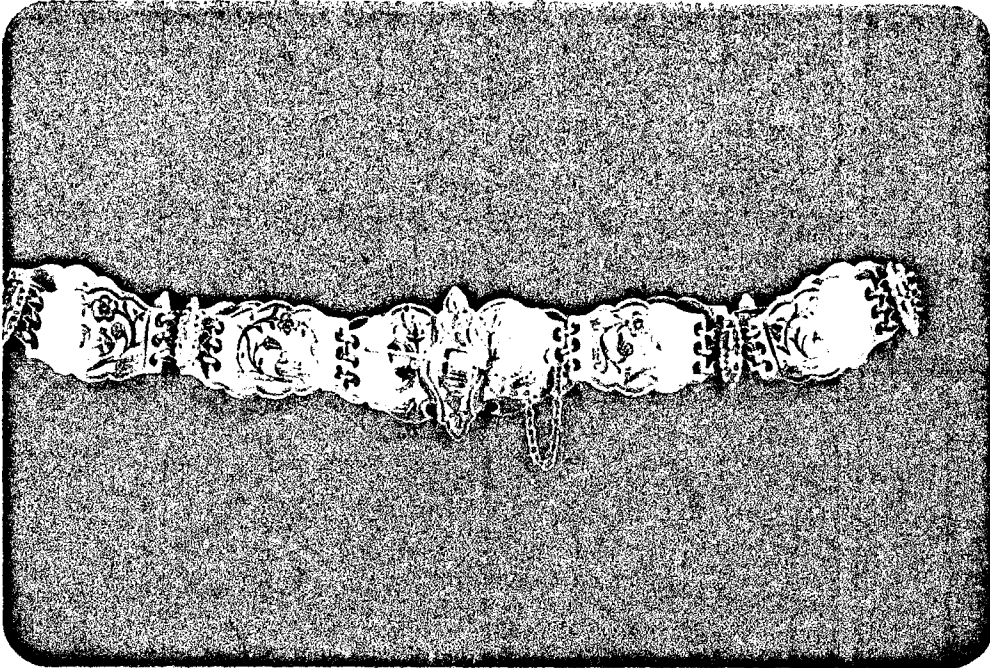
Hayvansal motifler yalın hayvan formları rumiler ve selçuklu münhanileri şeklinde gruplandırılmaktadır. Yalın hayvan formları ise "efsanevi ve

mitolojik hayvan motifleri" olarak ayrılmaktadır. Rumiler; hayvanların kanat, bacak ve bedenlerinin stilize edilmiş şekillerinden oluşan, kökenleri Orta Asya'ya dayanan çok yaygın bir süsleme elemanıdır (Akar ve Keskiner 1978).

Geleneksel gümüş takılarda rastlanan hayvansal motifler doğadaki çeşitli hayvan şekillerinin stilizesi olarak bezemelerde dikkati çektiği gibi hayvan şekillerinin ayrıntılarından oluşan motiflerde süslemelerde kullanılmaktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarında kullanılan hayvan motifleri süslemelerde genellikle çiçek, yaprakda motifleri ile içiçe bulunmaktadır.

Şekil 11'de savatlama tekniği uygulanmış kemer görülmektedir. Kemer birbirine üç halka ile bağlanmış kenarları dilimli plakalardan oluşmaktadır. Plakaların aralarında yer alan mekik şeklinde oval plakaların kenarları granül tekniği ile süslenmiş olup ortasında kabartma tekniği işlenmiş karşılıklı iki damla şeklinde motifler bulunmaktadır. Kemerini oluşturan plakaların üzerinde, kanatlarını açmış kuş, dal ve çiçek motifleri yer almaktadır. 19. y.y. süslemelerine örnek teşkil eden bu bezemede sümbül veya nara benzeyen motif ile minenin doğadaki örneğine yakın stilizesi ile kıvrımlı dallar arasında bulunan kuş motifi dikkati çekmektedir.

Şekil 11. Kuş motifinin bitkisel motifler ile birlikte kullanılmasını gösteren

Araştırma kapsamına alınan geleneksel gümüş takılarda yalın hayvan formlarına ve rumilere de rastlanmıştır.

Şekil 12'de görülen kemerin plakaları bütünüyle rumi motiflerden oluşan kuş motifini ihtiva etmektedir. Rumi hatlardan yararlanılarak stilize edilmiş kuş motifinin iç hatlarıda rumi motiflerle bezenmiştir. Büyük halkalarla birbirine bağlanmış olan kuş şeklindeki kemer plakalarının üzerinde ayrıca granül tanecikleride yer almaktadır.

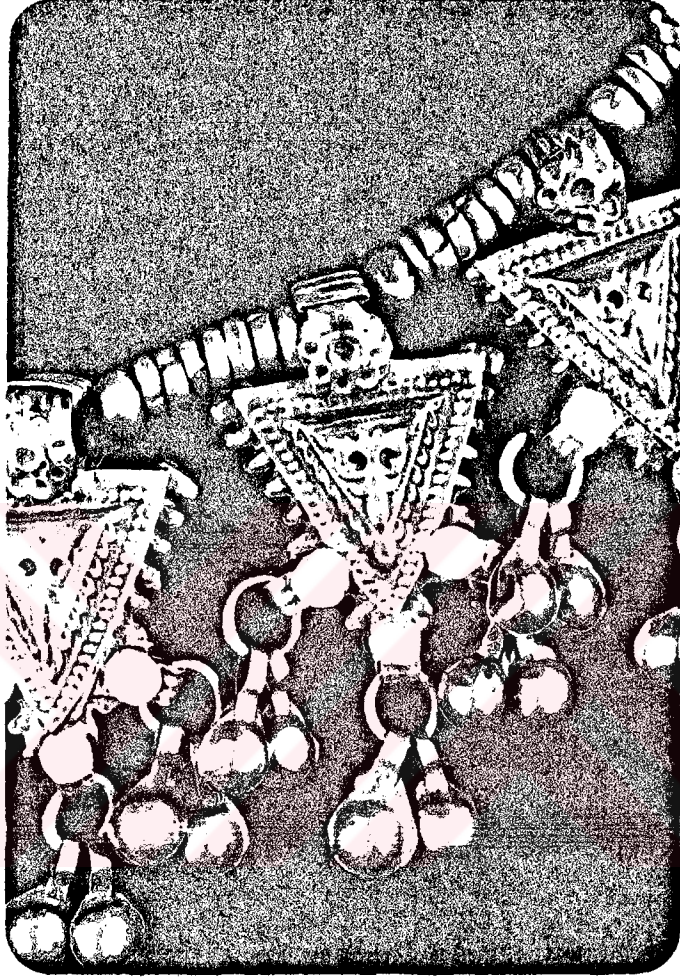
Şekil 12. Hayvansal motiflerden rumilerin kullanıldığı kemer
(Orjinal)

4. 3. 3 Geometrik Motifler

Geometri kurallarına ve ölçülerine uyularak stilize edilmiş motifler bu grubu oluşturmaktadır. Üçgen, kare, daire, eşkenar veya baklava, yıldız gibi şekillerde görülen bu süslemeler İslam sanatında en karakteristik süsleme unsurlarındandır (Akar ve Keskiner 1978)

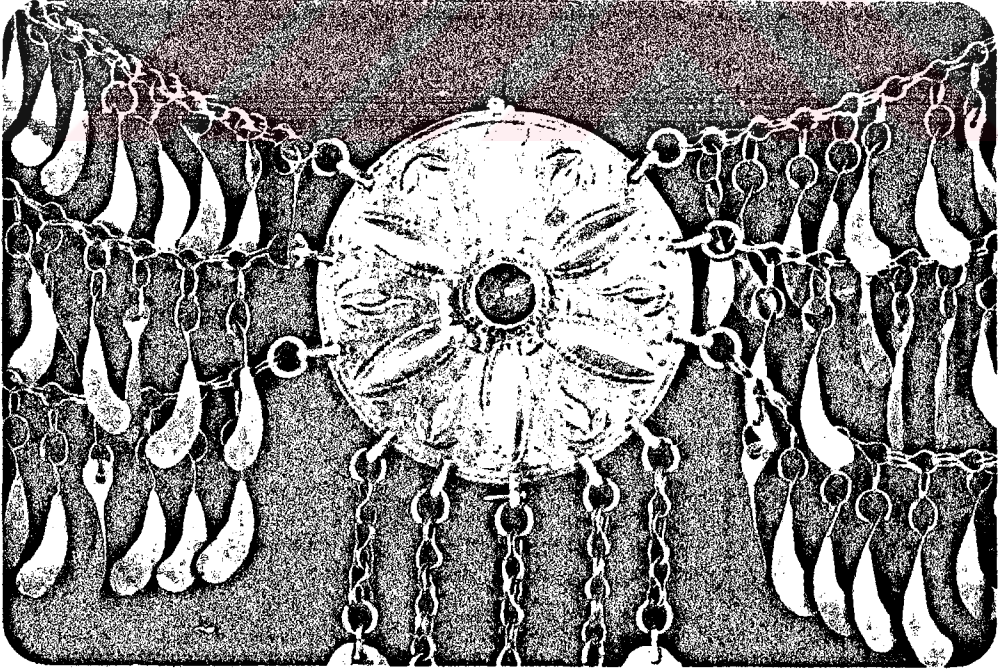
Yalın geometrik formları veya yalın formların birleşmesinden meydana gelen geometrik bezemelere geleneksel gümüş kadın takılarında sıkça rastlanmaktadır. Genel anlamda evrenin sonsuzluğunu simgeleyen geometrik formlar veya motifler anlam yüklü oluşları ile de ayrıca değer taşımaktadır.

Geometrik motifler içinde yer alan, üçgen formlardan oluşan, şekil 13'de ki kısıt kalıpla kabartma tekniği uygulanarak süslenmiştir. Üçgen veya muska şeklinde olan ana motif, kabartma tekniği işlenmiş çiçek motifli halkalara tutturulmuştur. Ayrıca üçgenlerin üzerinde rumi motifler yer almaktadır. Üçgenin sivri ucunda ve iki yanında daire şeklindeki plakaya bağlı halkalardan sarkan, iki tane halkalı toplar bulunmaktadır. Boyuna bağlanan kadife kurdele üzerine tutturulmuş farklı büyüklükteki halkalar kısıtının zincirlerini oluşturmaktadır.

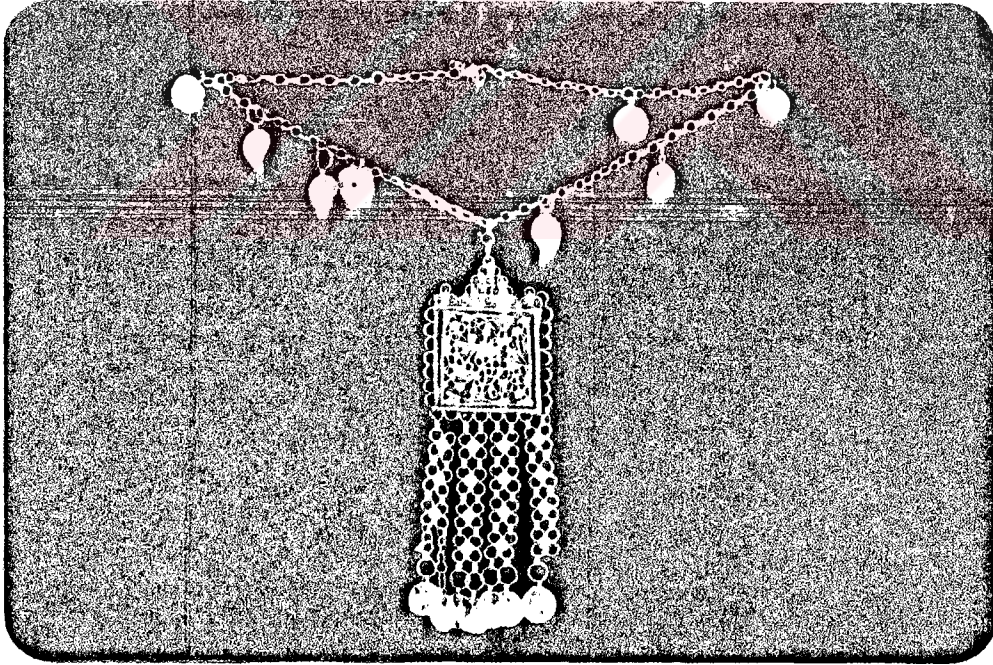
Şekil 13. Geometrik motiflerden üçgen formun kullanıldığı kısı (Orjinal)

Şekil 14'de görülen fes süsü geometrik bezemelerden dairesel form içinde uygulanmış olup, süslemede kabartma ve kazıma tekniği kullanılmış. Dairesel formun merkezinde yeşil renkli ve yarı değerli taş, metal hücre içerisine oturtulmuştur. Merkezden dairesel formun kenarlarına doğru uzanan kabartma tekniği uygulanmış taç yapraklar, aynı zamanda altı kollu yıldız andırmaktadır. Ayrıca taç yaprakların boşluklarında yer alan yaprak motiflerinde kazıma ve kabartma tekniği uygulanmıştır. Dairenin her iki yanında üç halkaya tutturulmuş badem şeklinde penezleri ihtiva eden üç sıra zincir bulunmaktadır. Baş süslemelerinde fese tutturularak kullanılan bu takının dairesel formunun alt ucundan ise yine halkalara tutturulmuş zincirlerin uçlarında yuvarlak penezler yer almaktadır.

Şekil 14. Geometrik motiflerden daire formun kullanıldığı fes süsü (Ojinal)

Şekil 15 'de temel motife telkari ve granül tekniği uygulanmış kare formu kolye görülmektedir. Kare formun içinde kıvrım dallar, dalların üzerinde baklava şeklinde ve yuvarlak granüller bulunmaktadır. Kare formun dış kenarları dilimlidir. Üst kısmı içi telkari ve granül tekniği ile bezeli üçgen form bir halka ile zincire bağlanmaktadır. Kare formun alt kenarından dilimlere bağlı çiçek şeklinde zincirler sarmaktadır. Zincirlerin uçlarında kalıpla kabartma tekniği ve sembolik anlam taşıyan el motifleri ile süslü yuvarlak penezler yer almaktadır. Ayrıca badem şeklinde ve yuvarlak penezler ihtiva eden zincir de kolyeyi tamamlamaktadır.

Şekil 15. Geometrik motiflerden kare formun kullanıldığı kolye (Orjinal)

Şekil 16. Geometrik motiflerden eşkenar dörtgen (baklava) formunun kullanıldığı kolye (Orjinal)

Şekil 16'da görülen kolye geometrik motiflerden baklava şekline yani eşkenar forma örnek teşkil etmektedir. Kemerden derlenmiş ve eşkenar plakalardan oluşan bu takıya savatlama ve kabartma tekniği uygulanmıştır. Yine baklava şeklinde motiflerle süslü plakaların aralarında kolyenin zincirine tutturulmuş mekik şeklinde plakalarda savatlama tekniği ile süslenmiş olup, uçlarında, telkarı ve granül tekniği ile süslü, birer halka bulunan dairesel formlar yer almaktadır. Biçim ve süslenmesiyle göz motiflerini de andıran plakaların kenarları kabartma tekniği ile çevrelenmiştir.

4. 3. 4 Sembolik Motifler

Bilinçli veya bilinçsiz anlamı olan motifler sembolik motifler grubuna girmektedir.

Sözlük anlamıyla sembol olan, şekilleriyle fikir ifadesi olan sembolik şekiller; içinde kahramanlık gibi yüksek bir kavramın veya saadet, bedbahtlık, neşe, tereddüt gibi tabii bir olayın gizli bulunduğu işaretlerdir (Gönül 1966).

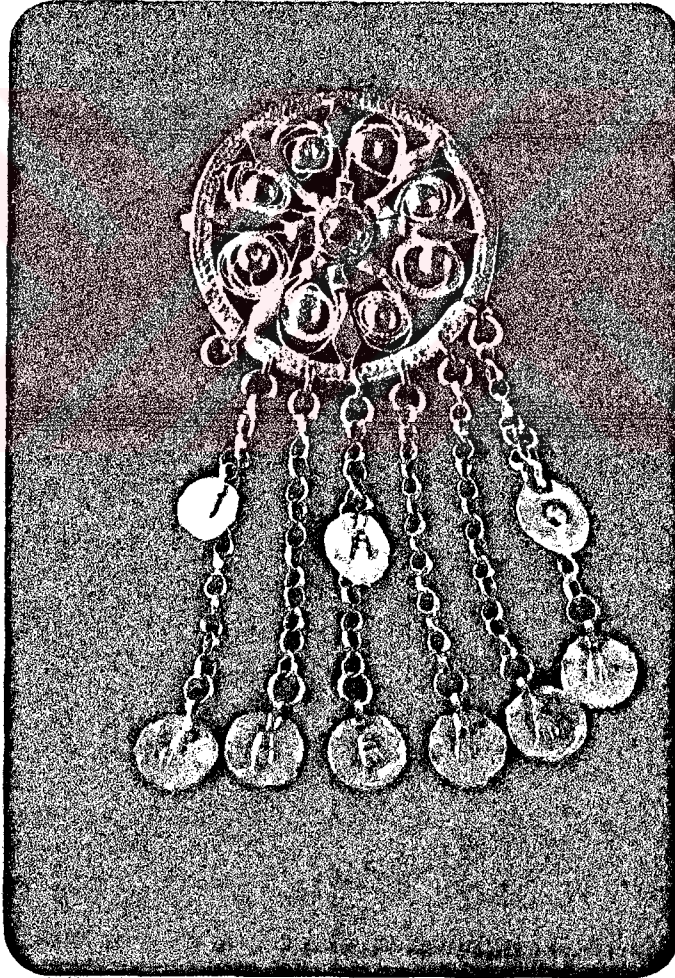
Aker (1978) araştırma sonucuna istinaden bu motiflerin çok eski uygarlık ve inançlara dayandıklarını, serbest ve müstakil şekillerde oldukları kadar, geometriğe ve sayılara dayanan şekillerden oluştuklarını da belirtmektedir.

Herhangi bir şeyi simgelemek veya belirli bir fikir uyandırmak amacı taşıyan, kökenleri inançlara dayanan sembolik motifler geleneksel gümüş kadın takılarında yoğun olarak görülmektedir. Bu motiflerin kendilerine özgü anlamları ve hikayeleri bulunmaktadır.

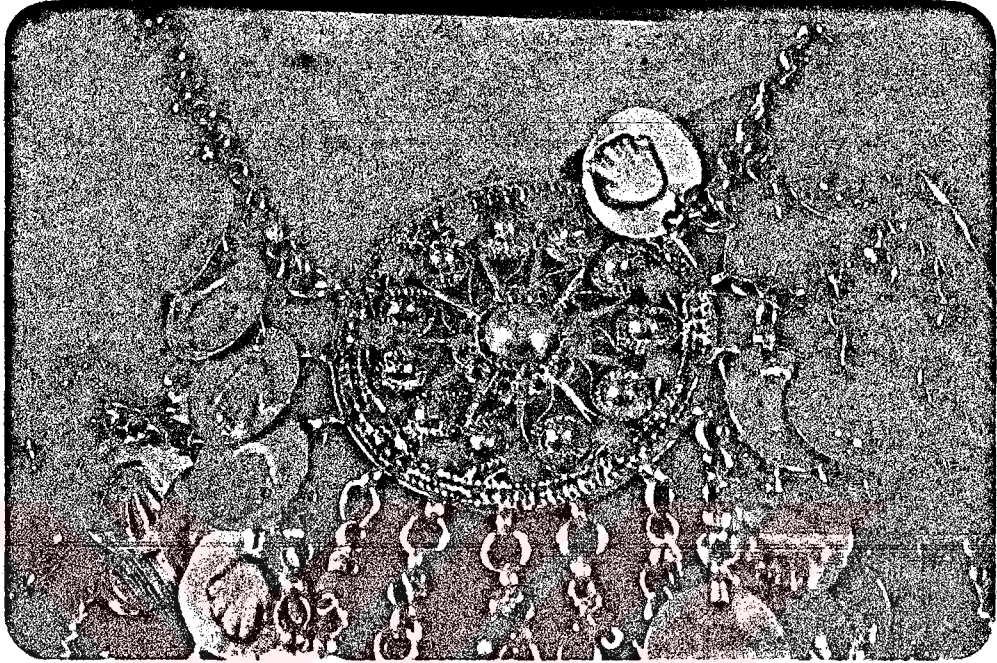
Gökbuket (1979) in ifadesine göre Anadolu folklorünün özellikle doğum olayını simgeleyen ana ile bereket arasında bir ilişki kurulmaktadır. El motifli "Fatma ana" "Fadime ana" geleneği olarak süregelmiştir.

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takılarında özellikle takıların uçlarından sarkan penezlerde el motifinin yoğun olarak kullanıldığı tesbit edilmiştir. Yazılı kaynaklardan sağlanan bilgilere ve takı sahibi bireylerin ifadelerine göre, takılarda kullanılan el motifleri sadakati ve bereketi simgelemekte aynı zamanda nazara karşı kullanılmaktadır.

Şekil 17'de görülen ve baş süslemelerinde kullanılan yanak dövenin penezlerinde kalıpla kabartma tekniği uygulanarak süslenmiş el motifleri bulunmaktadır. Rozet biçiminde dairesel ana motifin merkezinde yakut renkli yarı değerli taş tırnak içersine oturtulmuş olup, taşı dikdörtgen şeklinde granüller çevrelemektedir. Dairesel formun içine yerleştirilmiş yıldızı andıran, baklava şeklinde granülleri birbirine bağlayan boşlukları telkarı tekniği uygulanmış dairesel motifler doldurmaktadır. Bu dairelerin üzeri ise granül tanecikleriyle süslenmiştir. Dairenin alt ucundan yuvarlak penezlerle süslü zincirler sarmaktadır.

Şekil 17. Penezleri el motifleriyle süslü yanak döven

Şekil 18. El motifleriyle süslü kolye

Şekil 18'de yine sembolik motifler içinde yer alan el motifli bu kolyenin penezlerine kalıpla kabartma, ortasında yer alan dairesel forma ise telkari ve granül tekniği uygulanmıştır. Kolyenin yuvarlak formu içinde yer alan çiçek veya yıldız motifinin merkezinde tel hücre içersine oturtulmuş yeşil renkli yarı değerli taş bulunmaktadır. Yıldızların uçlarında tel ile tutturulmuş mercan boncuklar dairenin kenarını belirli aralıklarla çevrelemektedir. Dairenin alt kenarında belirli aralıklarla halka ile tutturulmuş zincirler yer almakta, zincir halkalarının arasında mercan boncuklar ve zincirlere sıkça tutturulmuş el motifli yuvarlak penezler bulunmaktadır.

taş oturtulmuş olan bu takının ayrıca alt kenarından sarkan ve telkari penezleri ihtiva eden zincirler bulunmaktadır.

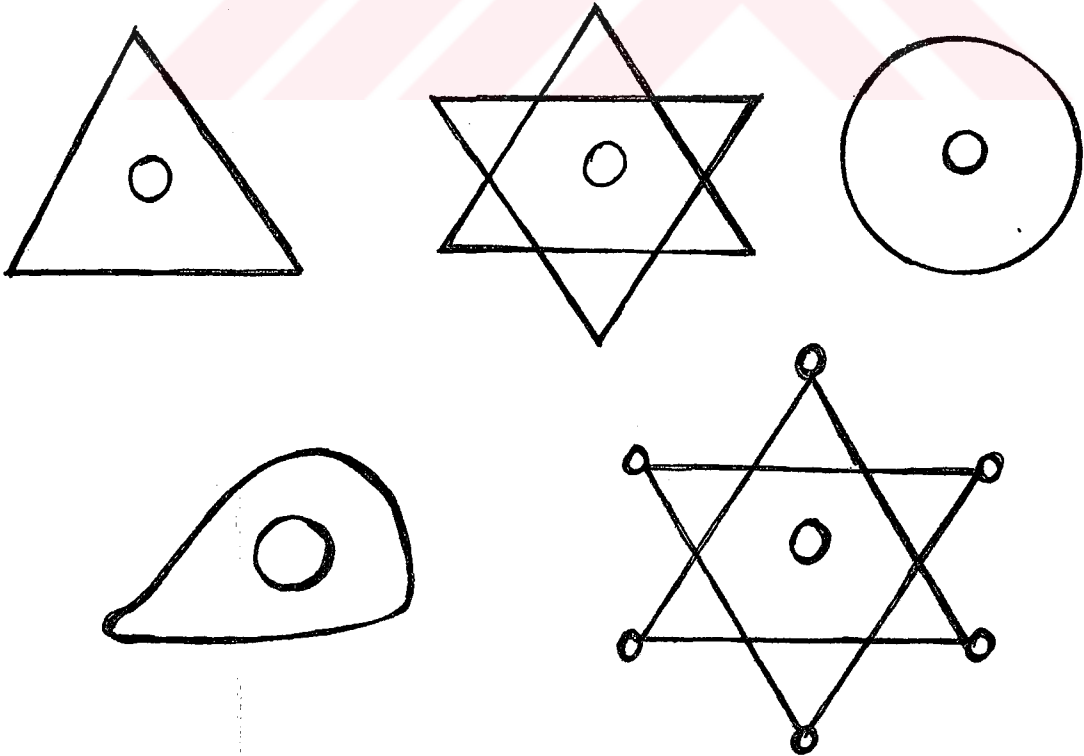
Takıları kullanmada fayda ile süslenme ayrılmaz iki unsur olmuştur. Bu açıdan takılarda kullanılan motifler büyük önem taşımaktadır.

En kuvvetli bakışın bile gözle uzaklaştırılabileceğinden hareketle nazara karşı kullanılan ve sembol anlam taşıyan söz motifi geleneksel gümüş kadın takılarında yoğun olarak kullanılmıştır.

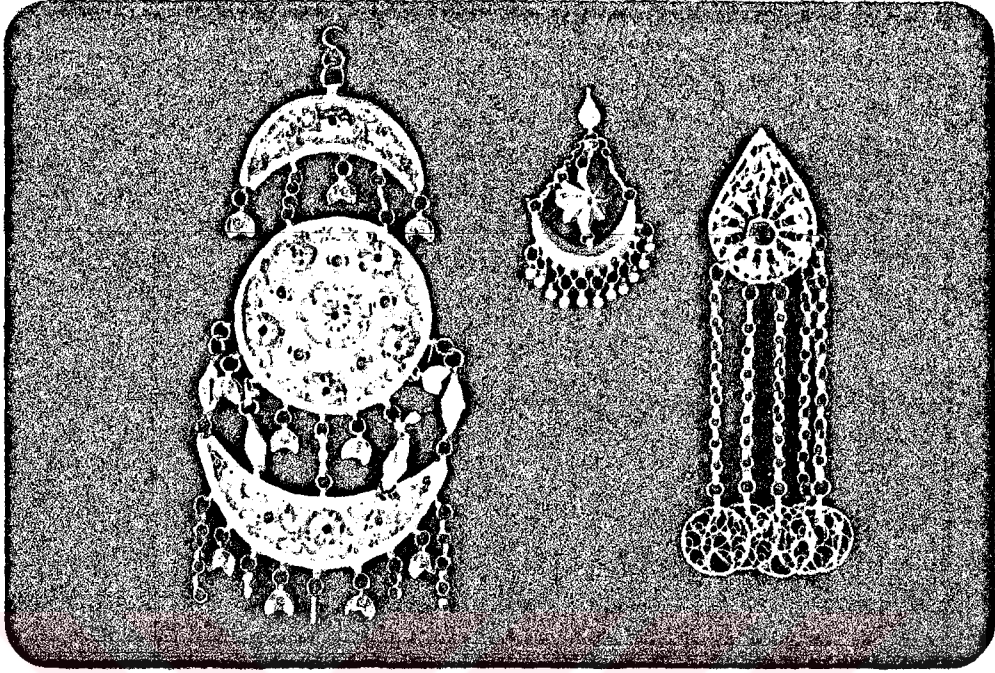
Takılarda kullanılan ve gözü simgeleyen motifler, diğer süslemelerde olduğu gibi üçgen, eşkenar dörtgen ve daire şeklinde görülmektedir.

Kökenleri çok eski medeniyetlere ve inançlara dayanan sembolük motifler geometri esasına dayanmaktadır. Gözü simgeleyen bu motiflerin nazara karşı kullanıldığı geleneksel bir anlam taşıdığı yazılı kaynaklarda belirtilmektedir (Arseven 1972, Gökbuket 1979).

Gözü simgeleyen motifler şekil 21'de görülmektedir.

Şekil 21. Gözü simgeleyen çeşitli motifler

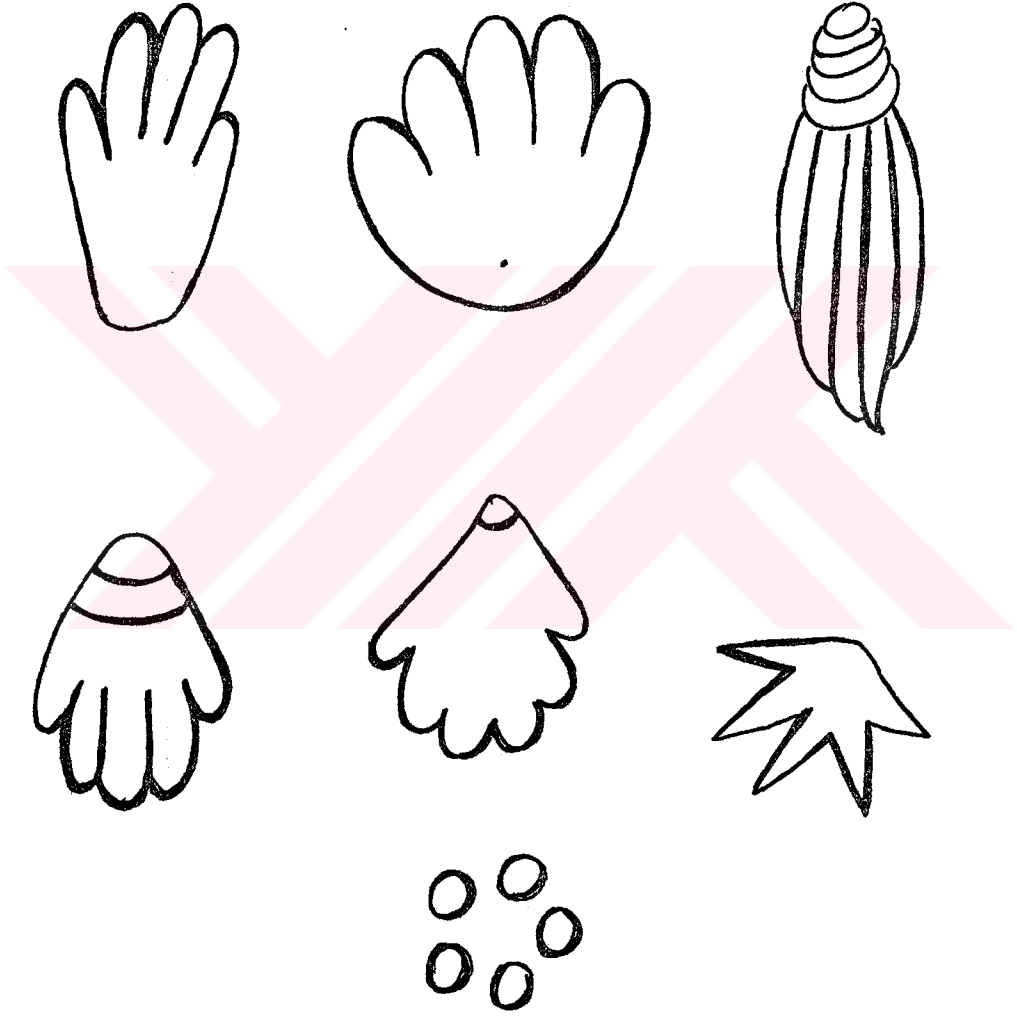

Şekil 20. Ay-Dünya, Ay-yıldız ve Damla motifleriyle süslü zülüflükler (orjinal)

Doğada stilize edilerek alınmış ay yıldız motifi bilinçli veya bilinçsiz belli bir anlatımı olan bir inançla kullanılan pek çok motiften biridir.

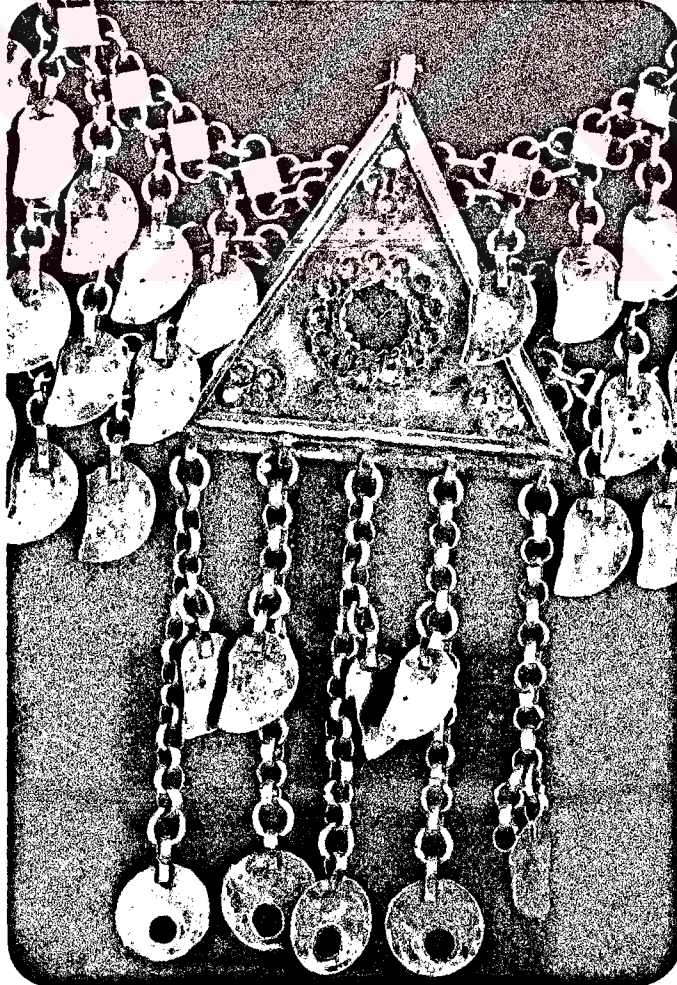
Şekil 20'de ortada yer alan takı bombeli ay ve sekiz kollu yıldız motifinden oluşmaktadır. Yıldız motifinin bir köşesi ay motiflerine, diğer köşesi zincire bağlantılıdır. Ay motiflerinin her iki ucuna bağlantılı zincir, takıyı fese tutturulmaya yarayan iğnenin metaline bağlantılıdır. Ayrıca ay motifinin dış kenarına sıralanmış halkalarla sarkıntılı toplar takıyı süslemektedir. Şekil 20'de sol kenarda bulunan takının ortasında dünya, altta büyük, üstte küçük ay motifi, dünya ve ay motiflerinin alt kenarlarında sanki penezlerde de daha küçük ay motifleri görülmektedir. Şekil 20'de sağ tarafta yer alan takıda damla formunun alt kısmına yerleştirilmiş olan daire şeklinde gözü simgeleyen motiflerde örnek teşkil etmektedir. Telkari ve granül tekniği uygulanmış, daire şeklinin merkezine tel hücre içerisine yeşil renkli

Sembolik motifler içinde yer alan el motifleri takılarda değişik biçimlerde uygulanmaktadır. Şekil 19'da geleneksel gümüş kadın takılarında kullanılan el motiflerinin çizimleri görülmektedir.

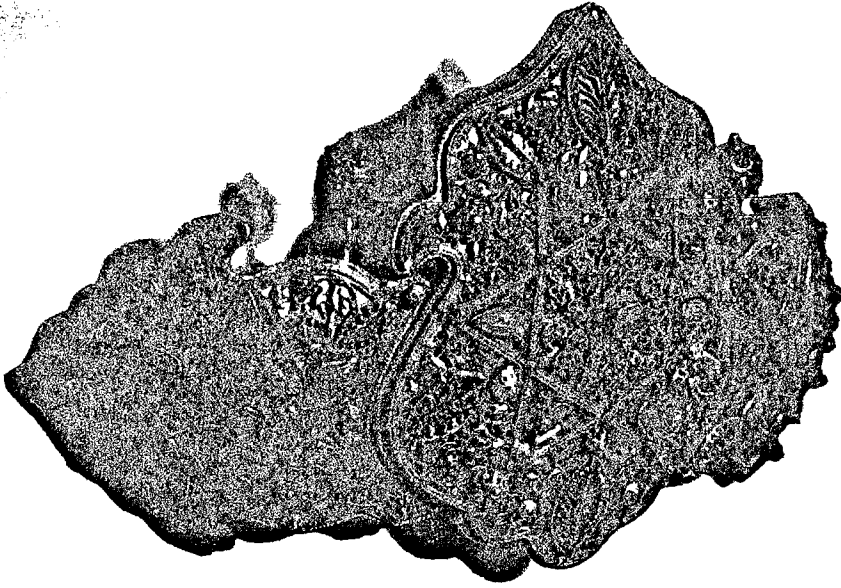

Şekil 19. Geleneksel gümüş kadın takılarında kullanılan el motifleri

Şekil 22'deki fes süsünde yer alan üçgen motif ile, delikli yuvarlak penezler anlam taşıyan ve gözü simgeleyen motiflere örnek teşkil etmektedir. Takıda üçgen formun merkezinde tırnak içine oturtulmuş yeşil renkli taş, taşı çevreleyen yuvarlak telkarli motifler bir rojet görünümünü andırmaktadır. Üçgenin köşeleri teklari tekniği uygulanmış üç adet yuvarlak motif ve bir adet granül taneciği ile süslenmiştir. Üçgenin iki yanından üç halkaya tutturulmuş zincirler çiçek motifli olup uçlarından badem şeklinde penezler sarmaktadır. Tepe köşesinde fese tutturmak üzere kancası olan bu üçgenin alt kenarında da beş halkaya tutturulmuş zincirler yine badem şeklinde ve gözü simgeleyen yuvarlak delik penezleri ihtiva etmektedir. Gözü simgeleyen yuvarlak plakalar aynı zamanda uzak doğu kökenli kutsal sayılan çintemani motifinin ana çizgilerini de oluşturmaktadır.

Şekil 22. Göz motifli simgeleyen üçgen formlu fes süsü (orjinal)

Şekil 23. Göz motiflerini simgeleyen üçgenlerden oluşan yıldızlar
Ankara Etnoğrafya Müzesi (8401)

Şekil 23'te görülen ve Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan kemer tokası, hareketli üç parçadan oluşmaktadır. Her üç parçanın ortasında yer alan ve içiçe geçmiş üçgenlerden oluşan yıldız motifi göz motifini simgelemektedir. Sonsuzluğun işareti olan geometrik motifler aynı zamanda anlam yüklü motiflerdir. Kemer tokasında yer alan yıldızların merkezinde metal hücre içersine oturtulmuş akik taş, taşın etrafında ise telkari tekniği uygulanmış olan içiçe çiçek motifleri bulunmaktadır. Yıldızın etrafı yine granül ve telkari tekniği uygulanmış yaprak motifleriyle bezenmiştir. Yıldız motifinin uçlarında bulunan ve yontulmuş olan akik taşlar, oval biçimde olup metal hücre içersine oturtulmuştur. Tüm kemer tokasının dış hatları rumi kıvrımlarını andırmakta, ard arda sıralanmış çok küçük granül tanecikleriyle çevrelenmektedir. Tokada yan parçalara bağlı bir çıkıntıya oturtulmuş

yuvarlak topuz biçiminde form ise yine telkari ve granül tekniği uygulanarak süslenmiştir.

4. 3. 5 Yazılar

Eski yazılardan oluşan motiflerin süsleme sanatları arasında önemli bir yeri bulunmaktadır.

Ancak, geleneksel gümüş kadın takılarında eski yazı motiflerine nadir olarak rastlandığı ve bu süslemenin tek başına kullanılmadığı, diğer süsleme motifleri ile birlikte kullanıldığı tesbit edilmiştir.

Şekil 24'de akik olan taşın üzeri eski yazı ile süslenmiş geleneksel gümüş kadın takılarından bir yüzük görülmektedir. Bu yüzüğün akik taşı üzerinde yer alan yazının iç ve dış çevresinde kıvrımlı dallar arasında hatalı motifler de bulunmaktadır. Ayrıca taşın etrafını bükümlü tel çevrelemektedir.

Şekil 24. Yazı motifi ile süslenmiş yüzük taşı (Orjinel)

4. 4 Takı Çeşitleri

Takılar, takanın cinsiyetine göre kadın takıları ve erkek takıları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Araştırma kadın takıları için planlanmış olduğundan, burada erkek takıları üzerinde durulmamıştır.

4. 4. 1 Kadın Takıları

Kadın süslenmesinde takıların ayrı bir anlamı ve önemi vardır. Kendini çevresine ve erkeğine güzel gösteren kadının takıları kullanması çok eski devirlere uzanmaktadır.

Güzel görünmek her insanın yaradılışından gelme bir duygudur. Dolayısıyla insan beğendiği ve kendini güzel göstereceğine inandığı her nesneyi vücudunda taşımaya ve takmaya özen göstermektedir.

"Kadın süslenmeye önce başından başlamış, yüze sürülen alık, göze çekilen sürme yanaklara kondurulan benler, kulaklara takılan küpeler, örgülü saçlar, işlemeli başlık ve taşlarla yüz güzelliğini zenginleştirmiştir" (Payzın 1985).

Kadın, inanç ve özenle kullandığı takıları nerede, ne zaman ve nasıl kullanacağını yaşam biçimi içerisinde öğrenerek ve toplumun geleneklerine bağlı olarak sürdürmektedir.

4. 5 Kullanım Yerlerine Göre Geleneksel Gümüş Kadın Takı Çeşitleri

Kadın süslenmesinde kullanılan geleneksel gümüş takılarını kullanıldıkları yerlere göre gruplayarak incelemek mümkündür. Araştırma kapsamına giren, kadınlarda bulunan geleneksel gümüş takılar kullanım yerlerine göre

şöyle gruplanabilir.

A. Baş süslemelerinde kullanılan takılar

1. Tepelik
2. Fes süsü
3. Alınlık
4. Yanak Döven - Zülûf Bastı
5. Küpe

B. Boyunda kullanılan takılar

1. Kolye - Gerdanlık
2. Hamaylı

C. Göğüse Takılan Takılar

1. Göğüs süsü - Pantantif

D. Bele Takılan Takılar

1. Kemer
2. Kemer Tokası

E. Bileklere Takılan Takılar

1. Bilezik
2. Halhal

F. Parmağa Takılan Takılar

1. Yüzük

Bunun dışında, bunlara ilave olarak baş süslemelerinde kullanılan "tarak" ile, genellikle Tokat ve Urfa yöresinde kadınların burun süslerinde kullandıkları hizmaların da kadın takıları arasında yer aldığını, ancak bu takıların araştırma kapsamına alınmış olan kadınlarda bulunmadığını belirtmek yerinde olur.

Araştırma kapsamına alınan ve anket uygulanan kırk kadında yüz almış adet geleneksel gümüş takının varlığı tesbit edilmiştir.

Varlığı tesbit edilen yüz altmış adet takının kullanım yerine göre çeşitleri ile çeşitlerinin miktarları çizelge 1'de sunulmuştur.

Çizelge : 1 Geleneksel gümüş kadın takılarının kullanım yerine göre dağılımı

Takı çeşidi	n	%
Tepelik	12	7.50
Fes süsü	8	5.00
Alınlık	3	1.87
Yanak Döven	18	11.25
Küpe	8	5.00
Kolye	29	18.13
Hamaylı	12	7.50
Göğüs süsü	8	5.00
Kemer	10	6.25
Kemer tokası	4	2.50
Bilezik	32	20.00
Halhal	1	0.62
Yüzük	15	9.38
Toplam	160	100.00

n. 160

Araştırmaya alınmış kadınlarda sırasıyla %20,00 oranında bilezik, % 18.13 oranında kolye. % 11,50 oranında yanak döven, % 9.38 oranında yüzük % 7.50 oranında tepelik ve hamaylı, % 6.25 oranında kemer, % 5.00 oranında fes süsü, küpe, ve göğüs süsü, % 2.50 oranında kemer tokası, % 1.87 oranında alınlık, % 0.62 oranında halhal bulunmaktadır. (Çizelge 1)

Bu değerler araştırma kapsamına alınan kadınlarda geleneksel gümüş takılardan en fazla kolye ile bileziğin en az ise, halhal'ın bulunduğunu göstermektedir. (Çizelge 1)

4. 5. 1 Baş Süslemelerinde Kullanılan Takılar

4. 5. 1. 1 Tepelik

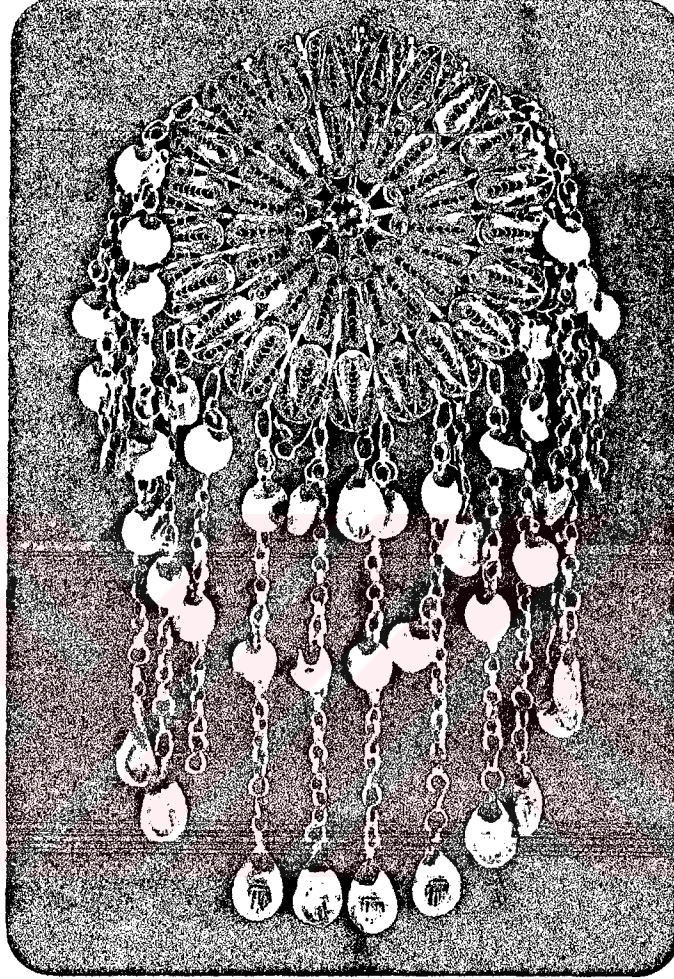
Tepelik, hafif çukur ve dairesel biçimde olup, fesin üstüne yerleştirilerek kullanılan takı çeşididir.

"Tepelikler fesin üstüne oturtularak takıldığı gibi, fessiz, serpuş gibi saç üzerine oturtularak da kullanılmaktadır" (Koçu 1976).

Şekil olarak aynı olmalarına rağmen, tepelikler kullanıldığı yöreye ve kullanacak kişiye göre malzeme, uygulama tekniği ve süsleme özellikleri bakımından farklılıklar göstermektedir.

Tepeliklerde fesin veya başın tepesine oturan dairesel bir alan ve bu daireye bağlı süsleyici detaylar bulunmaktadır. Tepeliğin merkezinde bazen renkli bir taş, bazan da süsleme teknikleriyle motifler yer almaktadır. Kaynaklara ve antika eser pazarlayan iş yeri sahiplerinin ifadelerine göre, tepeliklerdeki orta merkez, bu takıyı kullanan aşiret veya topluluğu temsil etmektedir. Dairenin etrafında sarkan zincirler, değişik penezler ve boncuklar ise takan kişiyi nazardan korumak amacıyla kullanılmakta, ayrıca bolluk ve bereketi de simgelemektedir.

Araştırma kapsamına giren takılar arasında sahipleri tarafından kullanılmayan, hatıra olarak saklandığı tesbit edilen oniki adet tepeliğe rastlanmıştır. Toplam takıların % 7,50'sini (Çizelge 1) oluşturan bu tepeliklerden dört örnek şekil 4-25-26 ve 27'de bunlara benzeyen Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan iki örnek ise şekil 28 ve 29'da sunulmuştur.

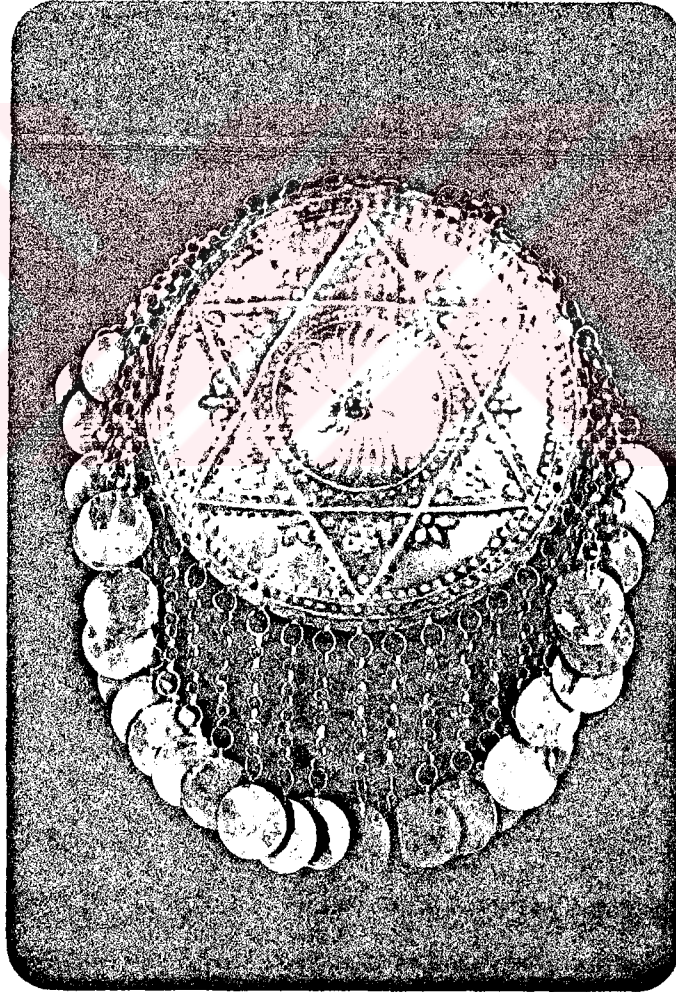

Şekil 25. Tepelik (Orjinal)

Şekil 25'deki tepeliğin merkezinde, tırnaklar içine yerleştirilmiş yeşil renkte yarı değerli taş boncuk yer almaktadır. Boncuğu bağlayan dairesel telkari motifler yanyana gelerek tepelikte kubbeyi oluşturmaktadır. Kubbeyi aynı genişlikte iki sıra bordür çevrelemekte, bordürler badem şeklinde olup, birbiri ardınca devam etmektedir. Tepeliğin çevresinde aynı uzunlukta zincirler üzerinde el motifli badem şeklinde penezler ile yuvarlak penezler yer almaktadır. Araştırma kapsamına alınan bir bireye ait olan, şekil 25'te ve şekil 26'daki tepelikler sahibinin ifadesine göre Edremit yöresine aittir.

Şekil 26'da görülmekte olan tepeliğin ortasında çarkı felek, etrafında ise gamalı haç denilen, aynı zamanda gözü de simgeleyen içiçe geçmiş üçgenler yer almaktadır. Tepeliğin dış kenarında eşit aralıklarla halkalara tutturulmuş, uçlarında yuvarlak penezler bulunan zincirler sarmaktadır.

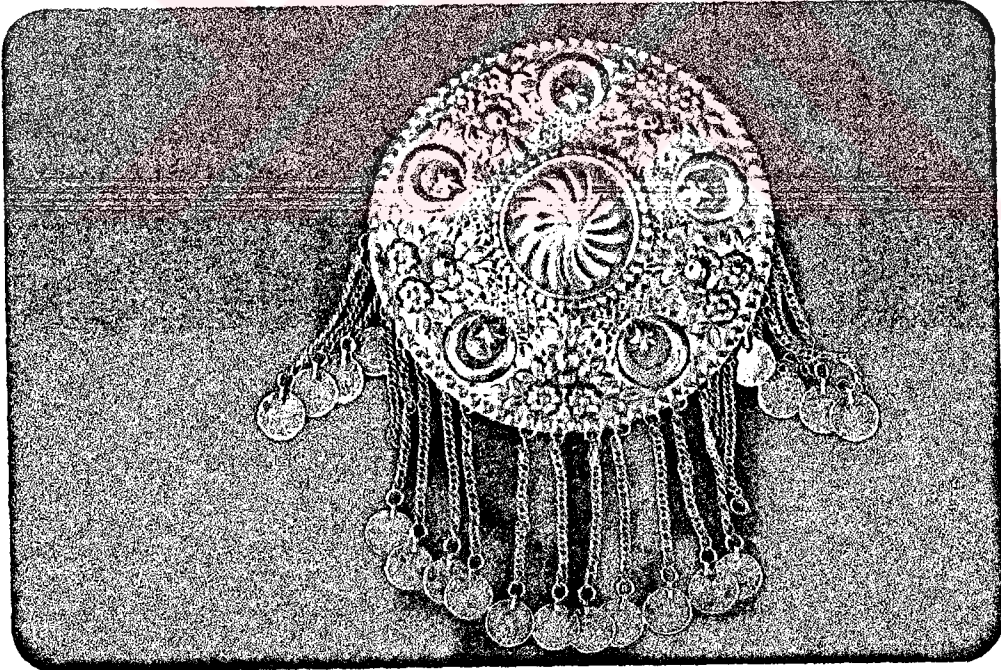
Tepelikteki çarkı felek, üçgenler, bitkisel motifler ve etrafı çevreleyen yuvarlak motiflerde kabartma tekniği, çarkı feleğin uçlarında ise kazıma tekniği uygulanmıştır.

Şekil 26. Tepelik (Orjinal)

Şekil 27'de görülen tepelik sahibine göre Ankara yöresine aittir.

Tepeliğin ortasında çarkı felek, etrafında ise çiçek ve yaprak motifleri ile sembolik anlam taşıyan ay yıldız motifleri bulunmaktadır. Uçlarında Osmanlı gümüş paraları bulunan zincirler; tepeliğin etrafına sıralanmıştır. Çiçek, yaprak ve ay yıldız motiflerin dış kenarları ile ay yıldızların önünde yer alan baklavalarda kazıma tekniği uygulanmıştır. Baklavaların ortası içten kabartma; ay yıldız, bitkisel motifler, çarkı felek ve tepeliğin dış kenarını çevreleyen ince bordür ise dıştan kabartma tekniği ile bezenmiştir.

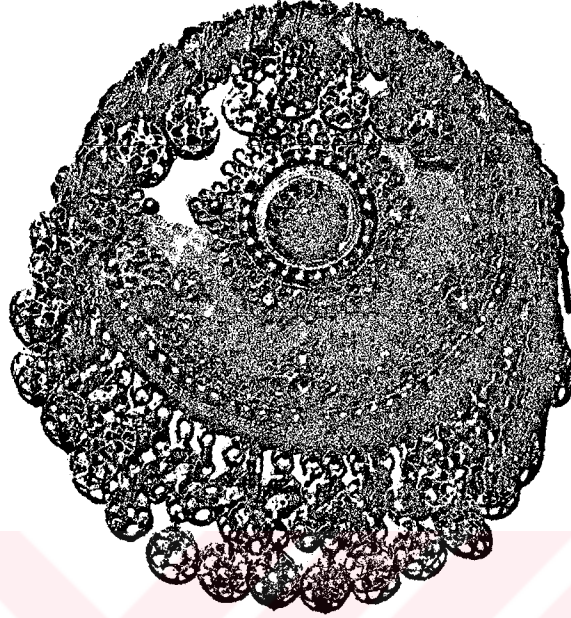

Şekil 27 : Tepelik (Orjinal)

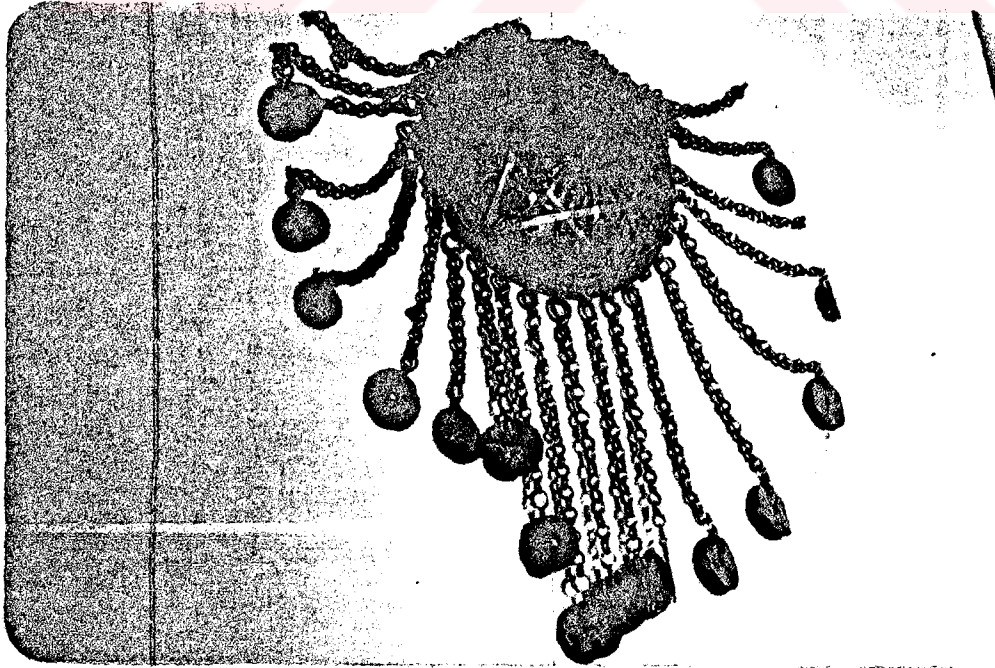
Şekil 28'de görülmekte olan ve Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan tepelik, gümüş metal üzerine telkari ve granül tekniği ile bezenmiştir. Tepeliğin merkezinde ve etrafında renkli taşlar yine telkari motifler içine oturtulmuştur. Telkari ve kalıpla kabartma tekniği ile süslü penezler ise tepeliğin etrafında birbirine tutturulmuş olarak yer almaktadır. Ayrıca penezlerin bazılarında mercan boncuklar bulunmaktadır.

Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan ve şekil 29'da görülen tepeliğin merkezinde çiçek motifi, etrafında ise üçgenlerden meydana gelen gamalı haç denilen ve aynı zamanda gözde simgeleyen motif yer almaktadır. Üçgenlerin kesiştiği ve küçük üçgenler oluşturduğu motiflerin içlerinde kırmızı renkli taşlar oturtulmuş olup, üçgenlerin dışında kalan kısımlarda yuvarlak granül taneciklerinden oluşan çiçek motifleri, ara ara ise baklava şeklinde granüller bulunmaktadır. Tepelikte telkari tekniği uygulanmıştır.

Bazıları düz, bazıları delikli olan penezleri ihtiva eden zincirler ise tepeliğin çevresinde eşit aralıklarla halkalara tutturulmuş olarak yer almaktadır.

Şekil 28. Tepelik Ankara Etnoğrafya müzesi (22404)

Şekil 29. Tepelik Ankara Etnoğrafya müzesi (19296)

4. 5. 1. 2 Fes Süsü

Fes süsü, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde baş süslemelerinde fesin ön kısmından yanlara doğru takılarak kullanılan takı çeşitleridir.

Üçgen, daire ve değişik motiflerin zincir ve penezlerle süslenmesinden oluşan fes süsü, süsleme tekniği ve kullanılan malzemeler bakımından farklılıklar göstermektedir.

Araştırma kapsamına giren fes süslerinin bazıları sahipleri tarafından kullanılmayıp hatıra olarak saklandığı, bazılarının ise kolye olarak kullanıldığı tesbit edilen sekiz adet fes süsüne rastlanmıştır. Toplam takının % 5.00'ini (Çizelge 1) oluşturan bu fes süslerinden altı örnek şekil 14-30-31-32-33 ve 34'de bunlara benzeyen, Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan, bir örnek ise şekil 35'de sunulmuştur.

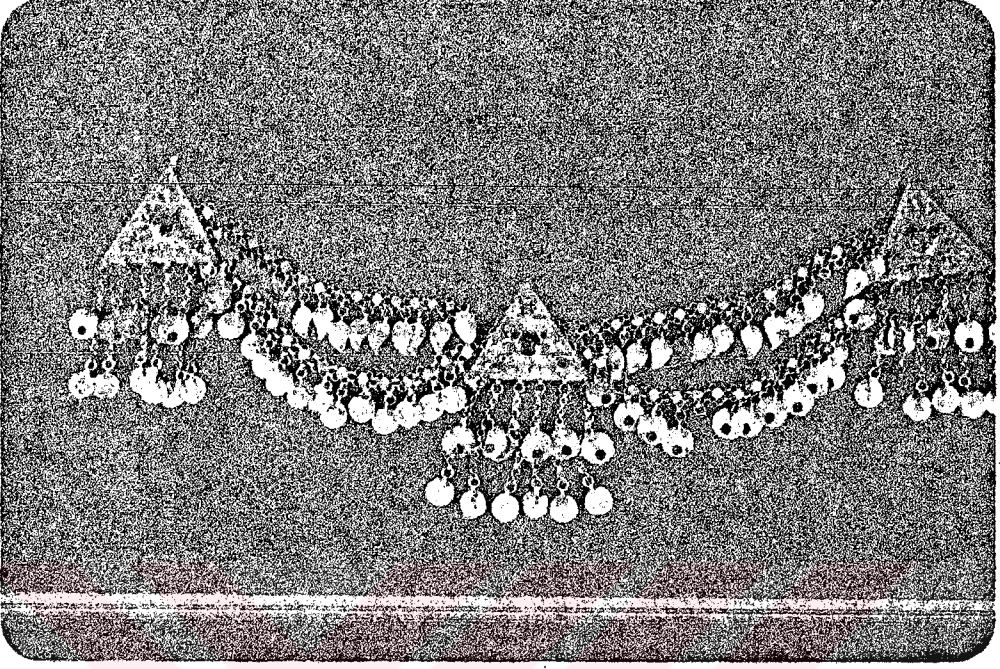
Şekil 30'daki fes süsü sahibinin ifadesine göre Ankara yöresine aittir. Takının ortasında kare görünümlü yanlarda ise üçgen plakalar bulunmaktadır. Ortadaki plakayı yanlardaki üçgen plakalara üç sıra çiçek şeklinde zincirler bağlanmaktadır. Bu zincirlerden, kalıpla kabartma tekniği uygulanmış ve el motifleriyle bezeli yuvarlak penezler sarkmaktadır. Ayrıca delikli ve yuvarlak penezler ihtiva eden zincirler ortadaki plakaya, üzerleri el motifleri ile süslü badem şeklindeki penezleri ihtiva eden zincirler ise yanlardaki plakalara halkalarla tutturulmuştur. Takının ortasındaki kare ve sol tarafında yer alan üçgen plakaya lacivert renkli, sağ tarafında ki üçgen plakaya ise kırmızı renkli taş oturtulmuş olup, plakalar kabartma tekniği ile bezenmiştir. Sol taraftaki üçgen plakanın üzerinde yer alan çiçek motifli, sağ taraftaki üçgen motifin üzerinde yer almadığı gözlenmektedir. Bu da takının yanlarında bulunan üçgen plakaların süslenme açısından simetri olmadığını ortaya koymaktadır.

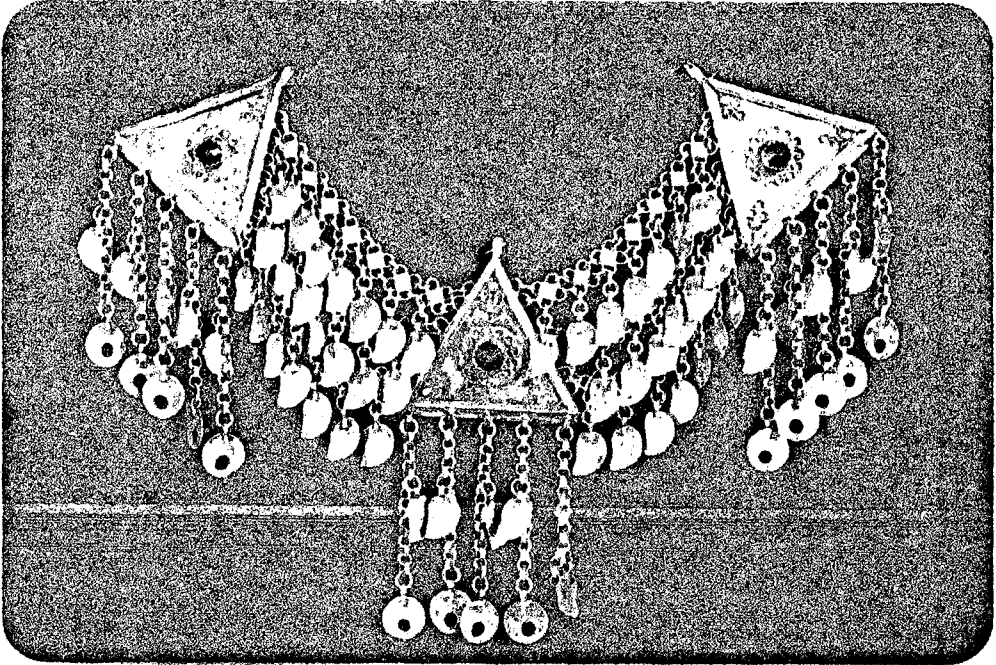
  kil 30. Fes s  s   (Orjinal)

Şekil 31'de görülmekte olan fes süsü sahibinin ifadesine göre Afyon yöresine aittir. Fes süsünün ortasında ve yanlarında üçgen şeklinde plakalar bulunmakta, plakaların ortası renkli cam, etrafları ise telkari ve granül tekniği ile süslüdür. Üçgen motifleri çiçek şeklindeki zincirler birbirlerine bağlamaktadır. Üçgenleri bağlayan zincirlerden üst sırada, badem şeklinde penezler, alt sırada sağ tarafta ortası delik, sol tarafta ise el motifleri bulunan yuvarlak penezler sarmaktadır. Ayrıca, üçgen plakalardan sarkan zincirlerin aralarında delikli ve yuvarlak, uçlarında ise kalıpla kabartma tekniği uygulanarak süslenmiş el motifli yuvarlak penezler bulunmaktadır. Üçgenlerin arkalarında fese tutturulmak üzere çengelli iğneler yer almaktadır.

Şekil 32'de görülmekte olan fes süsü sahibinin ifadesine göre İzmir yöresine aittir. Fes süsü, üç adet üçgen plaka ile plakaları birbirine bağlayan ve badem şeklinde penezleri ihtiva eden üç sıra çiçek şeklinde zincirlerden oluşmaktadır. Takının ortasındaki üçgen plakada bir adet yeşil yanlardaki üçgen plakalarda ise birer adet kırmızı renkli taş oturtulmuş olup, taşların etrafı ve plakaların köşeleri telkari tekniği uygulanmış yuvarlak motiflerle süslenmiştir. Ayrıca, üçgen plakaların alt kenarlarından delikli, yuvarlak ve badem şeklinde düz penezler ihtiva eden zincirler sarmakta, üst köşelerinde ise fese tutturulmasını sağlayacak olan çengelli iğneler yerleştirilmiş bulunmaktadır.

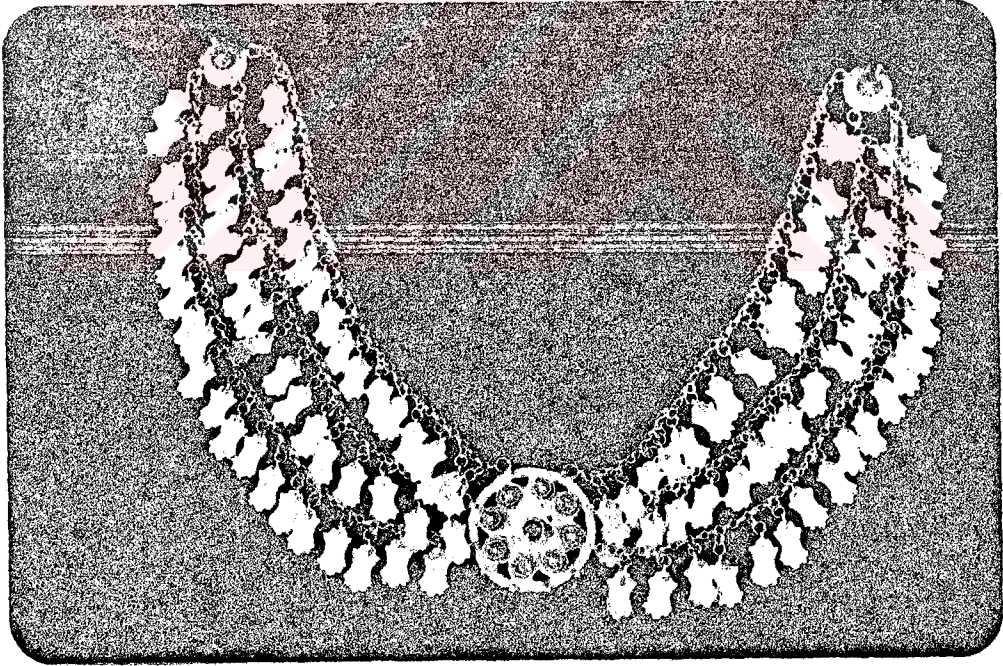

Şekil 31. Fes sūsü (Orjinal)

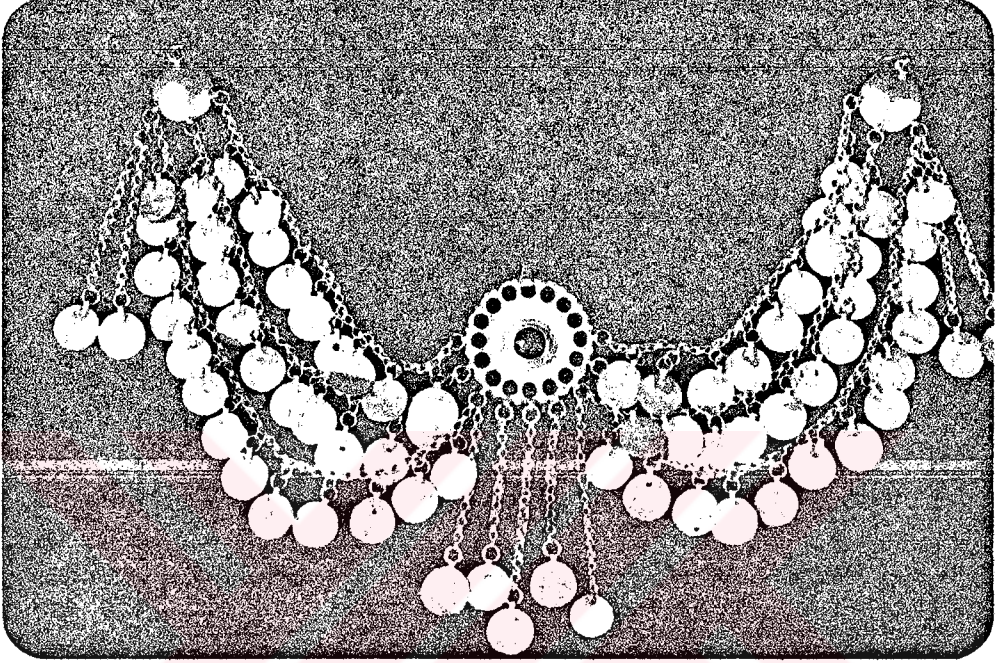

Şekil 32. Fes sūsü (Orjinal)

Şekil 33'de verilen fes süsünün ortasında yuvarlak madalyon, madalyonun içinde ise çiçek şeklinde plaka bulunmaktadır. Çiçek şeklinde plakanın merkezi kırmızı renkli taş, dilimleri ise telkarı tekniği uygulanarak süslenmiştir. Madalyonun her iki yanından çıkan sümbül motifli penezlerle süslü üç sıra zincir her iki başta bulunan yuvarlak plakalara tutturulmuştur. Sahibinin ifadesine göre Ankara yöresine ait olan fes süsünün, yine sahibi tarafından kolye olarak kullanıldığı tesbit edilmiştir.

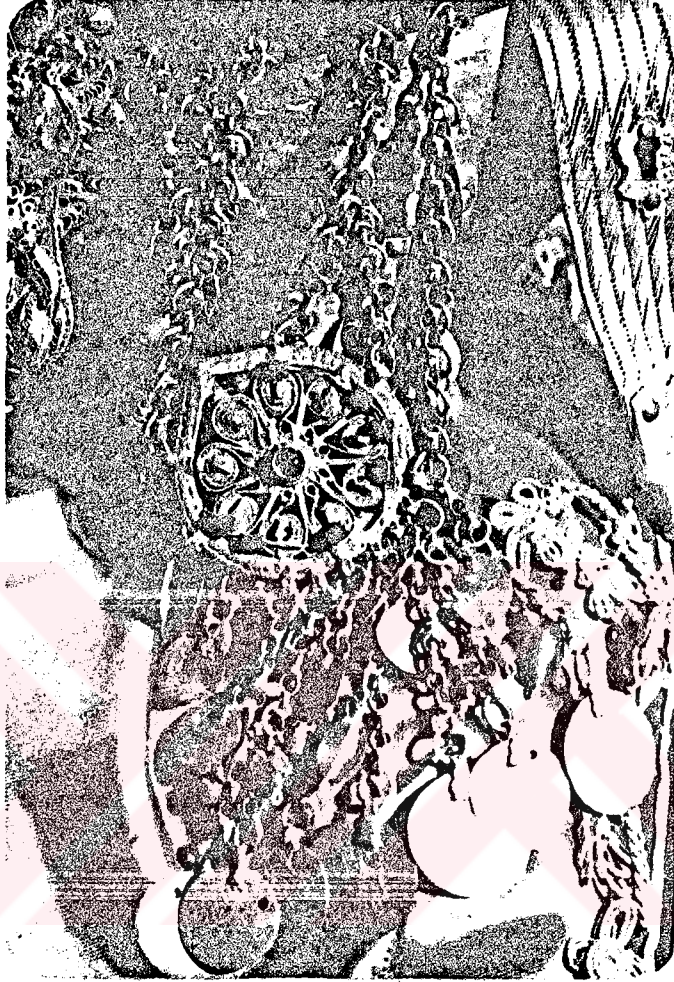

Şekil 33. Fes süsü (Orjinal)

Şekil 34. Fes süsü (Orjinal)

Şekil 34'de görülen ve sahibinin ifadesine göre Sivas yöresine ait olan fes süsünün, ortasında yuvarlak bir plaka yer almakta plakanın ortasında tek, etrafında ise sıralanmış olarak lacivert renkli taşlar bulunmaktadır. Plakanın alt kenarında uçlarında yuvarlak penezler bulunan uzunlu kısıklı zincirler sarmaktadır. Ortadaki plakanın sağında ve solunda yuvarlak penezlerle ssl üç sıra zincir, her iki yanlarda bulunan yuvarlak bombeli plakalara tutturulmuştur. Ayrıca, yanlardaki plakalara tutturulmuş alt zincirin halkasından yine yuvarlak penezler ihtiva eden iki sıra zincir sarmaktadır. Bu takının, sahibi ile yapılan karşılıklı görüşmelerden kolye olarak kullanıldığı tesbit edilmiştir.

Şekil 35. Fes Süsü Ankara Etnoğrafya Müzesi (22296)

Şekil 35'te verilen ve Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan fes süsünün ortasında yuvarlak bir form, bu formun içinde telkari tekniği uygulanmış rozet biçiminde ölçek motifi yer almaktadır. Rozetin merkezinde kehribar renkli, bir taş, çevresinde ise farklı aralıklarla tele dizili mercan boncuklar bulunmaktadır. Üst kısmında fese tutturulmak üzere kancası bulunan yuvarlak formun alt kenarından, yuvarlak penez ve mavi, sarı renkli cam boncuklar ile mercan boncukları ihtiva eden zincirler sarmaktadır. Ayrıca yuvarlak formun her iki yanına tutturulmuş yuvarlak penez ve mercanları ihtiva eden  sıra zincir yanlarda yuvarlak forma bağlantılıdır.

4. 5. 1. 3 Alınlık

Alınlık, baş süslemelerinde kullanılan kadınların alınlarına taktıkları, çeşitli metal, boncuk ve taşlarla süslü zincir şeklinde takılardır.

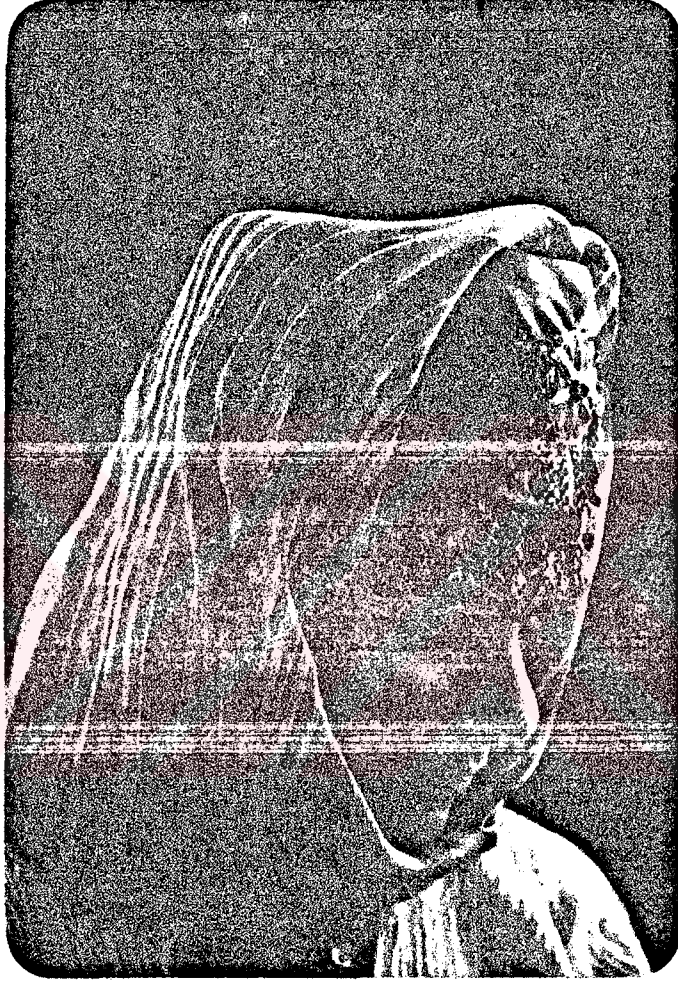
Yapılan araştırmadan alınlığın çoğunlukla fesin altına takılarak kullanıldığı (Şekil 36) gibi, bazı yörelerde ise çene altından geçirilip alının her iki yanında tutturularak takıldığı (Şekil 37) takının bu şekildeki kullanım biçiminden dolayı çenelik denildiği de tesbit edilmiştir.

Günümüzde alınlığın araştırma kapsamına alınan kadınlar tarafından amacına uygun biçimde kullanılmadığı, gözlenmiştir.

Araştırma kapsamına giren alınlıkların, bir tanesinin sahibi tarafından kolye olarak kullanıldığı, diğerlerinin ise hatıra olarak saklandığı üç adet alınlık tesbit edilmiştir. Toplam takıların % 1,87'sini (Çizelge 1) oluşturan bu alınlıklar ve kullanım biçimleri şekil 36-37-38- ve 39'da sunulmuştur.

Ankara Etnoğrafya müzesinde ise alınlığa rastlanmamıştır.

Şekil 36'da görülen, sahibinin ifadesine göre Güney Doğu Anadolu bölgesine ait olan alınlık, fes süsü ile birlikte fesin altına takılarak kullanılmıştır. Bu alınlık; uçlarında telkari tekniği ile süslü aralarında ise badem şeklinde düz penezleri ihtiva eden zincirlerin, alını çevreleyen tek bir zincire tutturulması ile oluşmuştur.

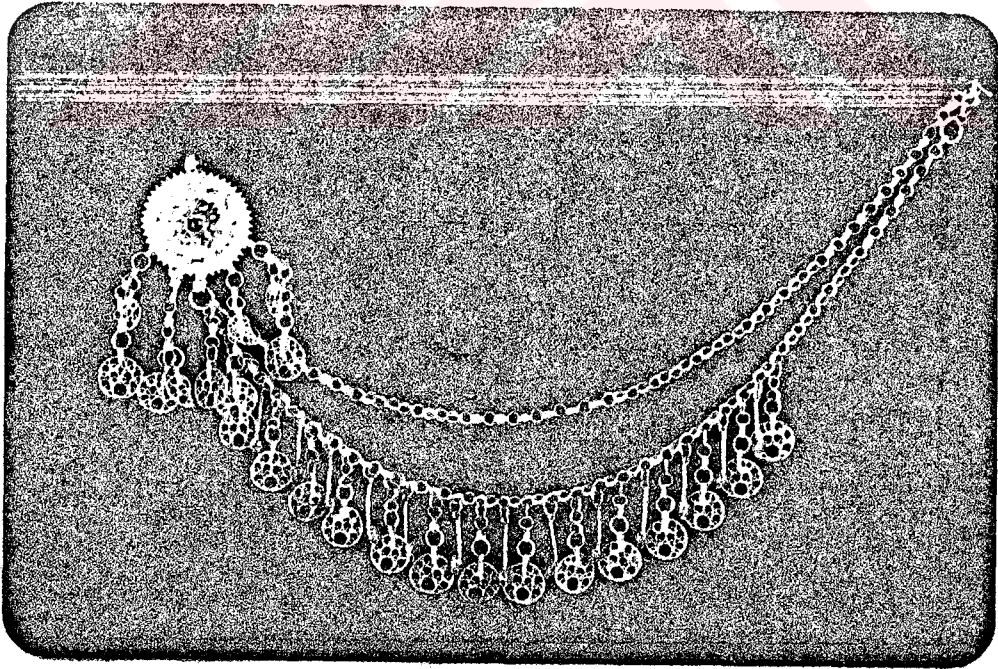

Şekil 36- Alınlık, fes süsünün altında kullanım biçimi (Orjinal)

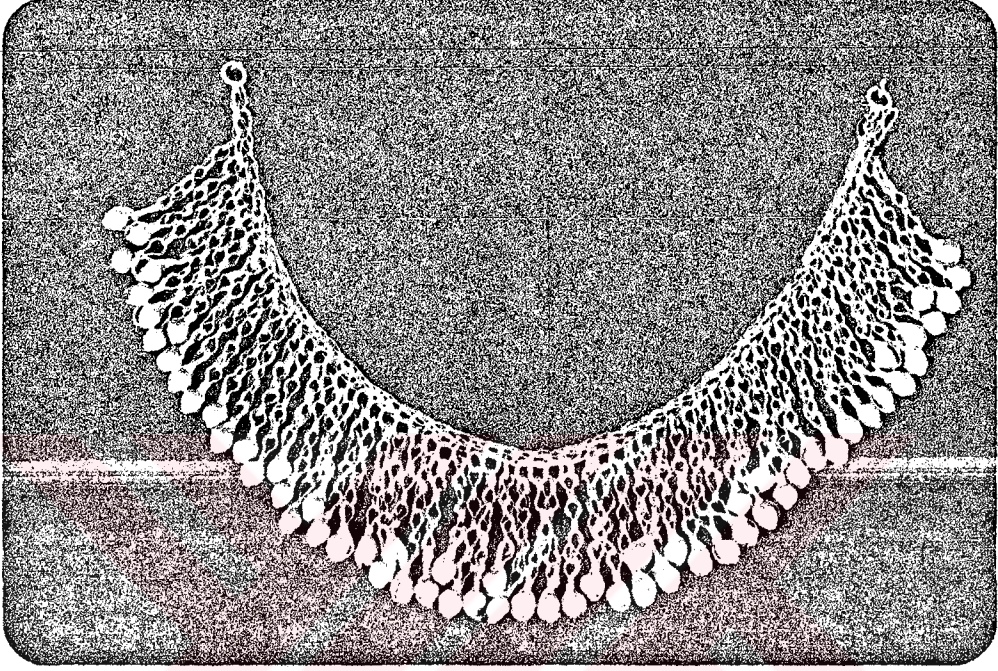

Şekil 37. Alınlığın çenelik olarak kullanış biçimi

Şekil 38'de görülmekte olan alınlık sahibinin ifadesine göre Gaziantep yöresine aittir. Takının bir ucunda, fese tutturmak üzere arkasında çengelli iğne bulunan bir madalyon yer almaktadır. Madalyonun ortası kırmızı renkli boncuk, etrafı ise irili ufaklı granül tanecikleriyle süslüdür. Granül taneciklerinin arasında baklava şeklinde motifler yer almaktadır. Madalyonun alt kenarından halkalara tutturulmuş, uçlarında yuvarlak, aralarında ise badem şeklinde telkari penezleri ihtiva eden beş adet zincir sarmaktadır. Ortadaki halkaya birer yalın, birde üçte ikisi telkarı tekniği ile bezeli birer penez ihtiva eden onbeş zincir ile bu zincirlerin aralarına birer mercan ihtiva eden ondört burgulu tel takılı zincir tutturulmuştur; yalın ve bezeli bu iki zincir diğer uçta bir halka ile birleştirilmiştir. Özelliği belirtilen bu alınlığın şekil 37'de "çenelik" olarak kullanılışı görülmektedir.

Şekil 38. Alınlık (Orjinal)

Şekil 39. Alınlık (Orjinal)

Şekil 39'da görülmekte olan alınlık sahibinin ifadesine göre Ankara yöresine aittir. Alınlık içiçe geçmiş bir sıra zincire oldukça sık bir biçimde halkalarla tutturulmuş zincirlerden oluşmaktadır. Zincirlerin uçlarında içi boş kürecikler bulunmaktadır. Bu takı sahibi tarafından kolye olarak kullanılmaktadır.

4. 5. 1. 4 Yanak Döven - Zülûf Bastı

Yanak döven, fesin yanlarına, yanaklara sarkılı olarak takılan, zincir, penez ve boncuklarla süslü takılardır.

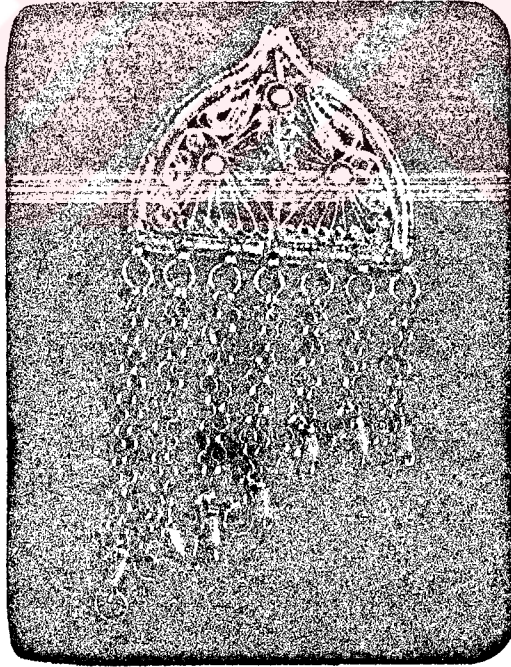
Bu takıyı, takan kişi yürüdükçe takıda bulunan zincir ve penezlerin yanak üzerinde hareket etmesinden dolayı "Yanak döven" adı verilmiş olabilir. Ayrıca yanak döven'e takının zülûflerin üzerine takılmasından dolayı olsa gerek Tansuğ (1977), "zülûf bastı" denildiğini belirtmektedir.

Dairesel, üçgen ve sembolik şekillerde olan yanak dövenlerin alt kenarında değişik şekillerde penez ve boncuklarla süslü zincirler sarmaktadır. Takı sahipleri kadınların ve takı pazarlayan iş yeri sahiplerinin ifadelerine göre, takıdan sarkan değişik penez ve boncuklarla süslü zincirler nazara karşı kullanılmaktadır.

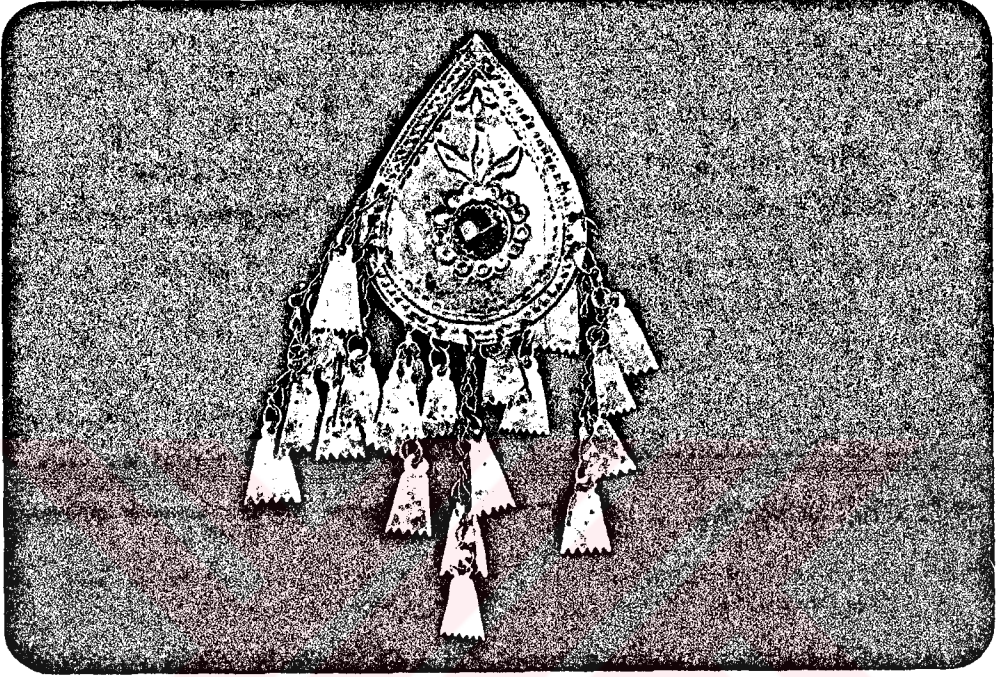
Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları arasında onsekiz adet yanak döven bulunmaktadır. Sahipleri tarafından bazılarının hatıra olarak saklandığı, bazılarının ise göğüs süsü olarak kullanıldığı tesbit edilen yanak dövenler toplam takıların % 11,25'ini (Çizelge 1) oluşturmaktadır. Bu takılardan sekiz örnek şekil 8-17-20-40-41-42 ve 43'te sunulmuştur.

Ankara Etnoğrafya müzesinde yanak döven'e raslanmamıştır.

Şekil 40'da görülmekte olan yanak döven yarım daire biçimindedir. Takının etrafında, iç kısmı telkari tekniği ile bezenmiş metal çerçeve bulunmaktadır. Takının ortaya yakın alt kısmında tırnak içinde oturtulmuş yeşil renkli taş, yanlarda ve üst kısmında telkari motifler üzerinde büyük granül tanecikleri yer almaktadır. Takının alt kenarına yanyana yedi halka tutturulmuş olup, bu halkalardan ikişer sıra zincir sarmaktadır. Sarkan zincirler yandan yüze doğru gittikçe kısalmakta ayrıca uçlarında birer uzun mercan boncuk bulunan halkalar, sarkan ikişer sıra zincirleri uç kısımlarından birbirlerine bağlanmaktadır. Takıyı oluşturan yarım dalrenin uzantısında fese tutturmak üzere bulunması gereken çengelli iğnesi kopmuş olan yanak döven, sahibinin ifadesine göre Güney Doğu Anadolu bölgesine aittir.

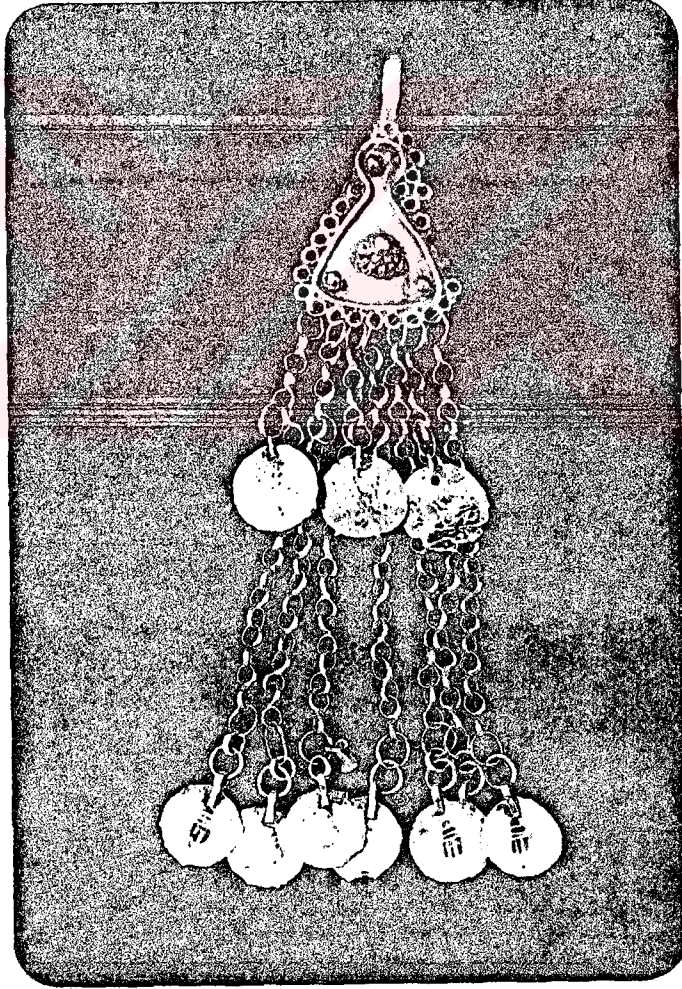
Şekil 40. Yanak Döven (Orjinal)

Şekil 41. Yanak Döven (orjinal)

Şekil 41'de görülen yanak döven de sahibinin ifadesine göre Edremit, yöresine aittir. Damla şeklinde plakadan oluşan takının ortasında, tırnak içine oturtulmuş kırmızı renkli taş ile taşın çevresine sıralanmış yuvarlak motifler çiçeği andırmaktadır. Çiçeğin üstünde ve plakanın sivri köşesinde yaprak motifleri yer almakta, ayrıca plakayı kabartma ve kazıma tekniği uygulanmış bordür çevrelemektedir. Takıda yer alan yuvarlak ve yaprak motiflerde kabartma ve kazıma tekniği uygulanmıştır. Ayrıca karanfil motifli penezleri ihtiva eden değişik boylardaki zincirler, takının alt kenarına halkalarla tutturulmuş olarak yer almaktadır.

Şekil 42'de görülmekte olan yanak döven sahibinin ifadesine göre Afyon yöresine aittir. Armudiye biçiminde formdan oluşan bu takının etrafında, bazıları dökülmüş telkari tekniği yuvarlak motifler, ortasında yine telkari tekniği ile süslü bir çiçek motifi bulunmaktadır. Formun üst kısmında, yan köşelerde ve çiçek motifinin ortasında ise granül tanecikleri yer almaktadır. Takının üst kısmında fese tutturmak üzere çengelli iğne, alt kenarında, sarkan zincirler bulunmaktadır. Sarkan zincirlerin uçlarında, kalıpla kabartma tekniği uygulanarak süslenmiş el motifli, aralarında ise yazı motifleri bulunan yuvarlak penezler yer almaktadır.

Şekil 42. Yanak Döven (Orjinal)

Şekil 43. yanak döven (orjinal)

Şekil 43'de görülmekte olan yanak döven sahibinin ifadesine göre Urfa yöresine aittir. Takı, ortasında daire şeklinde bir madalyon, madalyonun alt ve üst kısmında yer alan yarım ay şeklinde plakalardan oluşmaktadır. Madalyonun üst kısmında yer alan yarım ay şeklindeki plakaya iki zincir alt kısmında yer alan plaka ise ortada bir zincir, yanlarda ikişer baklava şeklinde penezler bağlamaktadır. Madalyon ve yarım ay şeklindeki plakaların üzerinde telkari tekniği ile işlenmiş bitkisel motifler bulunmakta, bitkisel motiflerin ortalarında mavi boncuklar yer almaktadır. Sembolik anlam taşıyan motiflerden oluşan takının alt kenarlarından da, üzeri telkari tekniği ve mavi boncuklarla süsülü yarım ay şeklinde, halkalarla tutturulmuş penezler sarmaktadır.

4. 5. 1. 5 Küpe

Küpe, kadınların süslenmek için kulaklarına taktıkları takılardır.

Duru (1970) küpeyi "kulak arkası" olarak tanımlamaktadır.

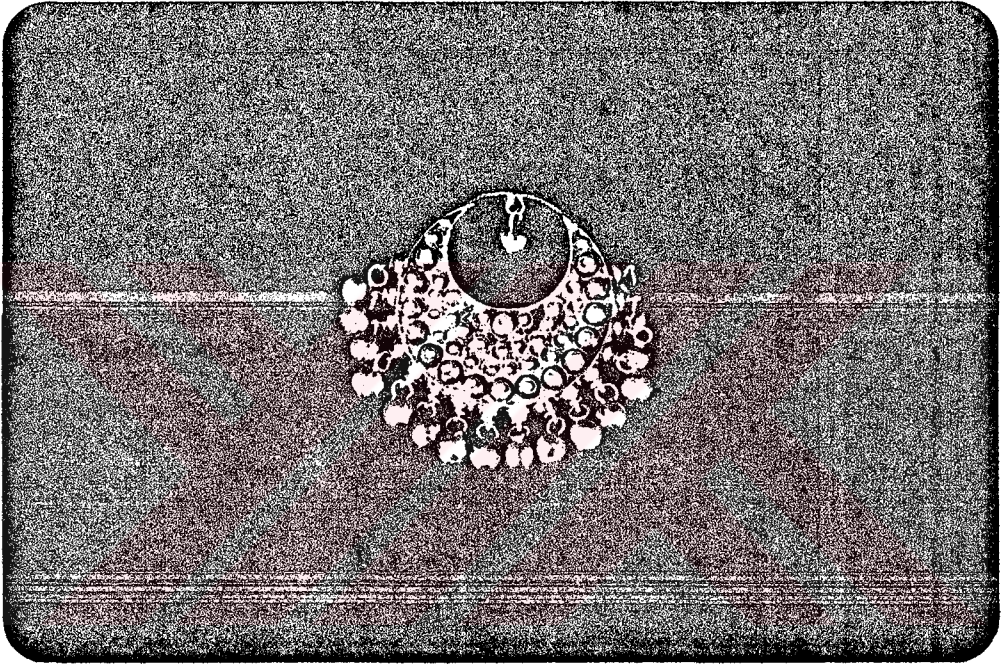
Bu tanım, küpenin eskiden genellikle kulaklara sarkıntılı biçimde asılı olarak takıldığı için yazılmış olabilir. Günümüzde askılı küpelerin yanında yaygın olarak, askısız klips ile kulağa tutturularak ta takılmaktadır.

Türk kadınının süslenmelerinde önemli yeri olan küpeler, eskiden olduğu gibi günümüzde de kadınların kulaklarını süslemeye devam etmektedir.

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları arasında sekiz adet küpenin var olduğu tesbit edilmiştir. (Çizelge 1)

Varlığı tesbit edilen ve toplam takıların % 5.00'ini oluşturan bu küpelerden altı örnek şekil 1-44-45 ve 46'da bunlara benzer Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan örnekler ise şekil 47-48 ve 49'da sunulmuştur.

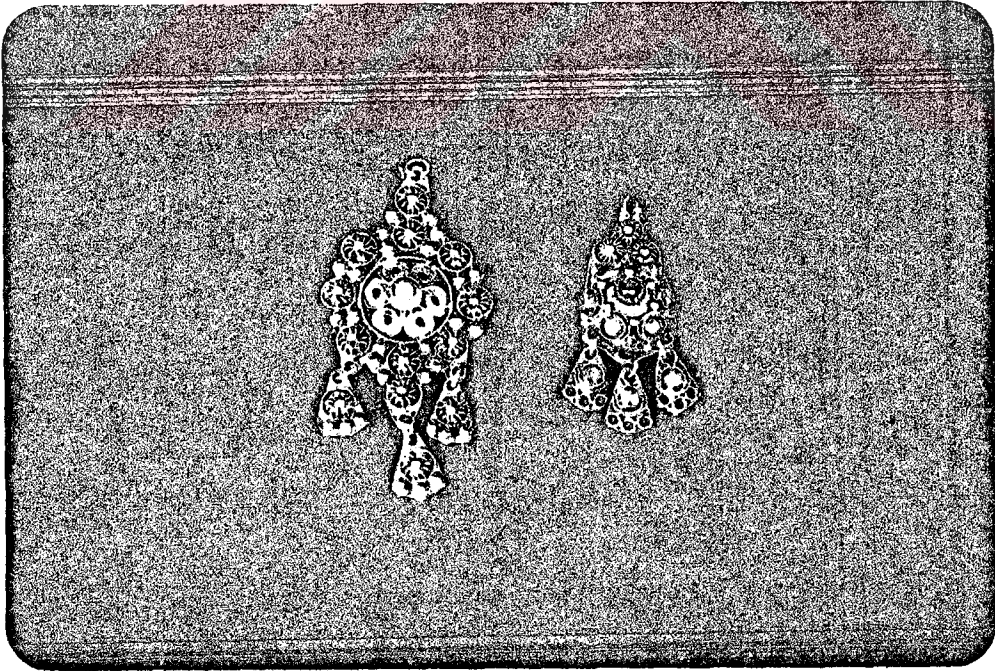
Şekil 44 'de görülen, sahibi tarafından Ankara'da bir antikacıdan alındığı ve Ankara yöresine ait olduğu belirtilen bu küpe, birbirine yapışık hilal şeklinde bombeli plakalardan oluşmaktadır. Plakaların bir yüzü düz, diğer yüzü ise, içlerinde granül tanecikleri bulunan yan yana dizilmiş yuvarlak telkari motiflerle bezenmiştir. Hilal'in dış kenarında, yarım küre şeklinde kabarık motiflere tutturulmuş, uçlarında içi boş kürecikler bulunan halkalar yer almaktadır. Takıyı oluşturan hilal şeklindeki motifi birbirine bağlayan bükülü telin ortasından, takının etrafını süsleyen bir küreciklerden bir adet de halkaya tutturulmuş olarak sarkmaktadır. Ayrıca bu küpe bir bütün olarak ele alındığında şeklinin, uzak doğu kökenli sembolik anlam taşıyan çintemani motifine benzediği de görülmektedir.

Şekil 44. Küpe (Orjinal)

Şekil 45'de Elazığ yöresine ait iki ayrı küpe teki görülmektedir. Sol tarafla bulunan küpe, yuvarlak, kenarları sekiz dilimli plakadan oluşmaktadır. Takının alt ve üst uzantısı ile etrafındaki dilimler ve sarkan penezler üzerinde yer alan çiçek motifleri, telkari ve granül tekniği uygulanarak süslenmiştir. Ortasında bulunan daha büyük çiçek motifi ise, telkari tekniği ve mavi renkli cam boncuk ile süslenmiştir. Halkası kopmuş olan küpenin alt ortasında ayak biçimini andıran üç adet penez birer halka ile tutturulmuş olarak sarmaktadır.

Şekil 45'nin sağ tarafında görülen tek küpe telkari ve granül tekniği uygulanarak yeşil renkli cam boncuklarla süslenmiştir. Küpenin üst kısmında üç adet telkari ve granül tekniği uygulanmış çiçek motifi, alt kenarında ise telkari tekniği uygulanmış, boncukla süslü ayak biçimini andıran üç adet penez yer almaktadır.

Şekil 45. iki ayrı küpe (Orjinal)

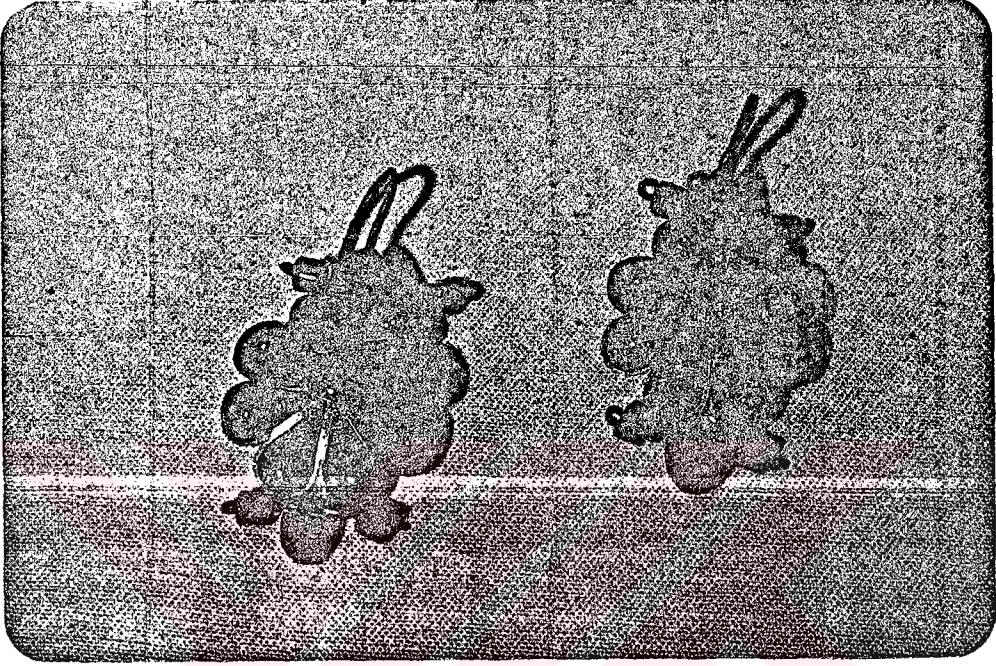
Şekil 46. Küpe (Orjinal)

Şekil 46 'da görülmekte olan küpe ortada, üzeri telkari ve granül tekniği uygulanmış, merkezinde mavi renkli taş bulunan bombeli yuvarlak motif, altta; bitkisel motiflerle süslü merkezinde tuğra bulunan yuvarlak penez; üstte ise kulağa takılacak halka bulunan, mavi taş ile süslü armudiye veya damla şeklinde, üç ayrı parçadan oluşmaktadır. Takıyı oluşturan bu üç ayrı parça uçlarında mercan boncuklarla süslü ikişer yatay tel ile bağlanmaktadır. Küpe sahibinin ifadesine göre Güney Doğu Anadolu Bölgesine aittir.

Şekil 47.'de Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan bir çift küpe görülmektedir. Sembolik motiflerden yarımaya veya çintemani motifini de andıran hilal şeklinde olan bu takı, içi boş ve birbirine yapışık bombeli iki parça plakalardan oluşmaktadır. Takının yüzeyi telkari tekniği uygulanmış yuvarlak motiflerle, etrafı ise granül tekniği ile süslenmiştir. Ayrıca küpeyi oluşturan plakaların birleştiği dış kenarda sıralanmış yassı halkalar ile kulak memesine takılacak olan mil ve kapatılan ince tel halka yer almaktadır.

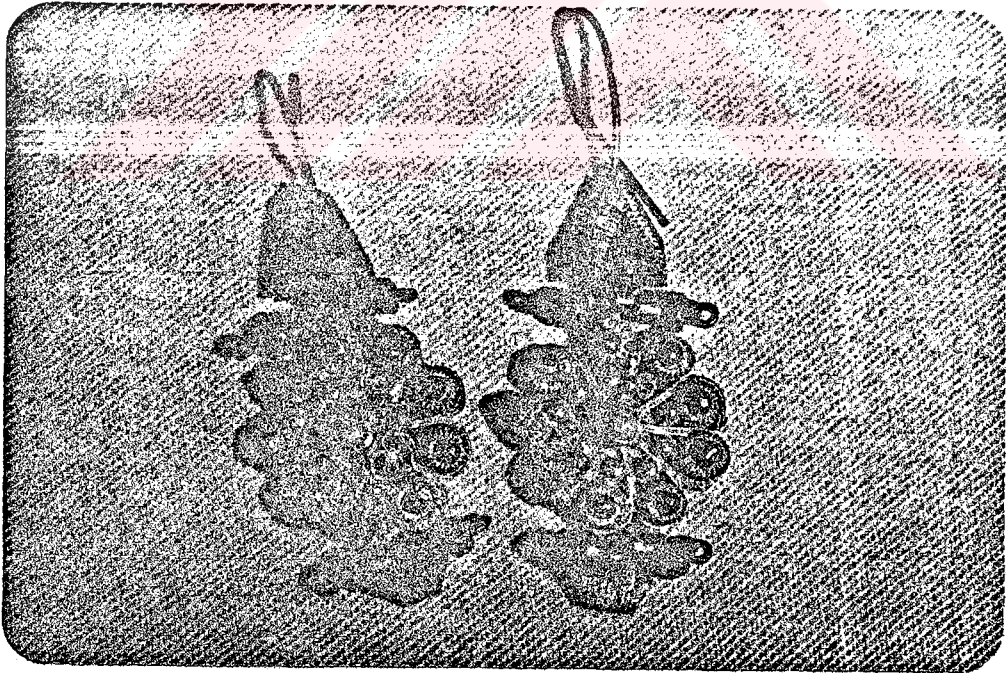
Şekil 47. Bir çift küpe Ankara Etnoğrafya Müzesi (22767)

Şekil 48. Bir çift küpe Ankara Etnoğrafya Müzesi (7014)

Şekil 48'de Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunan bir çift küpe görülmektedir. Bitkisel bezemelerden çiçek şeklinde olan küpe, ortasında merkezli bulunan sekiz parçalı rozet biçimindedir. Her iki parça ince yassı bir tel ile çevrelenmiştir. Rozet parçalarının uca doğru üst yüzeyinde ve merkezinde bulunan granül tanecikleri telkari tekniği uygulanarak çevrelenmektedir. Takıyı oluşturan motifin alt ve üst bölümünde yer alan yarım daire şeklinde plakalar, ince ve yatay teller ile bağlanmaktadır. Tellerin her iki ucunda ise kırmızı renkli mercan boncuklar bulunmaktadır. Ayrıca st metal parçaya tutturulmuş, kulak memesine gececek olan ince tel halka yer almaktadır.

Şekil 49 'da Kulak memesine geçen halkaya tutturulmuş olan üçgen şeklindeki plaka, uçlarında kırmızı mercan boncuk bulunan ince tel ile bitkisel motiflerden çiçek şeklinde dokuz parçalı rozet'e tutturulmuştur. Üçgen plakanın üzerine iki sıra halinde kazıma tekniği uygulanmıştır. Dokuz parçalı rozetin, her bir parçası ince yası tel ile çevrelenmiştir. Orta merkezinde mavi renkli taş, parçaların uca doğru üst yüzeyinde granül tanecikleri telkari tekniği uygulanarak çevrelenmiştir. Ayrıca takının alt kısmında dört kenarlı geometrik plakanın uzun kenarına bağlı halkalardan geçen ince telin iki ucunda da mercan boncuklar bulunmaktadır.

Şekil 49. Bir çift küpe Ankara Etnoğrafya Müzesi (7018)

4. 5. 2 Boyunda Kullanılan Takılar

4. 5. 2. 1 Kolye - Gerdanlık

Kolye veya gerdanlık denilen, boyuna takılan takılar, kadın süs eşyalarının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır.

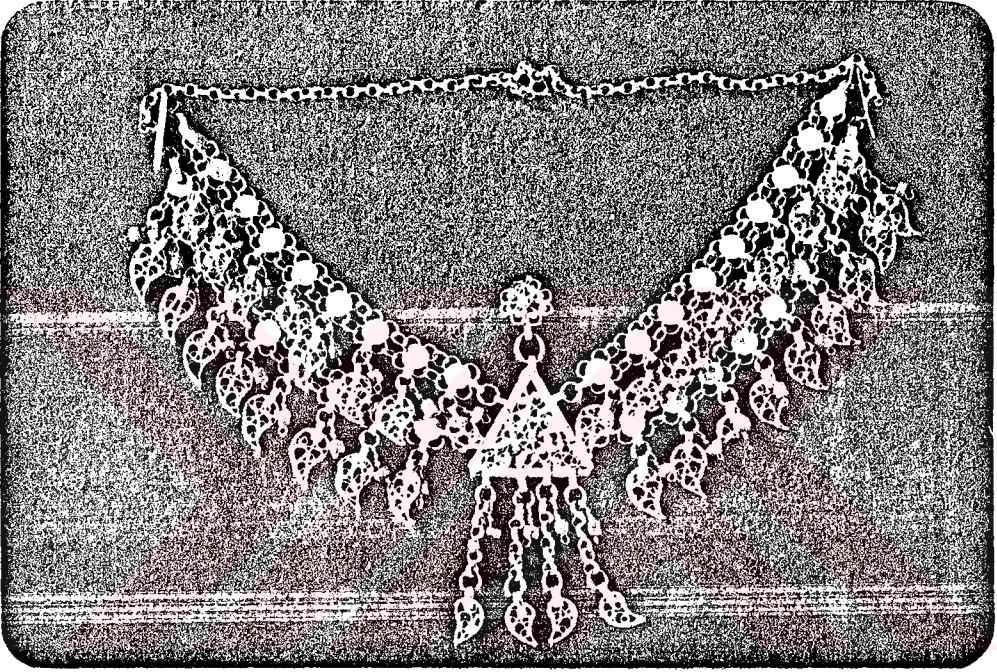
Malzeme ve teknik bakımından da zengin olan kolyeler, kullanım yerine, amacına ve şekillerine göre değişiklik göstermektedir.

Aynı motifli metal parçaların yan yana dizilmesinden oluşan, boyuna tasma şeklinde takılan kolyelere, "kıstı" veya "boğmak" göbeğe kadar uzayan kolyelere de; "göbek takısı" veya "katar" denilmektedir.

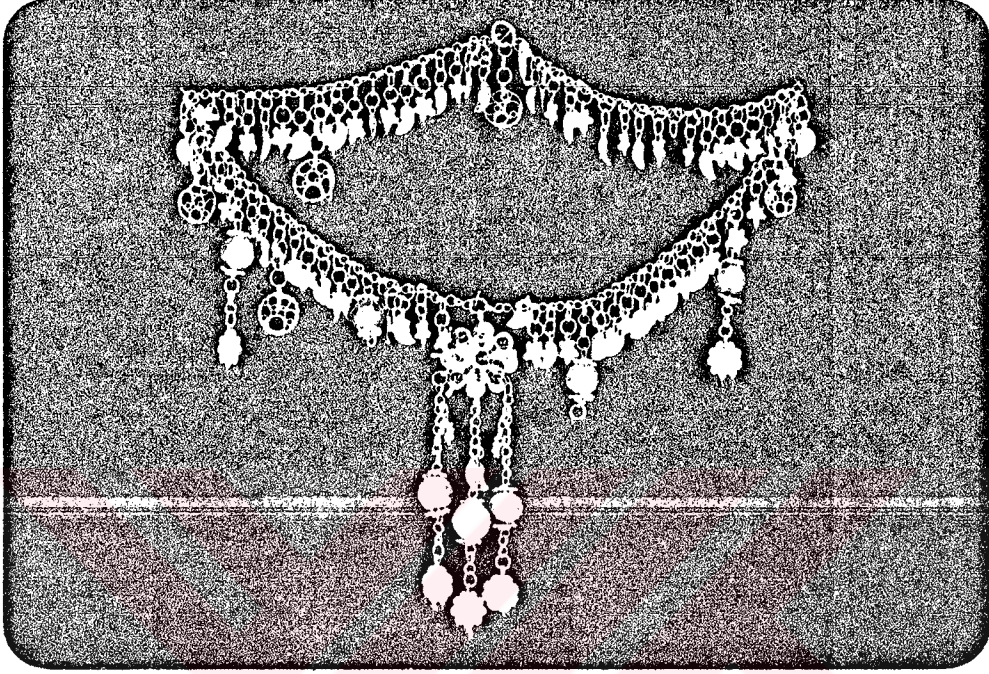
Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş takılar arasında bilezik-ten sonra ikinci sırayı alan (Çizelge 1), genellikle de kıstı şeklinde olan ve toplam takıların % 17,50'sini oluşturan yirmi sekiz adet kolyenin varlığı tesbit edilmiştir. Varlığı tesbit edilen kolyelerden dokuz örnek şekil 13-15-16 17-18-50-51-52-53 ve 54'te bunlara benzeyen Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan dört örnek de şekil 55-56-57 ve 58'de sunulmuştur.

Şekil 50'de görülmekte olan kolyenin ortasında telkarı ve granül tekniği ile süslü üçgen form bulunmakta; üçgen formun üst kısmında halkaya tutturulmuş çiçek motifi, alt kenarında ise badem şeklinde penezleri ve mercanları ihtiva eden zincirler yer almaktadır.

Üçgen motifin her iki yanında halkalara tutturulmuş olan ve kolyeyi oluşturan çiçek şeklindeki iki sıra zincir yanlarda yassı bir plaka ile tek bir zincire bağlanmakta ve arkada kilitlenmektedir. Çiçek şeklindeki zincirlerin üzerinde telkarı tekniği ile süslü badem şeklindeki penezlerle mercanlar da yer alarak kolyeyi zenginleştirmektedir. Sahibinin ifadesine göre Diyarbakır yöresine ait olan bu kolyeyi genç kızlar takmakta, kolyede bulunan mercanlar ise takana uğur getirmektedir.

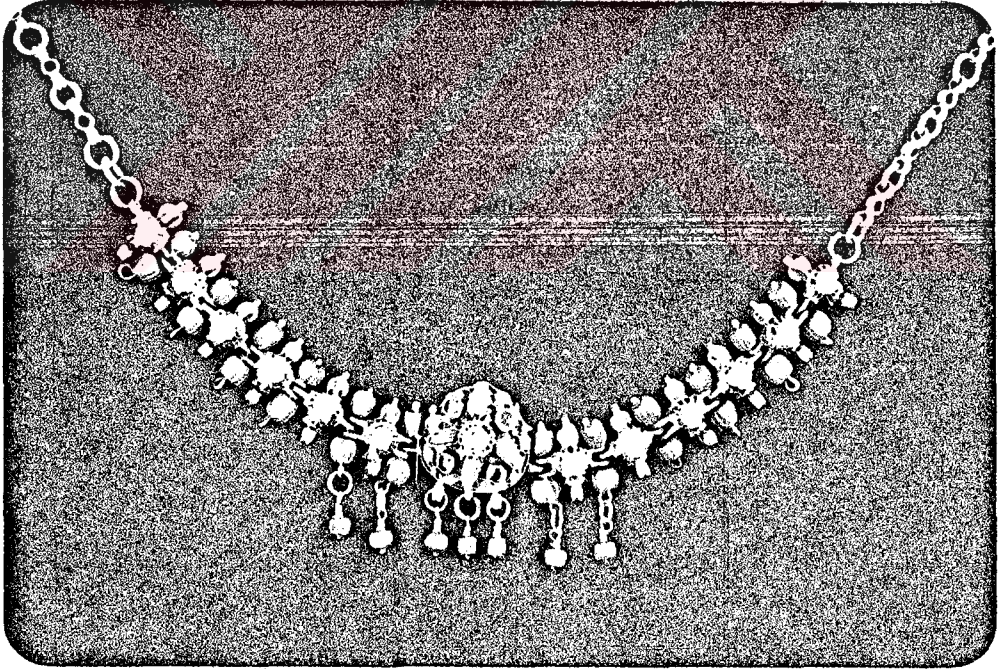
Şekil 50. Kolye (Orjinal)

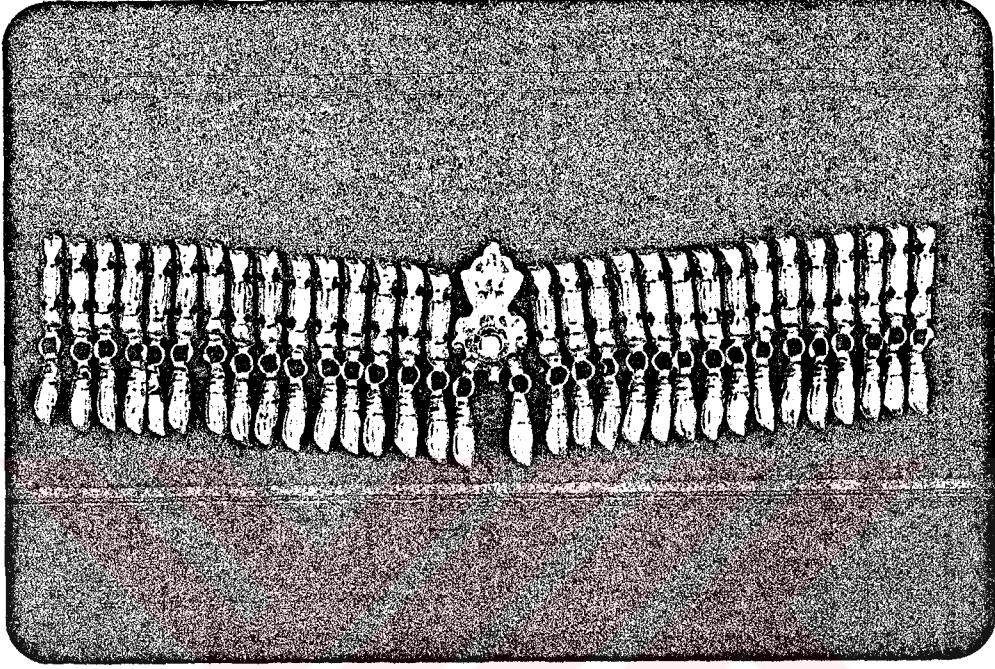
Şekil 51. Kolye (Orjinal)

Şekil 51'de görülmekte olan kolye sahibinin ifadesine göre Güney Doğu Anadolu bölgesine aittir. Zincirlerden oluşan kolyenin, her zincirinden biri çiçek, diğeri rumileri de andıran badem şeklinde penezler sarmaktadır. Takının ortasında, bir halka ile tutturulmuş rozet biçiminde çiçek motifi bulunmaktadır. Telkari tekniği uygulanmış olan rozetın ortasına, mavi renkli taş, dilimlerine ise dördüne kırmızı renkli değersiz taş, dördüne granül taneciği oturtulmuştur. Rozetın alt dilimlerinden yuvarlak akik taş ile, badem ve çiçek şeklinde penezleri ihtiva eden üç adet zincir sarmaktadır. Aynı sarkıntılardan daha kısa sarkıntılar ile telkari yuvarlak penezler de ayrıca kolyede aralıklı olarak yer almaktadır.

Şekil 52'de görülmekte olan kolye sahibinin ifadesine göre Zonguldak yöresine aittir. Bu kolye birbirine geçmeli ve üzerinde bombeli telkari motif içinde büyükçe birer granül taneciği yerleştirilmiş plakalardan oluşmaktadır. Geçmeleri birbirine bağlayan tellerin her iki ucunda işlenerek çizgiler oluşturulmuş birer mercan boncuk bulunmaktadır. Takının ortasında dairemsi bir form yer almakta, bu formun üzeri çiçeği andıran, yuvarlak, damla ve badem şeklinde renkli taşlarla süslenmiştir. Ayrıca takının ortasında yer alan formdan üç, yanlardan ise ikişer adet mercan boncuk sarmaktadır. Kolye, birer kısa zincir ile arkadan kapanmaktadır.

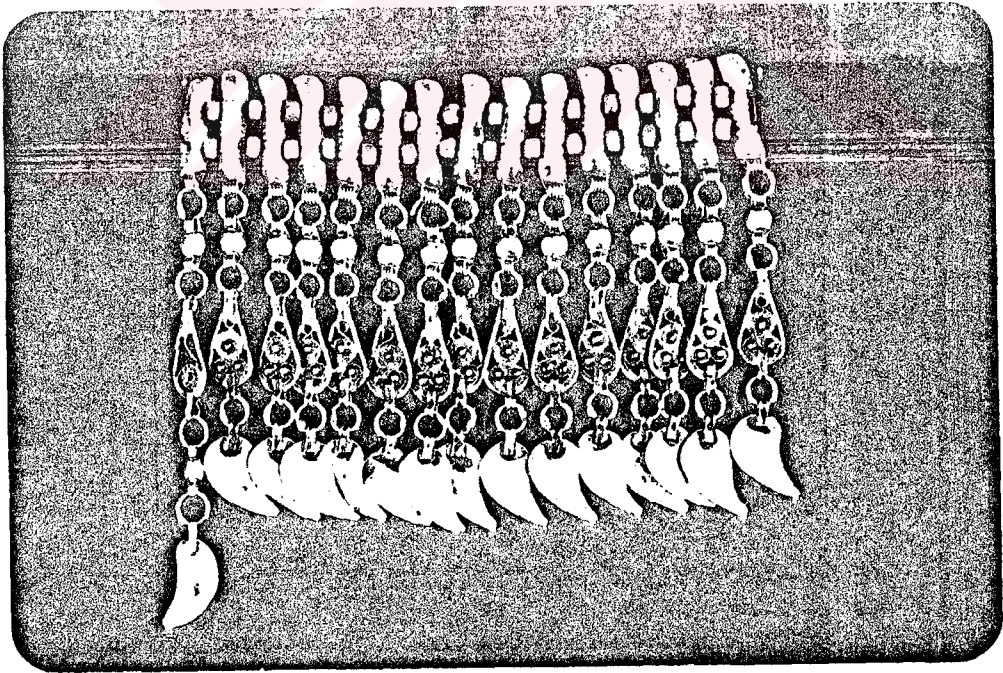
Şekil 52. Kolye (Orjinal)

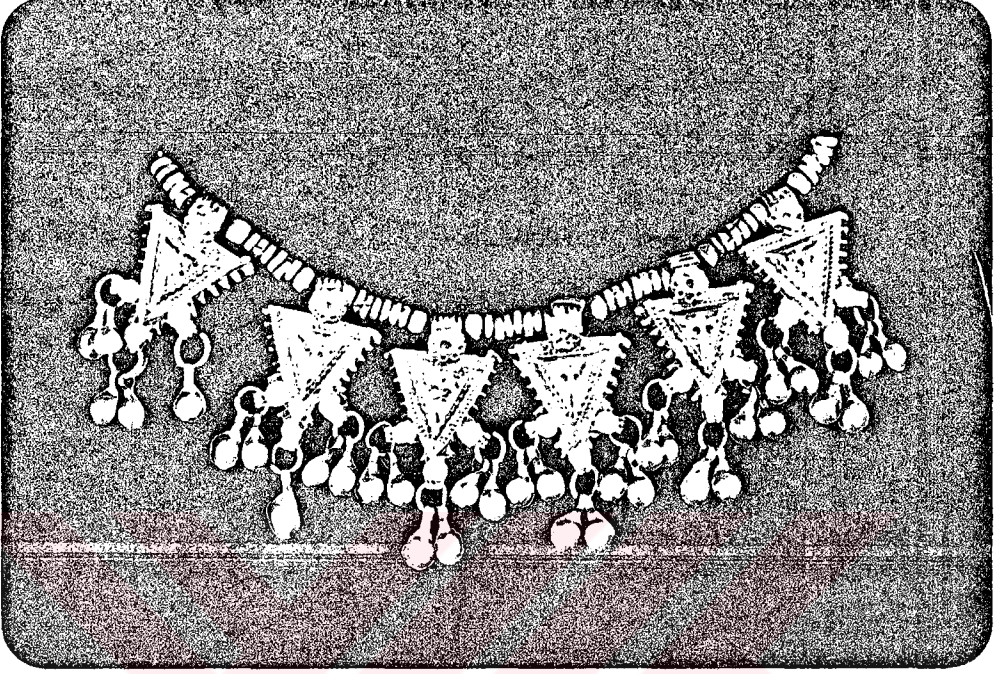
Şekil 53. Kısı (Orjinal)

Şekil 53, sahibinin ifadesine göre Konya yöresine ait bir kısı'yı göstermektedir. Takı, siyah kurdele üzerine tutturulmuş kalıpla kabartma tekniği uygulanarak süslenmiş plakalardan oluşmaktadır. Ortası çizgili, uçları hayvan başı şeklinde olan ve takıyı oluşturan plakaların alt uçlarından birer halka ile bağlantılı, yine kalıpla kabartma tekniği uygulanmış el motifleri sarmaktadır. Takının ortasında ise mavi renkli taş (cam) ve kabartma tekniği ile süslü sembolik motif yer almaktadır.

Şekil 54'de görülmekte olan kıstı, sahibinin ifadesine göre Gaziantep yöresine aittir. Siyah kurdele üzerine tutturulmuş olan plakalar, kalıpla kabartma tekniği ile süslenmiştir. Uçları hayvan başı şeklinde ortası çizgili olan plakaların aralarında ikişer adet mercan boncuk yer almaktadır. Ayrıca bu plakaların uçlarında üç sıra halka bulunmaktadır. Halkaların aralarında birinci sırada kürecikler, ikinci sırada telkari ve granül tekniği ile süslü damla şeklinde motifler, uçlarında ise düz ve badem şeklinde penezler yer almaktadır. Yalnız takıya sonradan ilave edilen bir adet plakanın sarkacında diğerlerinden fazla olarak bir halka ve bir kürecik bulunmaktadır.

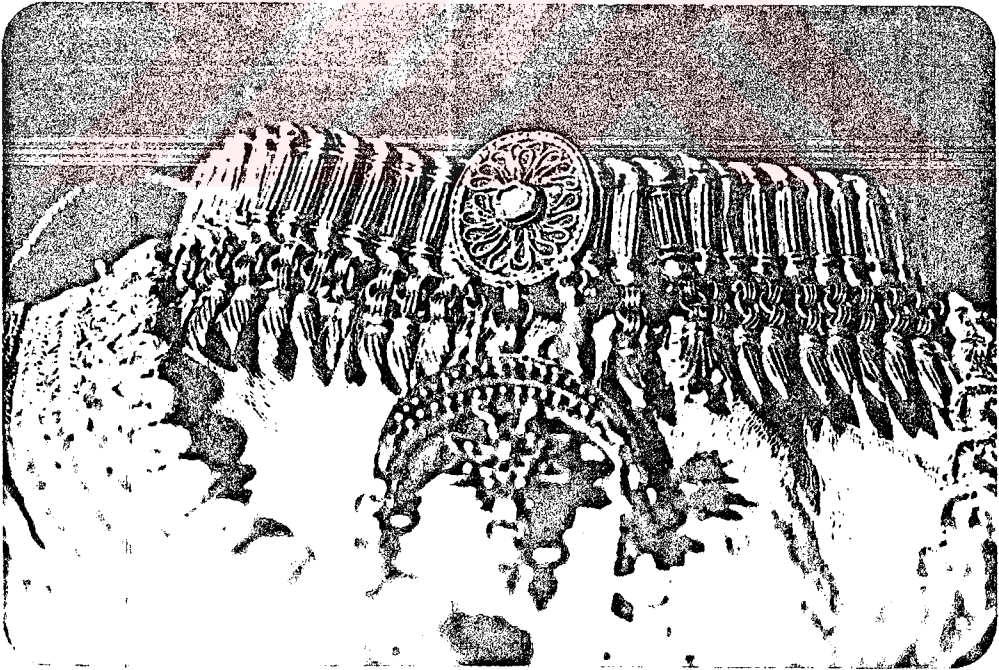
Şekil 54. Kıstı (Orjinal)

Şekil 55. Kısı (Orjinal)

Şekil 55'te görülmekte olan kolye (kısı) sahibinin ifadesine göre Güney Doğu Anadolu bölgesine aittir. Takı kalıpla kabartma tekniği uygulanmış üçgen formlardan oluşmaktadır. Üçgen veya muska şeklinde olan ana motifler kabartma tekniği uygulanmıştır çiçek motifli halkalara tutturulmuştur. Üzeri rumi motiflerle bezeli olan üçgen formların sivri ucunda ve iki yanında daire şeklindeki plakaya bağlı halkalardan sarkan iklşer tane halkalı toplar ile üçgenlerin yanlarında çıkıntılar (fistüller) bulunmaktadır. Boyuna bağlanan kurdele üzerine tutturulmuş farklı büyüklükteki halkalar kolyenin (kısı) zincirini oluşturmaktadır.

Şekil 56'da görülmekte olan kıstı, Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunmaktadır. Bu kıstının ortasında yuvarlak bir madalyon, madalyonun alt kenarında halkaya tutturulmuş ay ve sekiz kollu yıldız motifi yer almaktadır. Madalyonun ortasında tırnak içine mavi renkli taş oturtulmuş olup, taşın çevresi telkari tekniği uygulanmış rumi motiflerle süslenmiştir. Ayrıca madalyonun dış kenarını granül tanecikleri çevrelemektedir. Telkari ve granül tekniği uygulanarak süslenmiş ay motiflerinden iki, yıldız motiflerinden ise bir adet el motifi sarkmaktadır. Takıyı oluşturan ve madalyonun her iki yanında ipe dizilerek yanyana getirilmiş, her iki ucu hayvan başını andıran plakalar ve bu plakaların uçlarından sarkan el motifleri, kalıpla kabartma tekniği uygulanarak süslenmiştir.

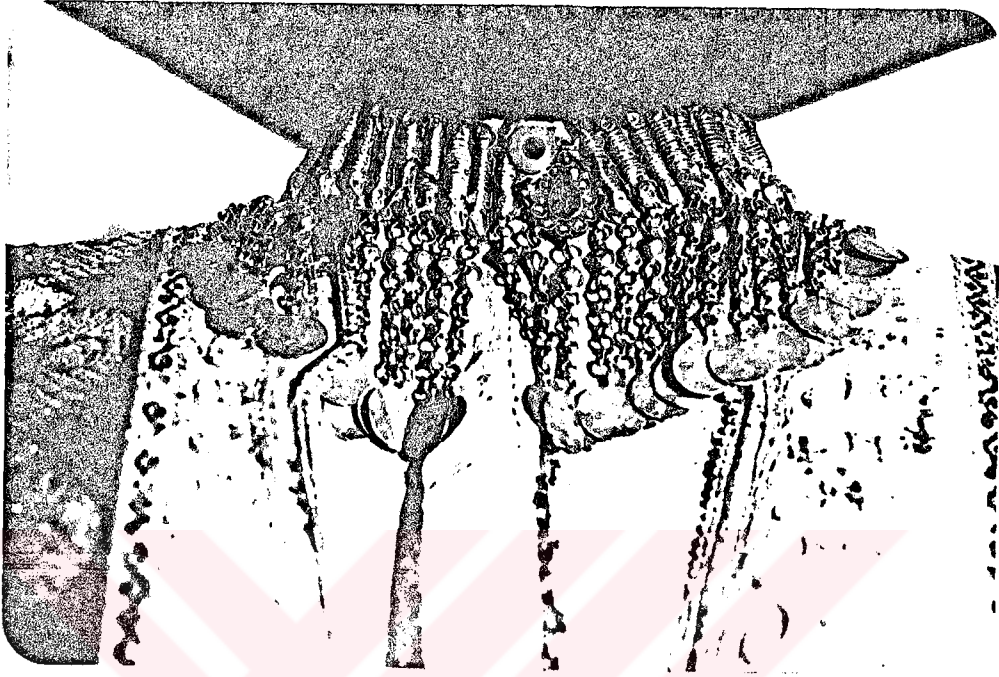

Şekil 56. Kısı Ankara Etnoğrafya müzesi (20745)

Şekil 57'de yer alan ve Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan kıstı, kurdele üzerine tutturulmuş, uçları hayvan başına andıran, kalıpla kabartma tekniği ile süslü plakalardan oluşmaktadır. Plakalardan sarkan ve takının süslenmesini zenginleştiren sarkaçlarda ise, halkalara tutturulmuş olarak içi boş kürecikler, telkari tekniği ile süslenmiş damla şeklinde motifler uçlarında ikişer adet dizi halinde mercan boncuklar yer almaktadır.

Şekil 57. Kısı Ankara Etnoğrafya müzesi (5995)

Şekil 58. Kısı Ankara Etnoğrafya müzesi (22047)

Şekil 58'de görülmekte olan ve Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan kısı da, kalıpla kabartma tekniği ile süslenmiş, uçları hayvan başını andıran plakalardan oluşmaktadır. Kurdele üzerine dikilmiş olan plakaların uçlarından zincirler sarmakta; sarkan zincirlerin aralarında içi boş kürecikler, uçlarında ise düz yuvarlak penezler bulunmaktadır. Takının tam ortasında, bir kırmızı taşın etrafında mavi taşlarla süslü bitkisel motifi andıran plaka, bu plakanın üst kısmında mavi bir düğme yer almaktadır. Kısıdaki bu süslemenin nazara karşı kullanıldığı tahmin edilmektedir.

4. 5. 2. 2 Hamaylı

Hamaylı, silindir, üçgen ve kare şekillerde içi boş olup, içine muska veya nazarlık konularak uzun bir zincir ile boyuna çapraz veya düz olarak takılan takılardır.

Bazı araştırmacıların hamaylı ile ilgili açıklamalar ise şöyledir:

Hamaylı kelimesi'de muska gibi Arapça'dan dilimize geçmiş bir kelimedir. Aslı hamail'dir. Kılıç bağı manasına gelen hamail zamanla bir süs unsuru haline gelmiştir (Pakalın 1983).

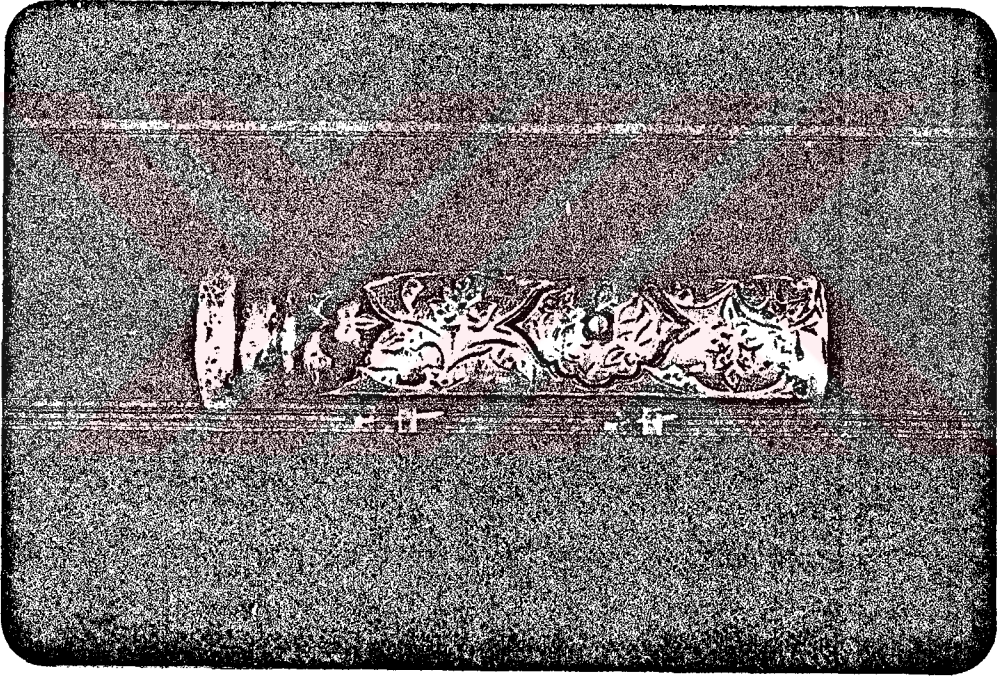
Boyuna çapraz veya normal olarak asılan üçgen, kare, dikdörtgen veya yuvarlak, bazan yıldız şeklinde veya başka şekillerde rastlanan bir takım muhafazasıdır. Genellikle Asya kavimlerinin kullandığı bu takılara Türk hayatında da rastlanmaktadır (Kuşoğlu 1988).

Hamaylılarda şekil ne olursa olsun içi boştur. Bir tarafında içine konulanı muhafaza amacıyla kapak bulunmaktadır.

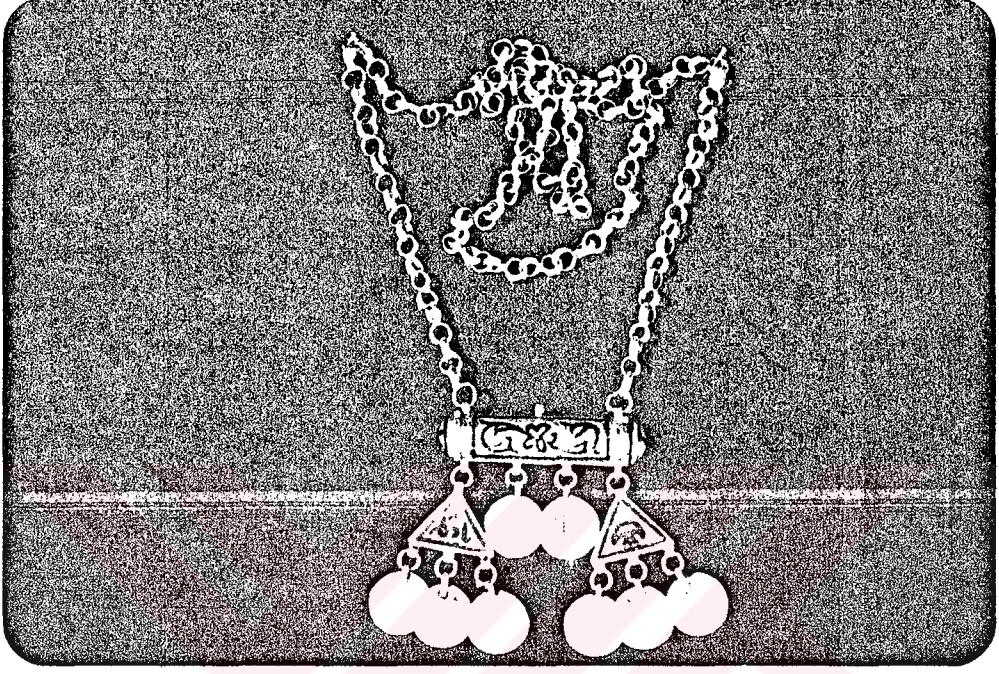
Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları arasında sahipleri tarafından bazılarının hatıra olarak saklandığı, bazılarının ise kolye olarak kullanıldığı oniki adet hamaylı tesbit edilmiştir. (Çizelge 1) Toplam takıların % 7,50'sini oluşturan bu hamaylılardan dört örnek şekil 59-60-61 ve 62'de sunulmuştur.

Ankara Etnoğrafya müzesinde bu takıya rastlanmamıştır.

Şekil 59'da görülmekte olan hamaylı sahibinin ifadesine göre Diyarbakır yöresine aittir. Takıya savatlama ve kazıma tekniği uygulanmış olup, bitkisel motiflerden palmet ve yaprak motifleri ile süslenmiştir. Silindirik biçiminde, bir tarafında kapak bulunan ve zinciri olmayan takı hatıra olarak saklanmaktadır.

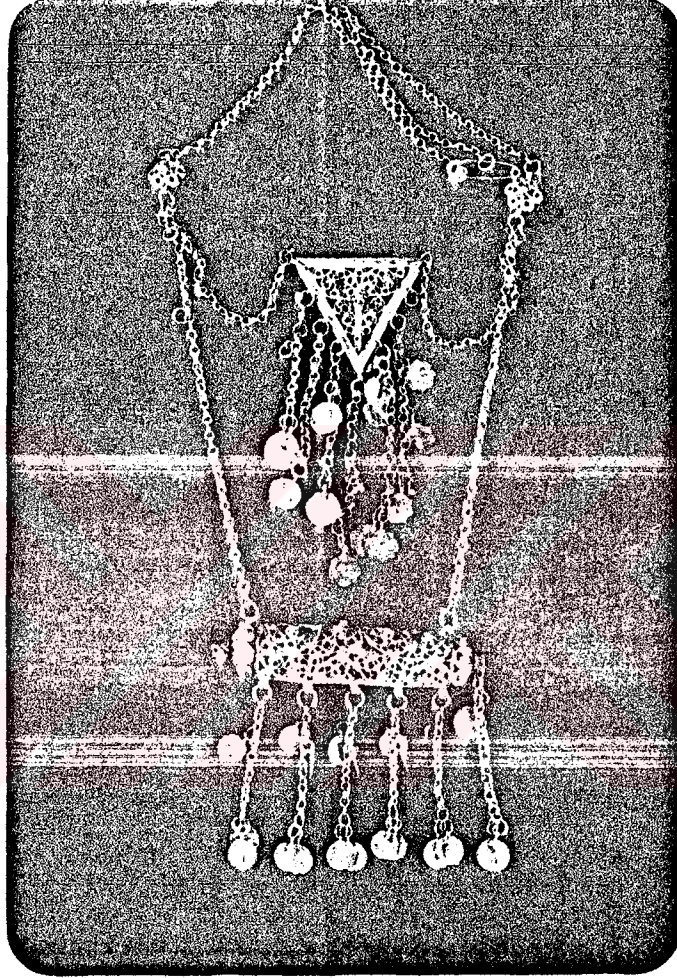
Şekil 59. Hamaylı (Orjinal)

Şekil 60. Hamaylı (Orjinal)

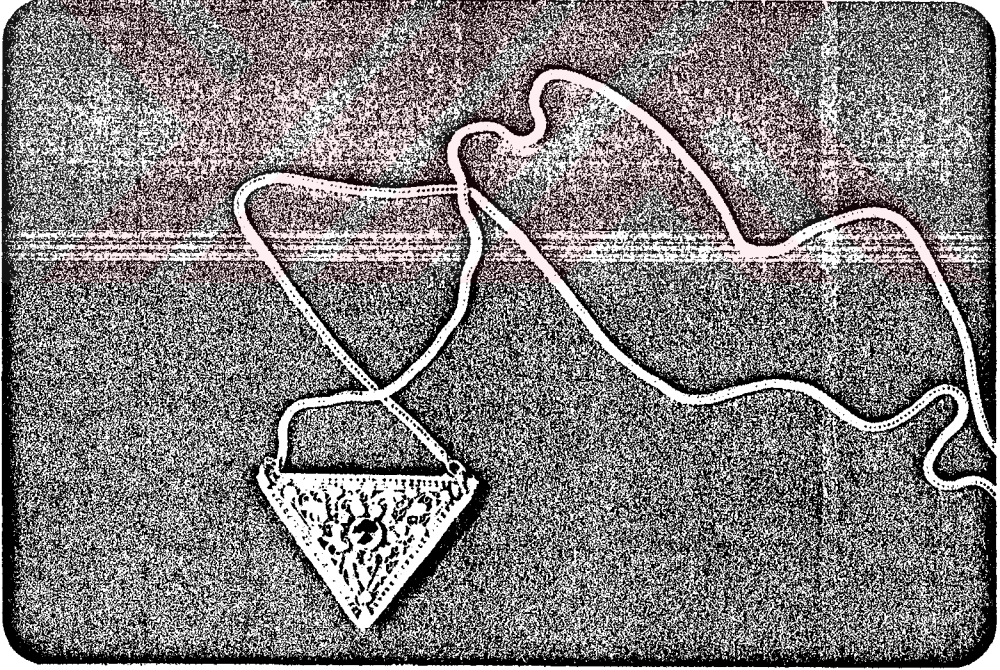
Sahibinin ifadesine göre Van yöresine ait ve şekil 60'da görülmekte olan hamaylı silindirik biçimindedir. Üzerine savatlama ve kazıma tekniği uygulanarak bitkisel motiflerle süslenmiştir. Boyuna takmak üzere uzun bir zinciri bulunan takının içi boş ve bir tarafı kapalıdır. Takının alt yanlarından, uçlarında üçer adet Osmanlı parası bulunan üçgen formlar sarmaktadır. Sağ taraftaki üçgen formun üzerinde savatlama tekniği uygulanmış sembolik motiflerden ay yıldız, sol taraftaki formun üzerinde ise yine savatlama tekniği uygulanmış geometrik motifin içinde eski yazılar yer almaktadır. Ayrıca üçgenlerin aralarında takıya tutturulmuş iki Osmanlı parası bulunmaktadır. Takı kolye olarak kullanılmaktadır.

Şekil 61'de sahibinin ifadesine göre Afyon yöresine ait bir hamaylı görülmektedir. Silindır biçiminde, iki başı bombeli ve içi boş olan takının bir tarafı kapaklıdır. Ayrıca takıda penezlerle süslü üçgen bir plakada bulunmaktadır. Hamaylı ve üçgen plakanın zincirlerinin birleştiği her iki yanda telkari tekniği ile süslü çiçek motifi yer almaktadır. Hamaylı ve üçgen plakanın üzeri telkari ve granül tekniği uygulanmış olan bitkisel motiflerle süslenmiştir. Takı ve üçgen plakadan sarkan zincirlerin uçlarında ve aralarında ise, kalıpla kabartma tekniği uygulanmış üzerlerinde el motifleri bulunan penezler yer almaktadır. Hamaylıdan sarkan penezler yuvarlak, buna karşın üçgen plakadan sarkan penezler ise bazıları yuvarlak, bazıları çiçek şeklindedir. Kullanılmayıp hatıra olarak saklanan hamaylının boyna asmak üzere birde uzun zinciri bulunmaktadır. Takıda yer alan üçgen motif, zincir ve penezler nazara karşı kullanılmaktadır.

Şekil 61. Hamaylı (Orjinal)

Şekil 62'de yer alan ve üçgen biçiminde olan hamaylı sahibinin ifadesine göre Ankara yöresine aittir. Üçgenin üst kenarı açık olup, her iki yanında halkalarla tutturulmuş boyna asmak üzere uzunca bir zincir bulunmaktadır. Telkari ve granül tekniği ile süslenmiş olan takının ortasında tırnak içine oturtulmuş renkli bir taş, taşın etrafında yuvarlak telkari motifler yer almaktadır. Ayrıca üçgen formu kabartma tekniği uygulanmış bordür çevrelemekte ve üst köşelerinde halkalarla tutturulmuş uzunca bir zincir tamamlamaktadır.

Şekil 62. Hamaylı (Orjinal)

4. 5. 3 Göğüse Takılan Takılar

4. 5. 3. 1 Göğüs Süsü - Pantantif

Göğüs süsü, elbise üzerine düz veya çengelli iğne ile takılan değişik teknik ve motiflerle süslü takılardır.

Bu takılara "pantantif" veya "broş" da denilir.

Koçu (1967), broşu şöyle açıklar;

"Kadınların göğüse ve başa taktıkları mücevherli büyük iğne, kelimenin aslı Fransızca olup dilimize 1939 dan sonra tanzimat devrinde gelmiştir. Türk kadınları broş diye söylemektedir."

İncelemeler bu takıların bazılarının iğne şeklinde bazılarının ise kullanılacak yere tutturmak üzere arkasında çengelli iğne bulunan süslü plakalardan oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan araştırmadan, geleneksel gümüş takısı bulunan kadınlarla yapılan söyleşilerden bu takılara yaka iğnesi denildiği de tesbit edilmiştir.

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları arasından iki iğneli, altı çengeli iğneli değişik teknik ve motiflerle süslü plakalardan oluşan sekiz adet göğüs süsü tesbit edilmiştir (Çizelge 1)

Toplam takıların % 5,00'ini oluşturan bu takılardan dört örnek şekil 10-63-64 ve 65'de sunulmuştur.

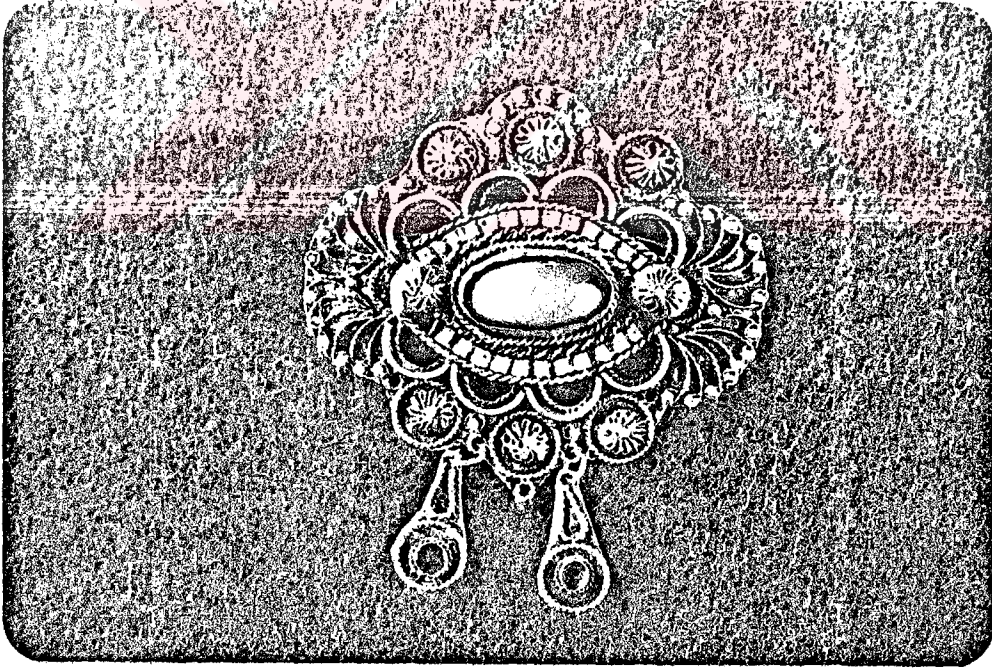
Ankara Etnoğrafya müzesinde göğüs süsüne rastlanmamıştır.

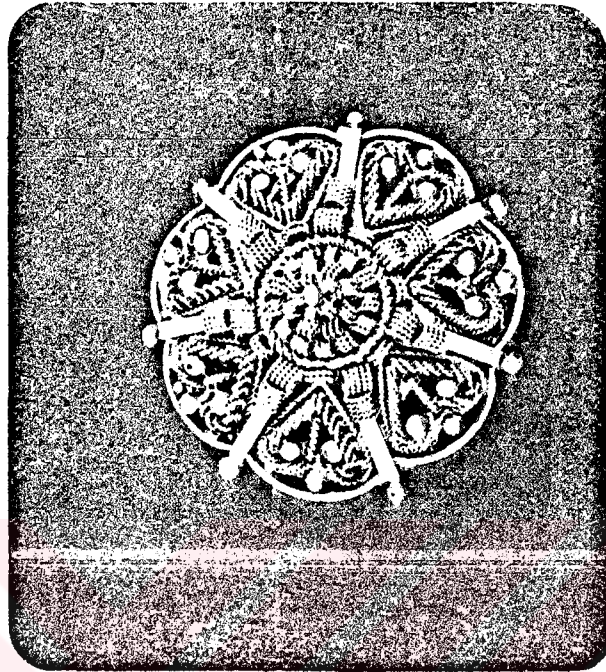
Şekil 63. Göğüs süsü - İğne (Orjinal)

Şekil 63'de görülen ve iğne şeklinde olan takı sahibinin ifadesine göre Edremit yöresine aittir. İğnenin bir ucunda hafif bombeli ve yuvarlak iki plaka, bu plakaların arasına yerleştirilmiş mavi renkli cam boncuk bulunmaktadır. Boncuğun her iki yanından uçları penezlerle süslü zincirler sarmaktadır. Kalıpla kabartma tekniği uygulanmış olan penezler el motifleriyle süslenmiştir.

Şekil 64'de görülmekte olan göğüs süsü sahibinin ifadesine göre Diyarbakır yöresine aittir. Kenarları şekilli oval plakadan oluşan bu takı, telkari ve granül tekniği uygulanarak süslenmiştir. Takının ortasında yeşil renkli yarı değerli taş, taşın her iki yanında bitkisel motif yer almaktadır. Takıyı oluşturan plakanın alt ve üst kenarlarındaki yuvarlak şekilli kısımların içleri bitkisel motiflerle süslenmiştir. Ayrıca ortadaki taşın etrafını çevreleyen oval bölümün alt ve üst kısmında dışlara doğru yarım daire şeklinde kesme azür tekniği uygulanmıştır. Takıda üçü dökülmüş ancak mevcut iki adet sarkan damla şeklinde penez bulunmaktadır. Üzeri damla şeklinde ve yuvarlak motiflerle süslenmiş penezlere telkari tekniği uygulanmıştır.

Şekil 64. göğüs süsü (Orjinal)

Şekil 65. Pantantif (Orjinal)

Şekil 65'de görülen ve dairesel formda olan göğüs süsü-Pantantif sahibinin ifadesine göre Kastamonu yöresine aittir. Dairesel form içinde yer alan yıldız motifi dikkati çekmektedir. Takının ortasında, merkezinde granül taneciği oturtulmuş rozet şeklindeki dairesel motifi yedi uçlu yıldız motifi tamamlamaktadır. Uçlarında granül tanecikleri bulunan yıldızların boşluklarında granül tanecikli kalp şeklinde telkari motifler yer almaktadır.

4. 5. 4 Bele Takılan Takılar

4. 5. 1 Kemer

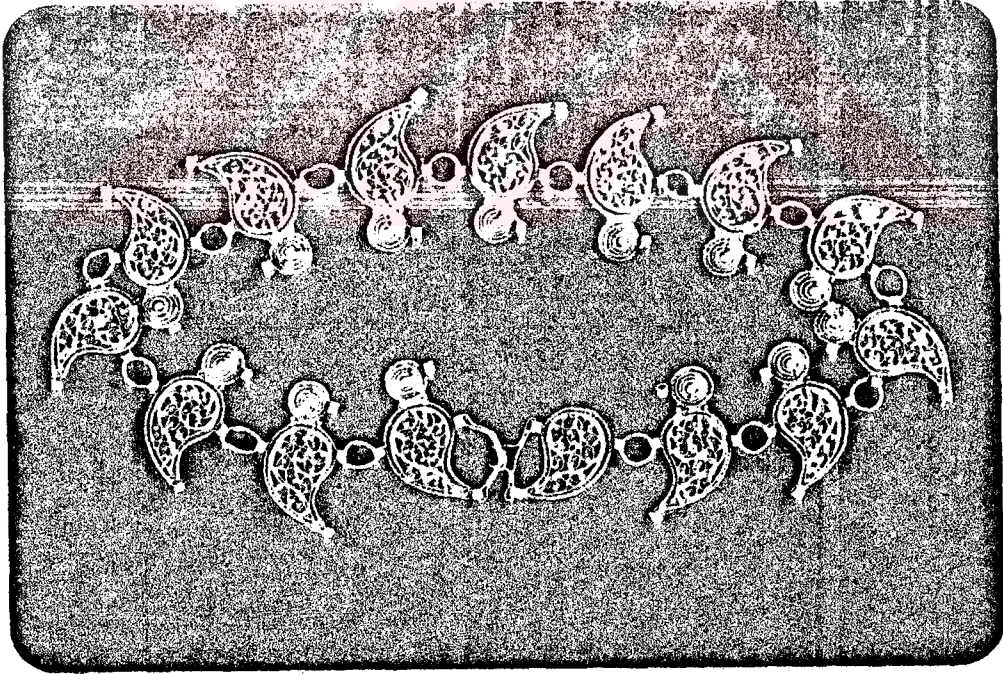
Kemer, toka ile bütünleşen bir süsleme unsurudur. Ancak, süslemenin bazı kemerlerin tokalarında yoğunlaştığı, bu nedenle bazı tokaların kuşaklara tutturularak da kullanıldığı görülmektedir. Kemer toka ile bütünleşmesine karşın diğer açıdan ele alındığında kemerleri ayrı, kemer tokalarını ayrı olarak incelemek mümkündür.

Kemer, kadınların genellikle bindallı, kaftan, üç etek gibi kıyafetlerinin üzerinede kullandıkları takılardır.

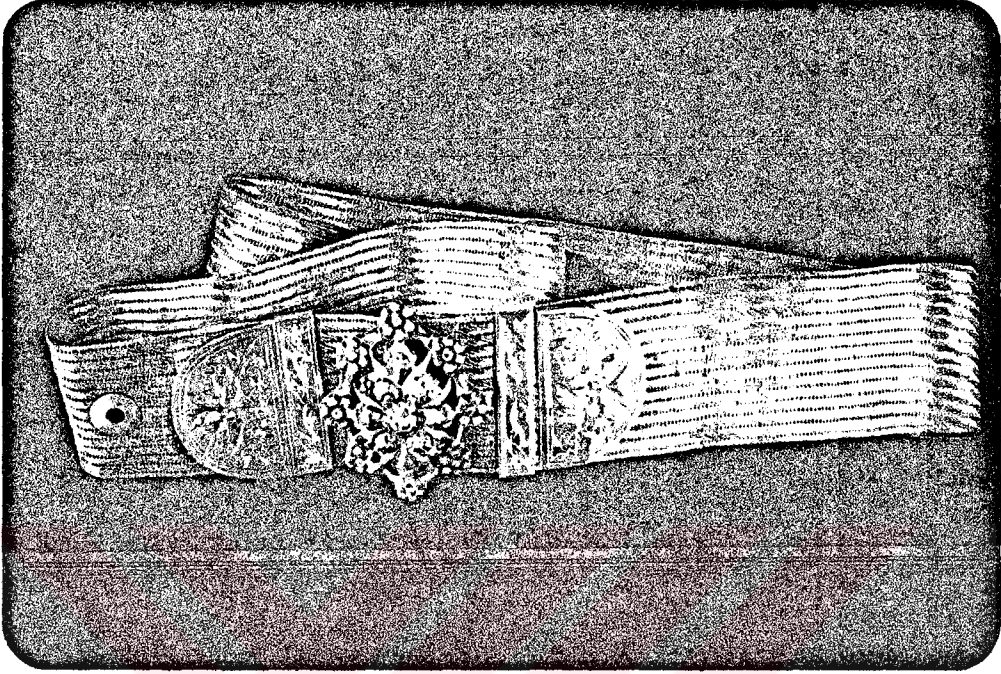
"Kemerler kuşaklar gibi her gün kullanılmayıp, özel günlerde ve özel kıyafetlerle kullanılan iki ile beş parmak genişliğinde, belli bir kere doladıktan sonra toka ile nihayetlenen bir giyim tamamlayıcısıdır" (Kuşoğlu 1987).

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş takılar arasında toplam takıların %6,25'ini oluşturan on adet kemerin varlığı tesbit edilmiştir. (Çizelge 1) Varlığı tesbit edilen kemerlerden dört örnek 11-66-67 ve 68'de, bunlara benzer ve Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunan beş örnek de şekil 2-3-69-70 ve 71'de sunulmuştur.

Şekil 66'da görülen kemer, yuvarlak ve badem şeklinde iki farklı motifin birleşmesi ile kuş motifini andıran plakalardan oluşmaktadır. Kuşun gövdesini oluşturan kısma telkari ve granül tekniği uygulanmıştır. Kuşun baş kısmını oluşturan plakanın, üzeri bombeli olup, ortası göz şeklinde granül tanesi ile etrafıda yanyana sıralanmış daire şeklinde tellerle süslenmiştir. Ayrıca; plakaların üzerinde kuşun gagasını ve kuyruğunu oluşturan birer, plakaları birbirine bağlayan halkalara tutturmak üzere yanlarda ikişer adet olmak üzere dört adet yassı halka bulunmaktadır. Çengelli halka ile kapatılan bu kemerin tokası yoktur. Sahibinin ifadesine göre kemer Kars yöresinden satın alınmıştır.

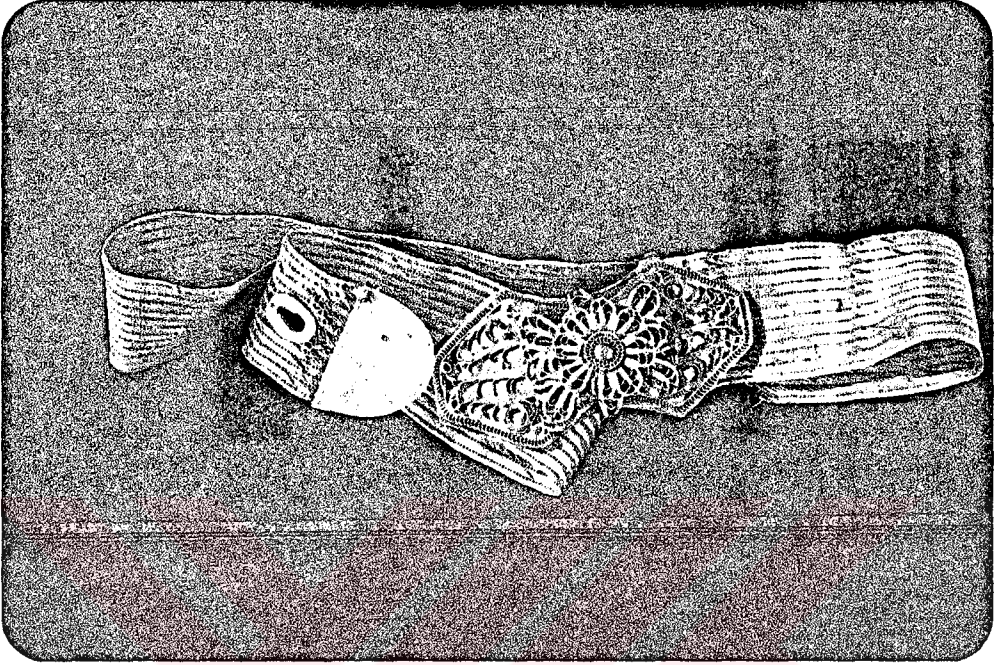

Şekil 66. Kemer (Orjinal)

Şekil 67. Kemer (Orjinal)

Şekil 67'de görülmekte olan kemer sahibinin ifadesine göre Sivas yöresine aittir. İnce tellerden örülmüş olar kemer hasır şeklindedir. Kemerin bir ucunda toka diğeri ucunda ise örülmüş tellerin uçlarını temizlemek üzere yarım daire şeklinde plaka bulunmaktadır. Plakanın üzeri kazıma tekniği uygulanmış, bitkisel motiflerle süslüdür. Kemerin tokası ise bitkisel motiflerden çiçek motifleriyle bezelidir.

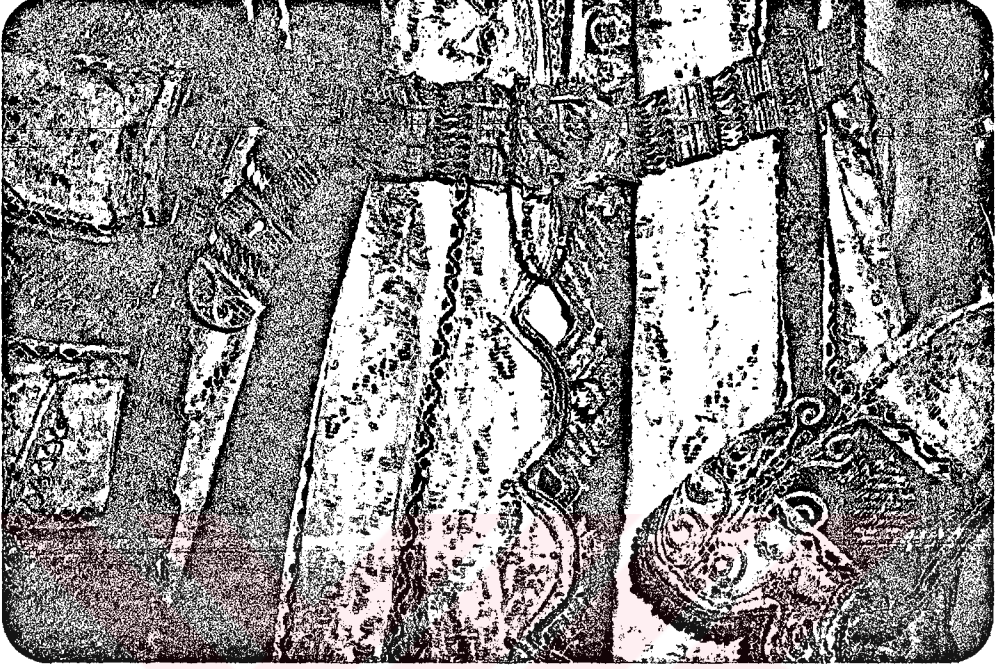
Şekil 68. Kemer (Orjinal)

Şekil 68'de görülmekte olan kemer sahibinin ifadesine göre Ankara yöresine aittir. Bu kemer ince tellerle örülmüş olan yanyana birleştirilmiş, şeritlerden oluşmaktadır. Kemerin bir ucunda toka diğer ucunda ise örülmüş tellerin uçlarını temizlemek üzere yarım daire şeklinde bir plaka bulunmaktadır. Plakanın üzerinde kazıma tekniği uygulanarak süslenmiş bitkisel motifler yer almaktadır. Telkari tekniği uygulanarak süslenmiş olan tokenın altında ayrıca kemerı kapamaya yarayan geçmeli birde kilit bulunmaktadır.

Şekil 69'da sunulan ve Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunan kemer, badem şeklinde plakalardan oluşmaktadır. Plakaların yüzeyi telkari tekniği uygulanarak süslenmiş, ortasında bitkisel etrafında ise yuvarlak motifler yer almaktadır. Ayrıca plakalardan, uçlarında yuvarlak penez bulunan zincirler sarmaktadır. Plakalar, birbirine ikişer halka ile bağlanmış olup, bu halkalar, plakaların arkalarına tutturulmuş olan metallerin oluşturduğu yassı halkalara geçirilmiştir. Yuvarlak iki plaka, kemerin tokasını oluşturmakta ve birbirine geçmeli olarak kemeri kapamaktadır. Tokayı oluşturan plakaların üzerinde telkari tekniği uygulanarak süslenmiş, yuvarlak motifler yer almakta, alt kenarlarından ise yuvarlak penezler bulunan zincirler sarmaktadır.

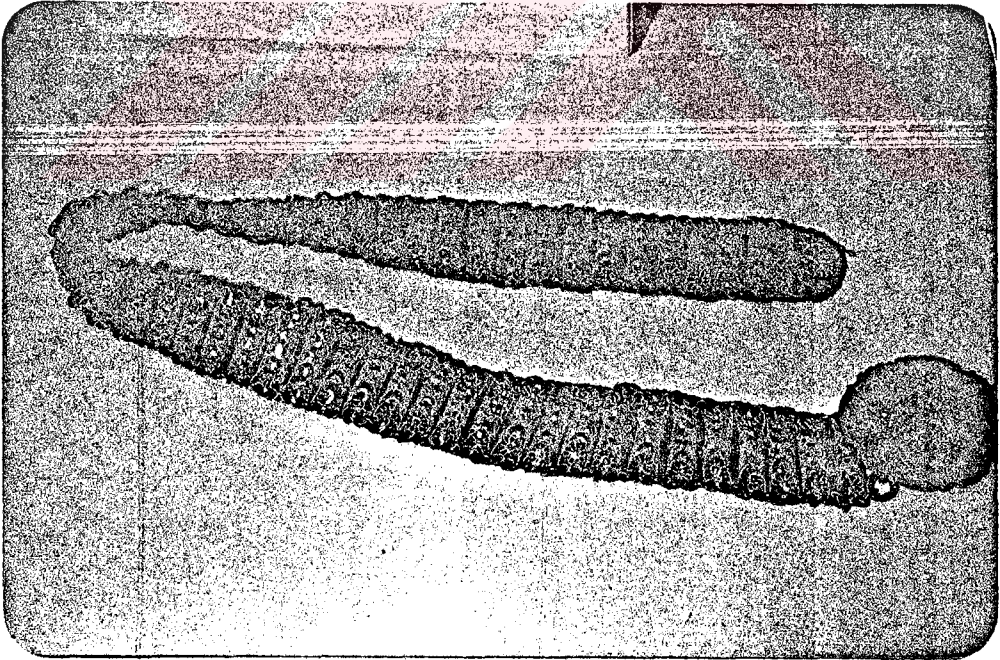
Şekil 69. Kemer Ankara Etnoğrafya Müzesi (21500)

Şekil 70. Kemer Ankara Etnoğrafya Müzesi (18622)

Şekil 70'de üç etek üzerinde sunulan ve Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunan kemer, iki bölmeli dikdörtgen şeklinde plakalardan oluşmaktadır. Bölmelerin içi kazıma tekniği uygulanarak süslenmiştir. Plakaları birbirlerine, üzerinde baklava şeklinde plakalar bulunan zincirler bağlamaktadır. Kemerin tokası çelenk şeklinde olup, yaprak motifleriyle süslenmiştir. Ayrıca kemerin tokası üzerinde zincir ile bağlantılı ve işlemeli bir kama bulunmaktadır.

Şekil 71'de verilen ve Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunan kemer, telkari tekniği uygulanarak süslenmiş dikdörtgen plakalardan oluşmaktadır. Kuvrımlı yaprak motifleriyle süslü ve bombeli olan plakaların uçlarında, merkezinde granül taneciği bulunan çiçek motifleri yer almaktadır. Plakaları birbirine halkalarla bağlantılı olan kemerin bir ucunda, kemerin tokasını oluşturan dairesel bir form, diğer ucunda yarım daire şeklinde bir plaka bulunmaktadır. Kemerin tokasını oluşturan ve kenarları dilimli olan dairesel formun üzeri kazıma ve granül tekniği uygulanmış olup, bitkisel motiflerle bezelidir. Kemerin diğer ucunda yer alan ve tokayı tutturmaya yarayan yarım daire şeklindeki plakanın üzeri de bitkisel motiflerden çiçek ve yaprak motifleriyle bezenmiştir.

Şekil 71. Kemer Ankara Etnoğrafya Müzesi (22218)

4. 5. 4. 2 Kemer Tokası

Kemer tokası, kemerlerin birleştiği noktada bütün veya geçmeli olarak bulunan, değişik teknik ve motiflerle süslü bölümdür.

Kuşoğlu (1986), toka kelimesini şöyle açıklamaktadır;

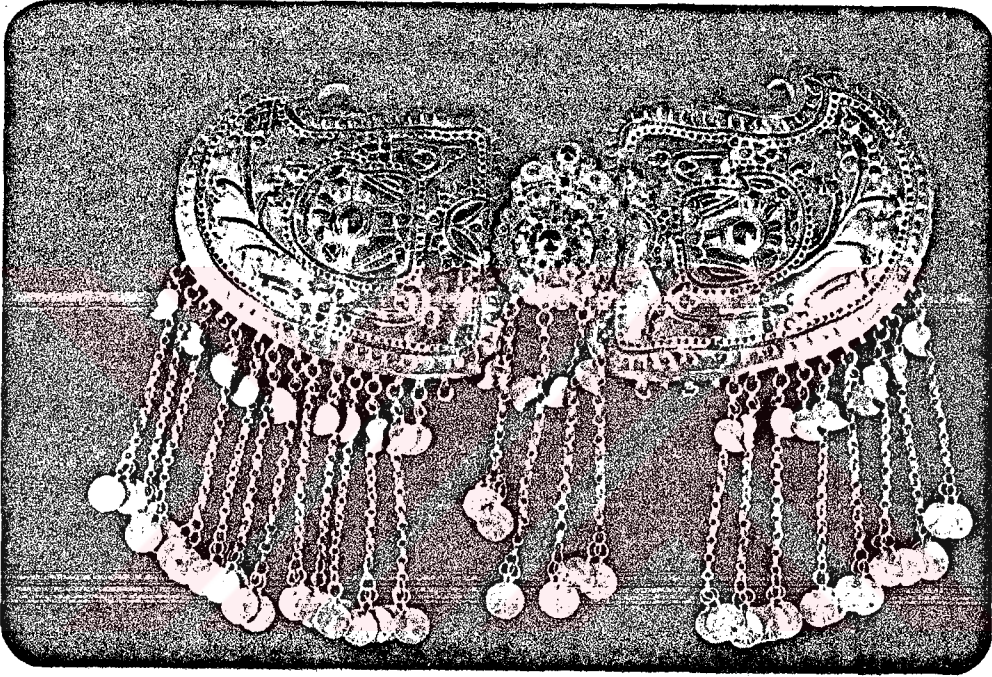
"Toka kelimesi Türkçe olup eski anlamıyla iki akar suyun birleştiği yer demektir. Tokalaşmak iki elin birleşmesi karşılıklı anlaşma, birleşme anlamında olup, anlamdan maddeye geçişte kemer tokası ifadesini kazanmıştır."

Kemer tokaları, metal kemerlere veya kıyafete uygun herhangi bir kumaştan hazırlanmış kuşaklara tutturularak kullanılmaktadır.

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş takılar arasında iki adet sahipleri tarafından kullanılan, iki adet de hatıra olarak saklanan dört kemer tokasının varlığı tesbit edilmiştir. Toplam takıların %2,50'sini (Çizelge 1) oluşturan kemer tokalarından iki örnek şekil 72 ve 73'de, Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunan iki örnek'te şekil 23 ve 74'de incelenmeye sunulmuştur.

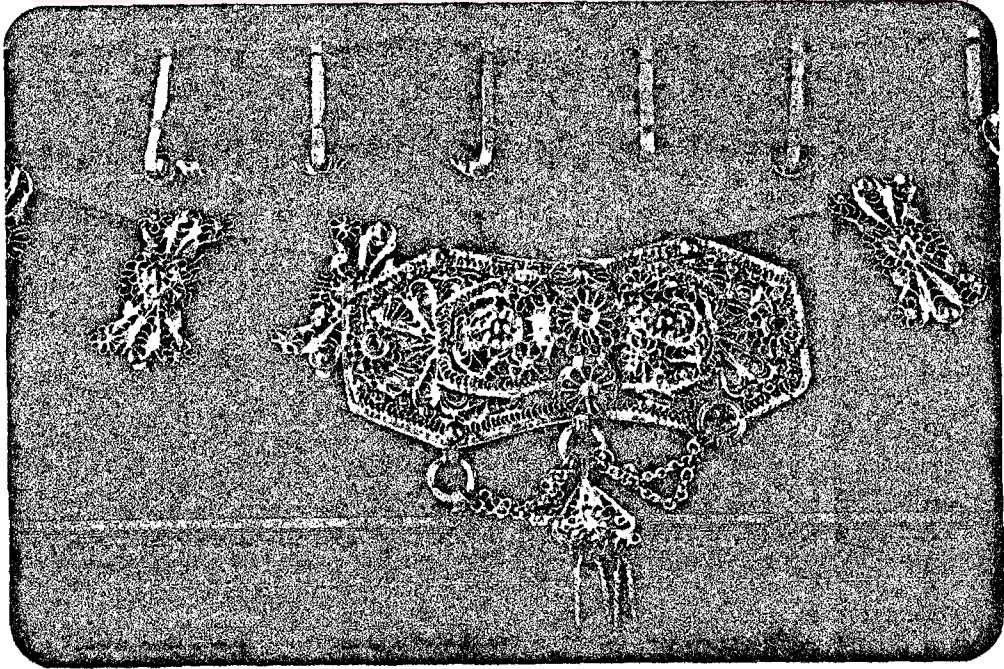
Şekil 72'de görülen ve sahibi tarafından Afyon yöresine ait olduğu belirtilen kemer tokası, rumileri de andıran badem şeklinde iki eşit plakadan oluşmaktadır. Plakaların dış çevresini iki sıra bordür süslemekte olup, iç kısmında dal, yaprak ve çiçek motiflerinden oluşan bitkisel bezemeler yer almaktadır. İçteki bordür ile plakaların yüzeyinde bitkisel bezemelere dıştan kabartma tekniği; dıştaki bordür, bordürleri ayıran hat ile bitkisel motiflerin çevrelerine kazıma tekniği uygulanmıştır. Tokayı oluşturan plakaların kapanma yerinde bulunan kancaların üzerinde ve ortada çiçek motifinden oluşan yuvarlak madalyon yer almaktadır. Madalyonun merkezinde ve ayrıca madalyonun üzerinde bulunan şekilli bölümde; birer adet mavi renkli, yanlardaki badem şeklindeki plakaların ortalarında ise birer adet kırmızı renkli taş bulunmaktadır. Ayrıca tokayı oluşturan plakaların alt kenarlarında ve tokenin ortasında yer alan madalyondan, penezlerle süslü zincirler

sarmaktadır. Zincirlerin uçlarında yer alan ve üzeri el motifleriyle süslü olan yuvarlak penezlere kalıpla kabartma tekniği uygulanmıştır. Aralarında yer alan penezler ise rumi motifleri andıran armudiye de denilen badem şeklinde düz plakalardan oluşmaktadır.

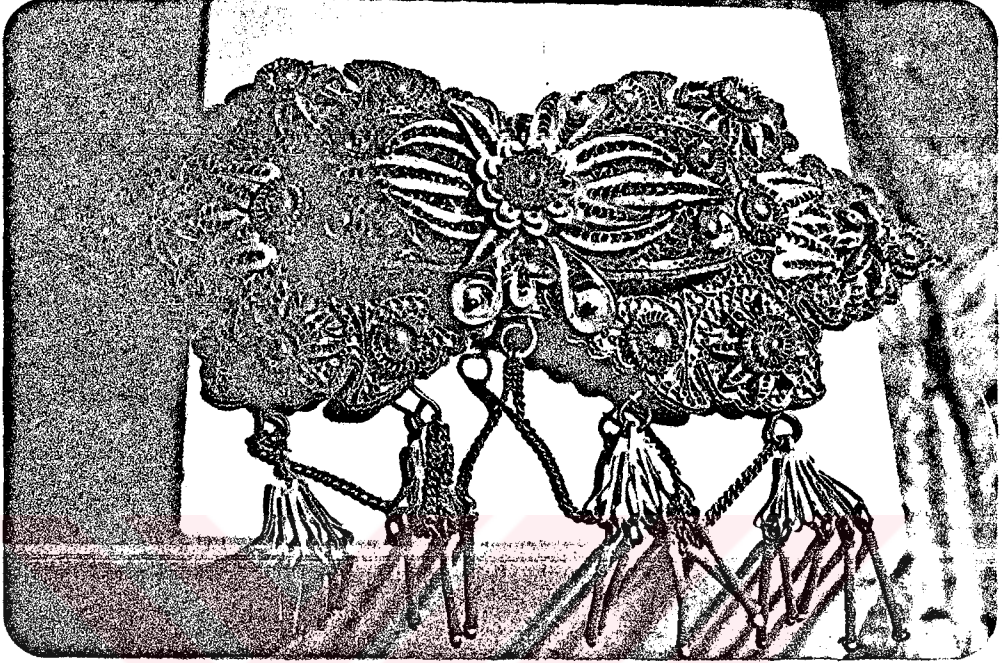

Şekil 72. Kemer Tokası (Orjinal)

Şekil 73'de görülmekte olan kemer tokası sahibinin ifadesine göre Kastamonu yöresine aittir. Telkari ve granül tekniği uygulanarak süslenmiş olan toka iç içe geçmiş köşeli iki fiyongtan oluşmaktadır. Dıştaki fiyongun kenar uçlarına yakın yüzeyinde, merkezleri yeşil renkli taş ile süslü çiçek motifleri bulunmaktadır. İçte yer alan fiyongun üzerinde yine bitkisel bezemelerden rozet şeklinde çiçek motifleri görülmektedir. Ortada yer alan çiçek motifinin merkezi yeşil renkli taş, diğer çiçeklerin merkezleri ise granül tanecikleri ile süslenmiştir. Tokada, dıştaki fiyongun alt kenarında üç büyük halka yer almakta, halkalar birbirine ikişer sıra zincir ile bağlanmaktadır. Ayrıca ortadaki halkaya tutturulmuş ve hareketli olarak üçgen plaka bulunmaktadır. Bu plaka telkari tekniği uygulanarak süslenmiştir. Üçgenin üzerinde çiçek motifi alt kenarında ise bükümlü ve hareketli teller bulunmaktadır. Toka bütün olup siyah kadife kuşak üzerine tutturulmuştur. Ayrıca, yine telkari tekniği ile süslenmiş ortasında ve uçlarında çiçek motifleri bulunan, fiyong şeklindeki küçük plakalar ise kadife kuşağın üzerine dikey ve eşit aralıklarla yerleştirilmiştir.

Şekil 73. Kemer Tokası (Orjinal)

Şekil 74. Kemer Tokası Ankara Etnoğrafya Müzesi (12899)

Telkari ve granül tekniği uygulanarak süslenmiş ve şekil 74'de görülen kemer tokası Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunmaktadır. İç içe iki fiyonktan oluşan toka, tek parçalıdır. Dıştaki fiyonk daha büyük olup uçları sivri dilimlidir. Dilimlerin üzerinde bitkisel bezemelerden bombeli ve uçları sivri çiçek motifleri yer almaktadır. Uçları yuvarlak olup, içteki fiyonk kenarlarından yaprak motifleriyle bütünleşmektedir. Fiyongun ortası rozet biçiminde iç içe geçmiş çiçek motifi, çiçek motifinin etrafı ise sivri uçlu yaprak motifleriyle süslenmiştir. Takıyı süslemekte olan yaprak motiflerinin uçlarında, çiçek motiflerinin ise ortalarında granül tanecikleri oturtulmuştur. Ayrıca tokenın alt kenarında, halkalara tutturulmuş zincirlerle bağlantılı, uçlarında bükümlü teller bulunan sarkaçlar yer almaktadır.

4. 5. 5 Bileğe Takılan Takılar

Bileklere takılan takılar arasında kol bileklerine takılanlara "bilezik" ayak bileklerine takılanlara "halhal" denilmektedir.

4. 5. 5. 1 Bilezik

"Bilezik kadın kolunun bilek ve dirsek arası kullandıkları süslere verilen addır. Bezek süs demektir. "Bilek bezeği" de zamanla kısaltılıp bilezik olmuştur (Koçu 1967).

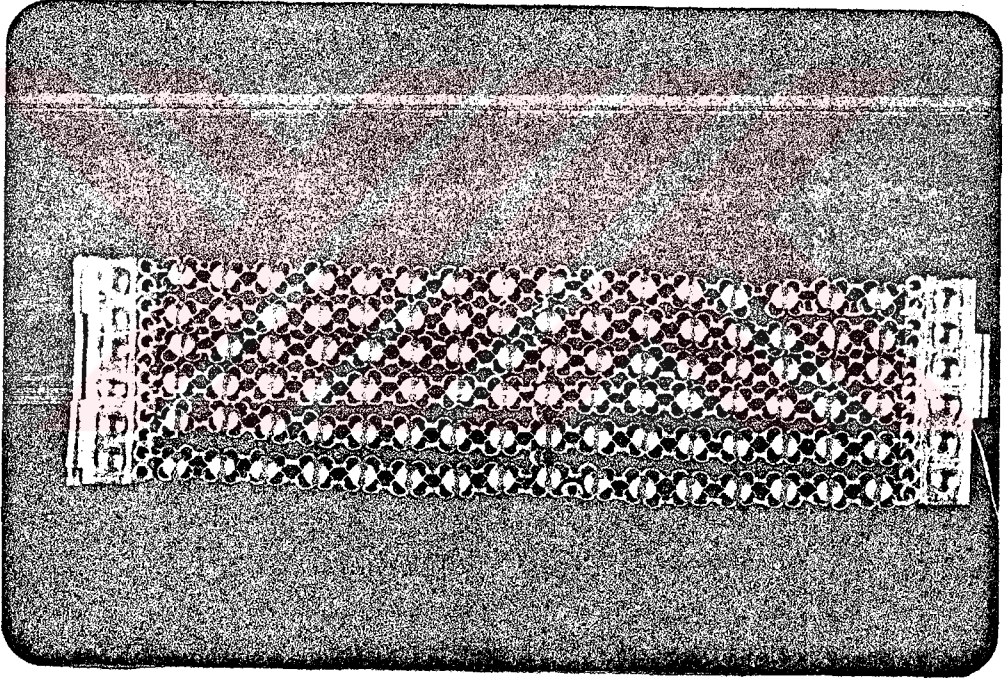
Bileğe takılan bu takılar eski çağlarda olduğu gibi günümüzde de kadınların en fazla kullandıkları takılar arasında yer almaktadır.

Çeşitli metal, teknik ve taşlarla süslü olan bilezikler, yuvarlak halka biçiminde kapalı üretildikleri gibi, yassı şerit veya halka biçiminde açık olarakta üretilmektedir.

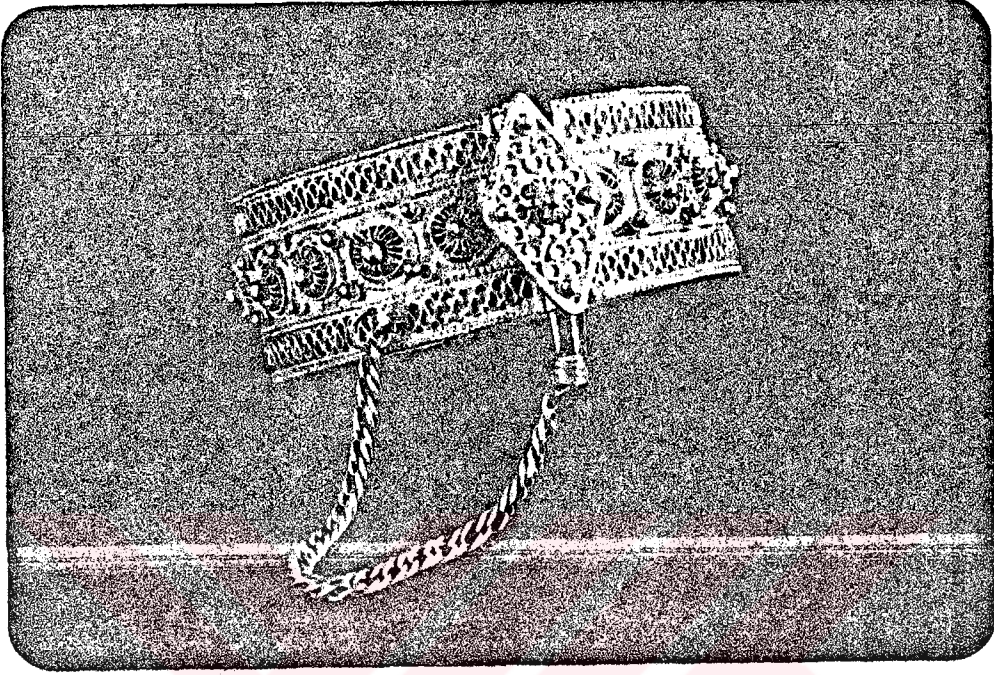
Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları arasında yer alan bileziklerin incelenmesinden, tüm halka şeklinde olmadıkları bazı-
larının bir tarafı açık olup mil ile, bazılarının ise kancalarla kapatıldıkları tesbit edilmiştir.

Araştırma kapsamına giren ve sahipleri tarafından bazılarının hatıra olarak saklandığı, bazılarının ise kullanıldığı tesbit edilen otuziki adet bileziğe rastlanmıştır. (Çizelge 1) Toplam takıların % 20,00'sini oluşturan bu bileziklerden altı örnek şekil 6-7-75-76-77 ve 78'de, bunlara benzer ve Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan örnekler de şekil 79-80-81 ve 82 de sunulmuştur.

Şekil 75'de görülmekte olan bilezik sahibinin ifadesine göre Diyarbakır yöresine aittir. Takı, üzerinde yarım küre biçiminde tanecikleri ihtiva eden çiçek şeklinde zincirlerden oluşmaktadır. Zincirler, iki uçta yer alan ve bileziği kapamak için, birisinde yassı halka diğerinde ise mil bulunan dikdörtgen plakalara tutturulmuştur. Plakaların üzeri, bükülü tellerle karelere bölünmüş olup, karelerin içleri, yarım küre biçiminde kürecikler oturularak süslenmiştir.

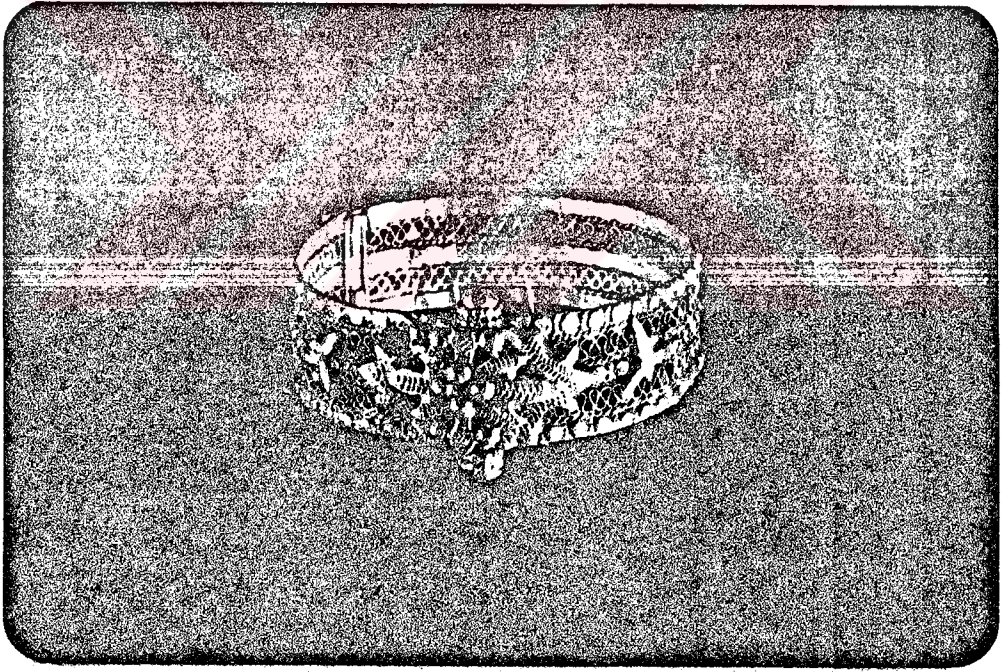
Şekil 75. Bilezik (Orjinal)

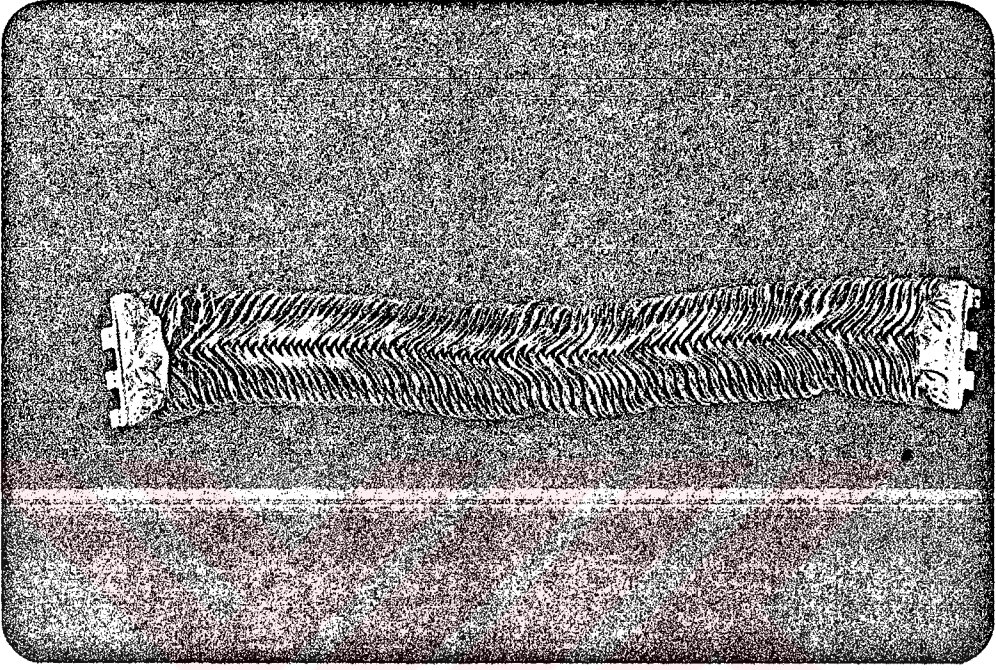
Şekil 76. Bilezik (Orjinal)

Şekil 76'da görülen ve sahibinin ifadesine göre Edremit yöresine ait olan bilezik, telkari ve granül tekniği uygulanarak süslenmiştir. Bileziğin her iki kenarında telkari tekniği ile bordür şeklinde süsleme, ortasında ise yan yana sıralanmış merkezinde granül taneciği oturtulmuş bombeli çiçek motifleri bulunmaktadır. Bir tarafı açık halka şeklinde olan bu bilezik, ucunda emniyet zinciri olan bir mil ile kapanmaktadır. Bileziğin kapatılan kısmında geometrik motiflerden baklava şeklinde plaka yer almakta, plakanın üzerinde, ortada bombeli telkari çiçek motifli, etrafında telkari yuvarlak motifler köşelerinde ise granül tanecikleri bulunmaktadır.

Şekil 77'de verilen ve sahibinin ifadesine göre Kütahya yöresine ait olan bilezik beş şeritten oluşmaktadır. Ortadaki ve yanlardaki şeritler düz metal olup granül tanecikleriyle, bu şeritlerin aralarındaki iki şerit ise telkari tekniği ile süslenmiştir. Ayrıca bileziğin üzerinde telkari tekniği uygulanmış, merkezinde granül tanecikleri bulunan sekiz yapraklı çiçek motifi, bu motifin her iki yanında çıkıntılı üçgen motifler yer almaktadır. Çiçek motifinin alt ve üstünde ve bileziğin kenarlarında, üstü kubbeli etrafı granül ile süslü, yuvarlak metal plakalar bulunmaktadır. 2,5 cm. genişliğinde ve halka biçiminde olan takı mil ile kapanmaktadır.

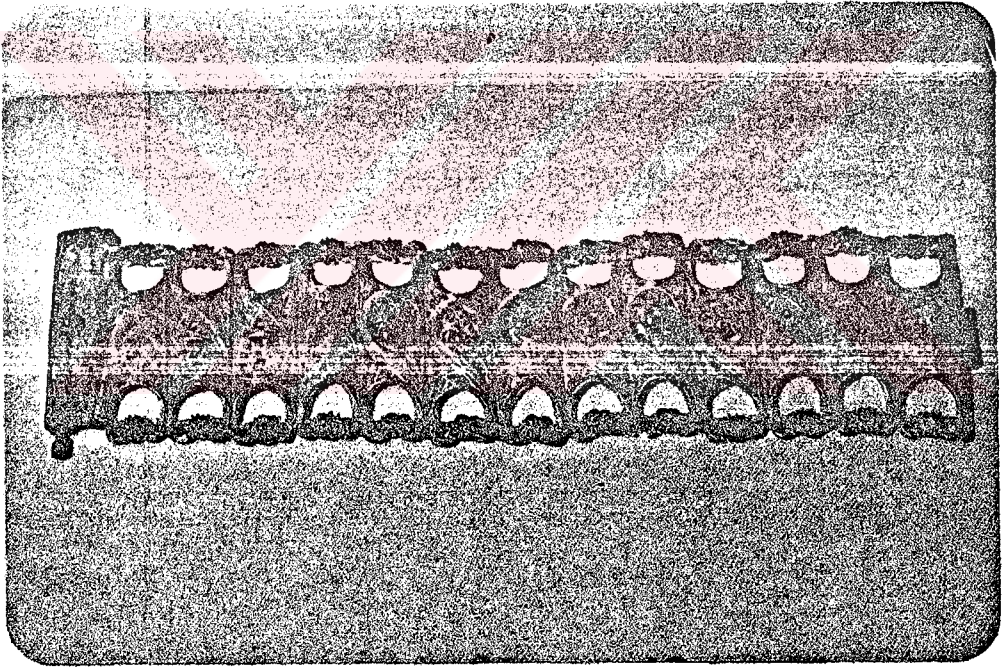
Şekil 77. Bilezik (Orjinal)

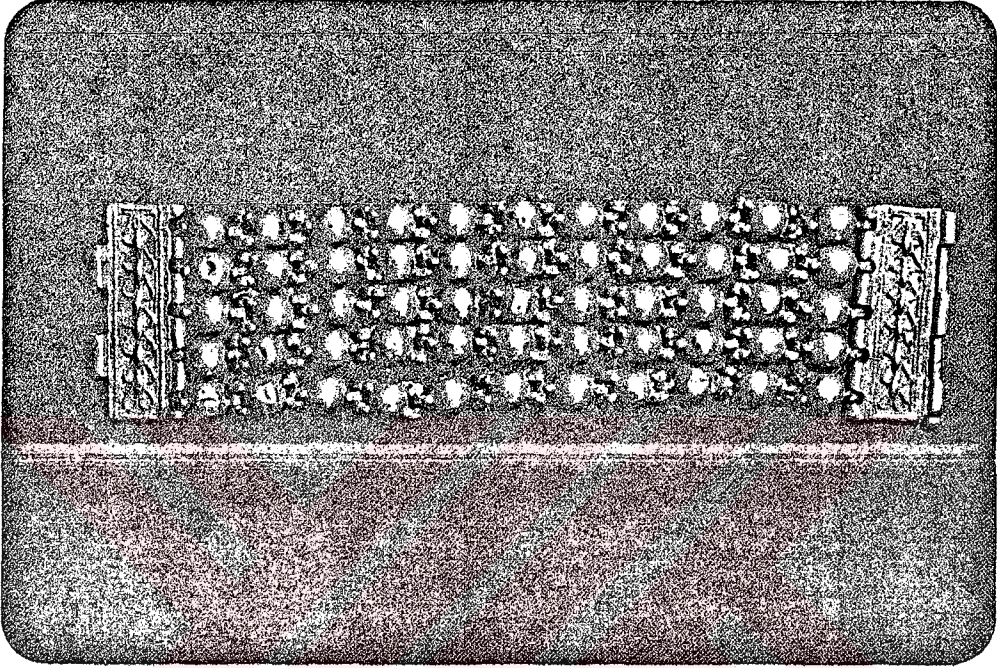
Şekil 78. Bilezik (Orjinal)

Şekil 78'de görülmekte olan bilezik sahibinin ifadesine göre Afyon yöresine aittir. Balık sırtı şeklinde örülmüş tellerden oluşan bileziğin uçlarında köşeli yarım oval şeklinde plakalar bulunmakta, plakaların kenarlarında ise bileziğin kapanmasını sağlayan üçer adet yassı halka yer almaktadır. Kazıma ve kabartma tekniği uygulanmış olan plakaların üzeri bitkisel motiflerle bezenmiştir.

Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunan ve şekil 79'da verilen bilezik, her iki ucunda birer halka ile bağlantılı olarak ve telkari tekniği uygulanarak süslenmiş dikdörtgen plakalardan oluşmaktadır. Kıvrımlı yaprak motifleriyle süslü ve bombeli olan plakaların uçlarında ve merkezlerinde granül tanecikli bulunan çiçek motifleri yer almaktadır. Ayrıca bilezik bir ucunda, bileziğin kapanmasını sağlayan mili ihtiva eden, üzeri kabarık telkari motiflerle süslü dikdörtgen plaka, diğer ucunda ise yassı halka bulunmaktadır.

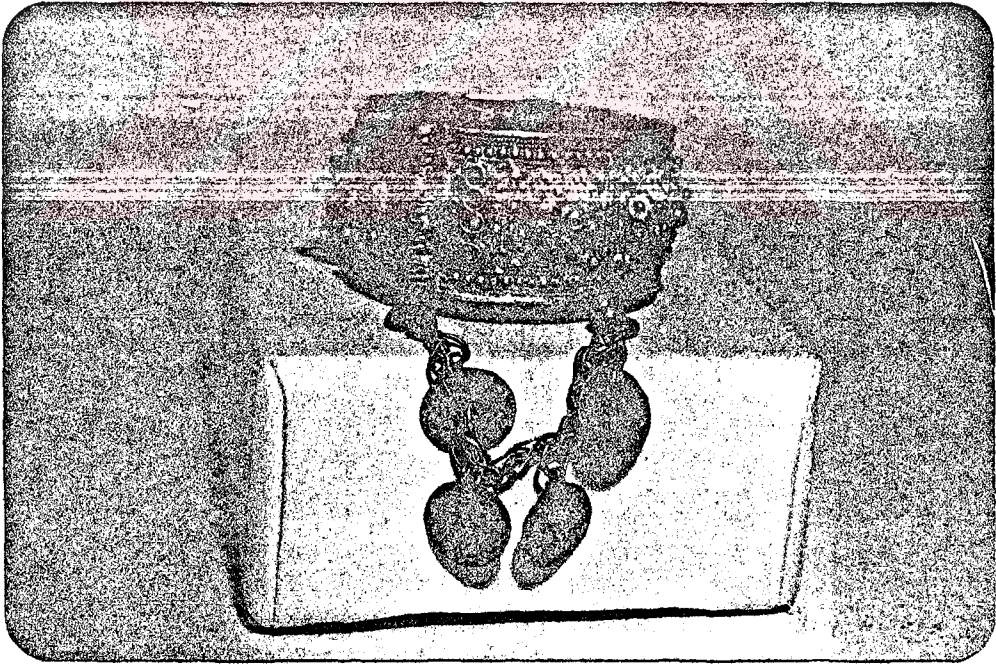
Şekil 79. Bilezik Ankara Etnoğrafya müzesi (1569)

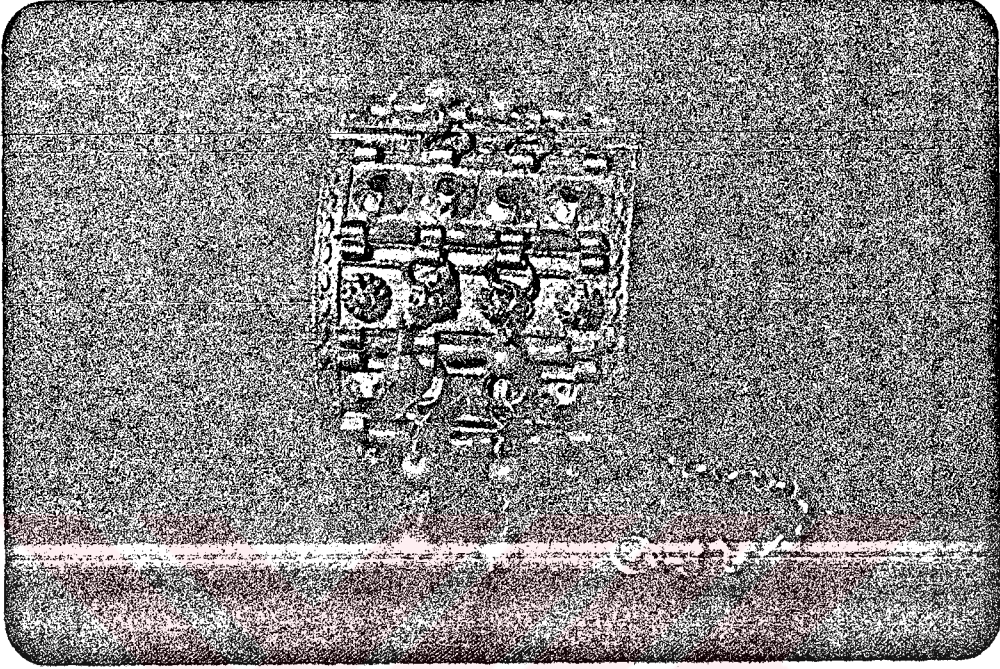
Şekil 80. Bilezik Ankara Etnoğrafya Müzesi (15212)

Şekil 80'de sunulan ve Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunan bilezik, . Üzerinde yarım kürecikleri ihtiva eden geçmeli beş sıra halkalı zincirden oluşmaktadır. Ayrıca bileziğin her iki ucunda da halkalarla tutturulmuş birer dikdörtgen plaka yer almaktadır. Üzeri kabartma ve kazıma tekniği uygulanarak süslenmiş geometrik motiflerin yer aldığı bu plakaların dış kenarlarında bileziğin kapanmasını sağlayan yassı halkalar ve bir ucunda da mil bulunmaktadır.

Şekil 81'de görülen bilezik Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunmaktadır. Geçmeli halka şeklinde olan bileziğin üzeri granül tanecikleriyle karelere bölünmüş olup, bu bölmelerin içlerinde telkari tekniği uygulanarak süslenmiş kabarık çiçek motifleri yer almaktadır. Ayrıca kenarları bordür şeklinde granüllerle süslenmiş olan bileziğin kapanma yerine yakın uçlarında tel hücreler içine oturtulmuş ve ikisi düşmüş olan mavi ve kırmızı renkli taşlar bulunmaktadır. Bilezik, üzerinde dört adet yuvarlak penaz ihtiva eden zincire bağlantılı milin, bileziğin her iki ucunda yer alan halkalara geçirilmesiyle kapanmaktadır.

Şekil 81. Bilezik Ankara Etnoğrafya müzesi (21801)

Şekil 82. Bilezik Ankara Etnoğrafya Müzesi (5212)

Şekil 82'de görülmekte olan bilezik, Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunmaktadır. Bilezikte yatay olarak eşit aralıklarla uzun mercan boncuklar, boncukların aralarındaki boşluklarda, bir sıra telkari tekniği uygulanmış, çiçek motifleri, bir sıra ise kabartma tekniği uygulanmış olan çiçek motifleri bombeli olarak yer almaktadır. Bileziğin her iki kenarını kabartma tekniği uygulanmış, oval ve yuvarlak motifli bordür çevrelemektedir. Ayrıca mercan boncukların aralarında bulunan halkalara tutturulmuş hareketli ve yuvarlak mercan boncuklar da bileziği süslemektedir. Bu bileziğin birde emniyetli zinciri bulunmaktadır.

4. 5. 5. 2 Halhal

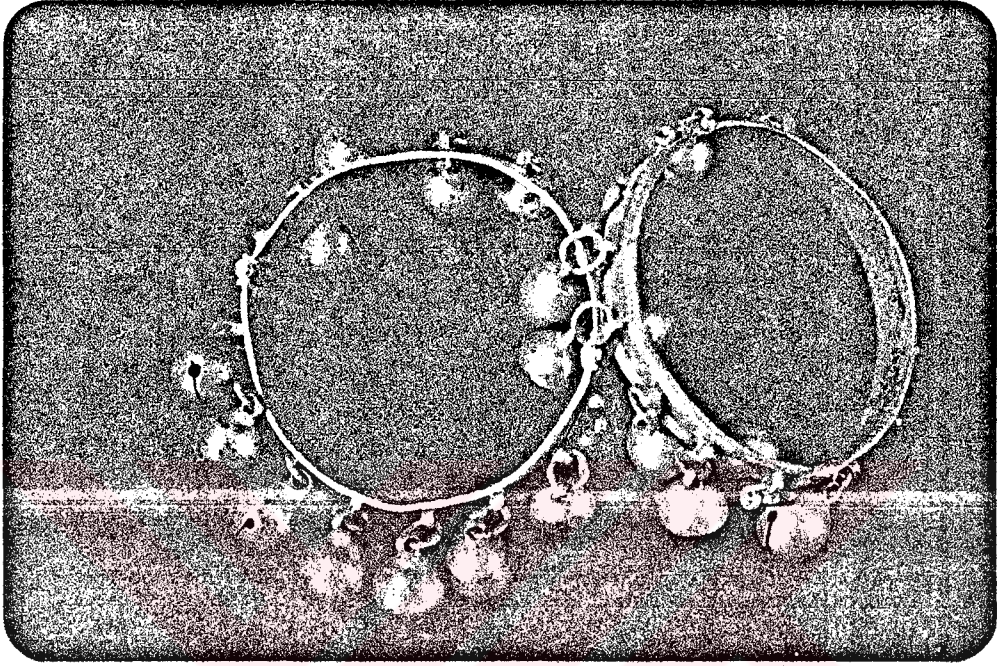
Halhal, bazı yörelerde kadınların ayak bileklerine taktıkları takıdır.

Koçu (1967), halhalı Arap kadınlarının günlük süslenmelerinde, Türk'lerde ise halka şeklinde olan takıya sıralanmış küçük zil şeklindeki topların raks sırasında ses çıkartarak oyuna renk katması nedeniyle, çengi kızlar tarafından kullanıldığını belirtmektedir.

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları arasında bir çift halhal tesbit edilmiştir. Toplam takıların % 0,62'sini oluşturan bu halhal şekil 83'de sunulmuştur.

Ankara Etnoğrafya Müzesinde halhal'a rastlanmamıştır.

Şekil 83'de görülen ve sahibinin ifadesine göre Malatya yöresine ait olan bir çift halhal, 1 cm. genişliğinde halkalardan oluşmaktadır. Kazıma ve kabartma tekniği uygulanarak süslenmiş olan halkaların üzerinde ayrıca eşit aralıklarla sıralanmış ve bazıları dökülmüş küçük ziller bulunmaktadır. Bir tarafı açık olan takı mil ile kapanmaktadır.

Şekil 83. Bir çift halhal (Orjinal)

Halhal, kadınların ayak bileklerine taktıkları takılar olarak bilinmekle birlikte, şekil 83'de verilen halhal'ın sahibi, eskiden bu takıyı yürümeye başlayan çocukların ayak bileklerine taktıklarını, çocuk yürüdükçe takıda bulunan zillerin ses çıkartması, dolayısıyla annesinden uzaklaşan çocuğun yerinin belirlenmesi amacıyla kullanıldığını ifade etmiştir.

4. 5. 6 Parmağa Takılan Takılar

4. 5. 6. 1 Yüzük

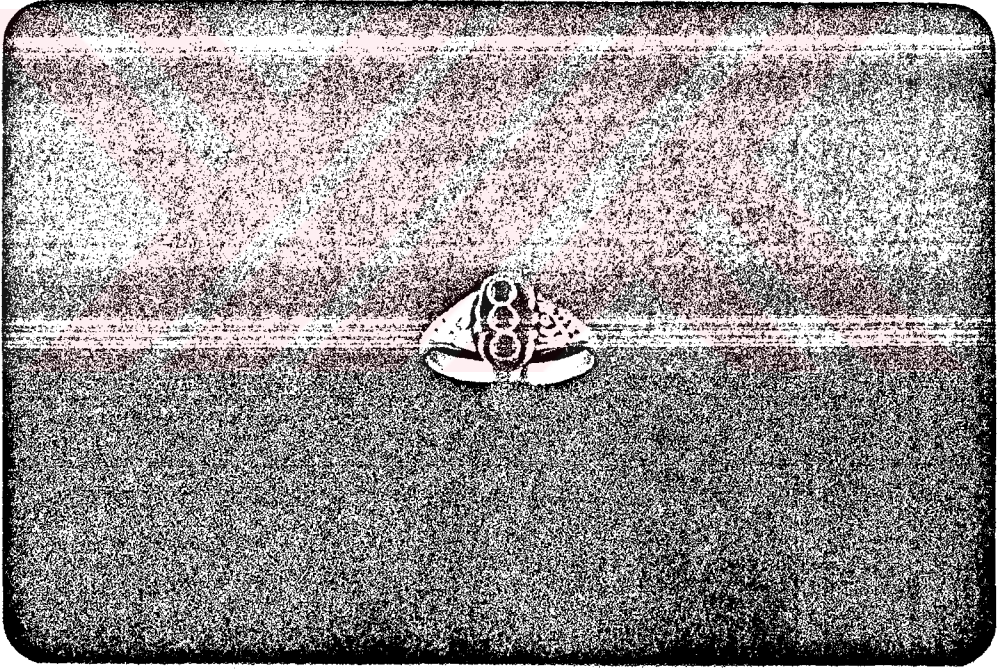
Yüzük, parmağa takılan halkalardır. Eskiden uzun süre mühür olarak kullanılan yüzükler aynı zamanda bir güç ve onur belirtisi olmuştur.

Metalden halka şeklinde olan yüzükler, genellikle değişik motif ve taşlarla süslenmektedir.

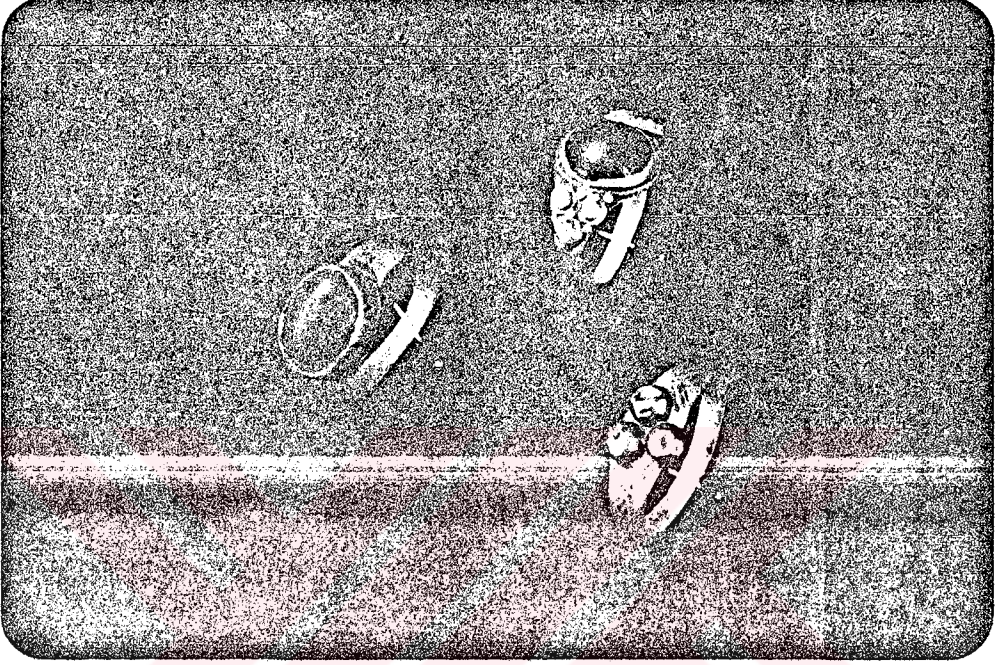
Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takıları arasında onbeş adet yüzük tesbit edilmiştir (Çizelge 1). Toplam takıların % 9,38'ini oluşturan bu yüzüklerden sekiz örnek şekil 24-84-85-86-87 ve 88'de sunulmuştur.

Ankara Etnoğraya Müzesinde yüzüğe rastlanmamıştır.

Şekil 84'de görülmekte olan yüzük sahibinin ifadesine göre Afyon yöresine aittir. Yüzüğün ortasında hafif çukur ve oval bir plaka, plakanın içerisinde yanyana sıralanmış üç adet kırmızı renkli taş tırnak içine oturtulmuştur. Ayrıca taşların etrafı telkari tekniği uygulanmış yuvarlak motifle çevrelenmiştir. Oval plakanın her iki yanında ve halkaya bitişik üçgen plakaların üzeri, kazıma tekniği uygulanarak, Selçuklu geçmelerini andıran primitif şekillerle bezenmiştir.

Şekil 84. Yüzük (Orjinal)

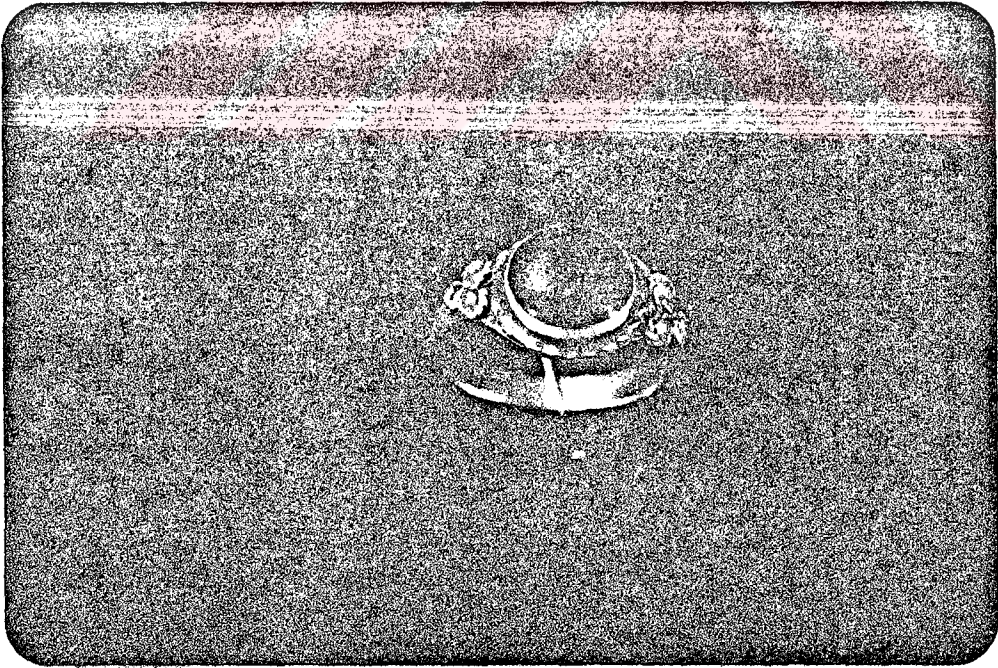
Şekil 85. Üç adet yüzük (Orjinal)

Şekil 85'te sahibinin ifadesine göre Ankara yöresine ait üç ayrı yüzük görülmektedir. Sağ tarafta yer alan yüzük, üst kısmı oval ve arka ortasına doğru gittikçe daralan yassı halkadan oluşmaktadır. Kazıma ve kabartma tekniği uygulanmış olan bu yüzüğün üstünde ayrıca taş yerine üç adet kabarık içi boş yarım kürecikler bulunmaktadır.

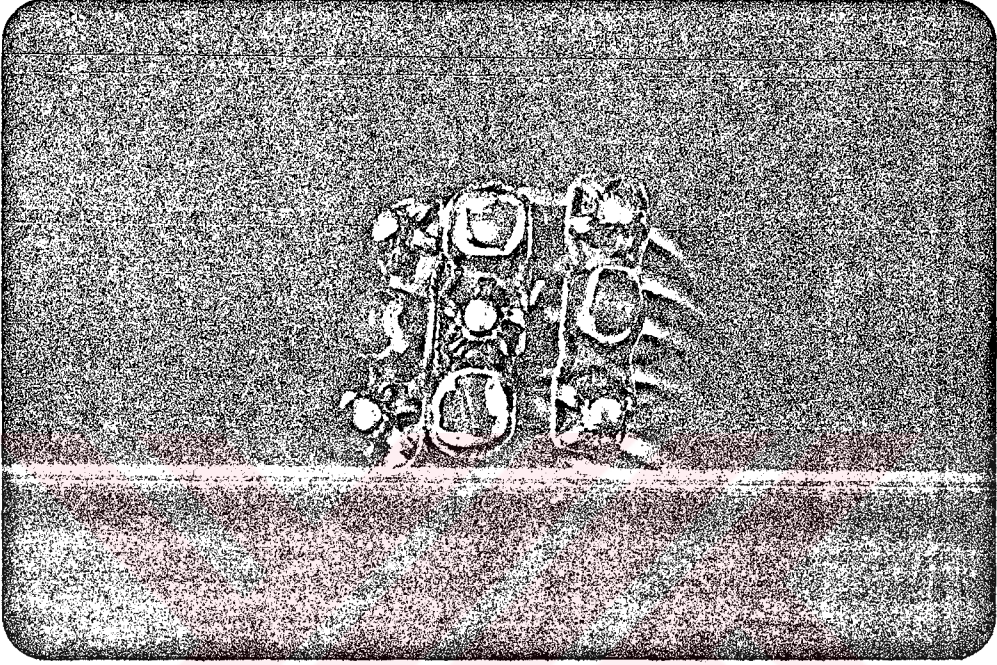
Şekil 85' de üst tarafta verilen yüzüğün ortasında metal hücre içine oturtulmuş olan büyük ve lacivert renkli taşın her iki yanında birer üçgen plaka bulunmaktadır. Plakaların üzeri kazıma ve kabartma tekniği uygulanmış geometrik motiflerle süslenmiştir. Ayrıca taşın oturtulduğu hücreyi telkarı motif çevrelemektedir.

Şekil 85'de sol tarafta görülen ve gittikçe daralmış yassı halkadan oluşan yüzüğü, ortasında yassı metal hücre içine oturtulmuş olan akik bir taş süslemektedir. Ayrıca yüzüğü oluşturan halkaların yüzeyi ile akik taşın oturtulduğu hücrenin dış çevresinde, kazıma ve kabartma tekniği uygulanmış süslemeler yer almaktadır.

Şekil 86'da görülmekte olan yüzük sahibinin ifadesine göre Ankara yöresine aittir. Yüzüğün üzerinde, metal hücre içerisine oturtulmuş büyük ve yuvarlak akik bir taş, taşın her iki yanında halkanın üzerinde üçer adet telkari ve granül tekniği uygulanarak süslenmiş çiçek motifleri bulunmaktadır. Yüzükte yer alan taşın etrafını yuvarlak telkari motif çevrelemektedir.

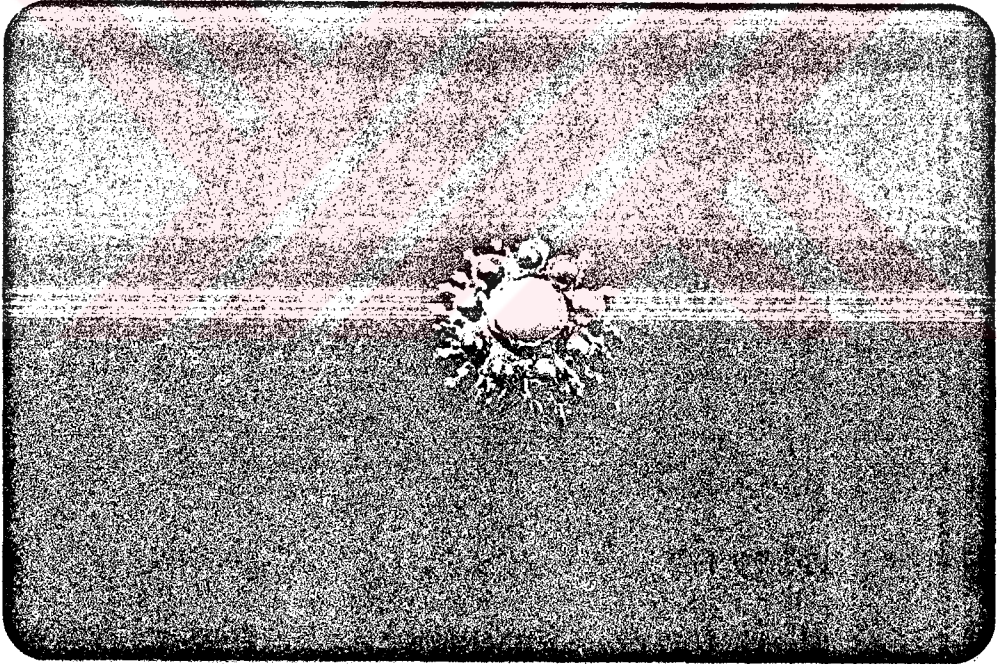
Şekil 86. Yüzük (Orjinal)

Şekil 87. Yüzük (Orjinal)

Şekil 87'de görülen ve sahibinin ifadesine göre Güney Doğu Anadolu bölgesine ait olan yüzük, beş eşit halkadan oluşmaktadır. Halkaların üzerinde ve halkaları birbirine bağlayan üç adet dikdörtgen plaka bulunmaktadır. Plakaların üzeri, ortasında granül tanecikli bulunan telkari tekniği uygulanmış çiçek motifleri ve metal hücreler içersine oturtulmuş akik taşlarla süslenmiştir. Ayrıca plakaları, telkari tekniği uygulanmış bükülü tel çevrelemektedir.

Şekil 88'de görülmekte olan yüzük'te sahibinin ifadesine göre Güney Doğu Anadolu Bölgesine aittir. Yüzüğün halkası iki ayrı bükülü telin birleşmesinden oluşmaktadır. Halkanın üzerinde ortada, metal hücre içine oturtulmuş mavi renkli taş, taşın etrafında yuvarlak telkari motifler içerisine oturtulmuş granül tanecikleri sıralanmıştır. Yüzüğün üzerinde çiçek motifini andıran bu süslemeyi ayrıca çevresinde yer alan halka şeklinde telkari bükümlü teller tamamlamaktadır.

Şekil 88. Yüzük (Orjinal)

4. 6 Geleneksel Gümüş Takı Sahiplerinin Sosyo-Kültürel Yapıları ve Sahip Oldukları Takılar

Takı sahiplerinin sosyo-kültürel yapılarını, sahip oldukları takı miktarlarını ortaya koymak amacıyla araştırmaya alınmış bireylerin yaşları, medeni durumları, çocuk sayıları ve sahip oldukları takı miktarları yaş kümeleri dikkate alınarak çizelge 2 'de toplu olarak sunulmuştur.

Çizelge 2'nin incelenmesinden, araştırma kapsamına alınan kadınların % 25.00'inin 41-48, % 22.50'sinin 17-24, % 17.50'sinin 49-56, % 12.50'sinin 25-32 ve 33-40, % 7.50'sinin 57-64, % 2.50'sinin 64-72 yaş kümelerinde bulundukları anlaşılmıştır.

Bu kadınların % 62.50'si evli diğerleri bekadır.

Evli bireyler, en fazla % 17.50 oranı ile 41-48 yaş kümesinde, en az % 2.50 oranı ile 64-72 yaş kümesinde, bekar bireyler ise en fazla % 17.50 oranı ile 17-24 yaş kümesinde. en az 2,50 oranı ile 33-40 yaş kümesinde bulunmaktadır.

Geleneksel gümüş takısı bulunan bireylerin, % 62.50'sinin yüksek öğrenimli % 17.50'si orta öğrenimli % 7.50'si ilk öğrenimli, % 12.50'si okur yazar değildir. (Çizelge 2)

Bu değerler, takı sahibi kadınların genel olarak öğrenim gümüş, çoğunluğunun da yüksek öğrenimli olduğunu ortaya koymaktadır.

Yüksel öğrenimli bireyler, 17-24 ve 41-48 yaş kümelerinde, okur yazar olmıyan bireyler ise 49-56, 57-64, 65-72 yaş kümelerinde yoğunluk göstermektedir. Diğer kümelerde ise okur yazar bireylere rastlanmamaktadır. (Çizelge 2)

Bu değerler, yaş ortalamalarının yüksek olduğu kümelerde eğitim düzeyin

düşük olduğunu, yaş ortalamaları düşük olan kümelerde ise eğitim düzeyinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Eğitim düzeyi düşük olan bireylerin en fazla bulunduğu 65-72 yaş kümesinde fert başına ortalama 5 çocuk buna karşılık 1 adet takı; eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin en fazla yoğunlaştığı 41-48 yaş kümesinde ise fert başına ortalama 2 çocuk ve üç ile ondört adet takı düşmektedir.(Çizelge 2)

Bu değerler çocuk sayısı arttıkça kadınların geleneksel gümüş takılarının miktarlarının azaldığını göstermektedir.

Bu sonuç, beklenen sonuçtur. Yaş ve öğrenim durumunun araştırıldığı araştırmalarda da aynı sonuca varılmıştır. (Çizelge 2)

Yaş Kümesi	Medeni Hali	Öğrenim Durumu						Birey		Çocuk		Bulundurduğu Takı	
		a	b	c	d	e	f	Top.n.	%	n	fert başına düşen x	Top.sayı	Fert başına düşen x
17-24	e	-	-	1	-	-	1	2	5.00	1	0.50	7	3.50
	b	-	-	-	1	-	6	7	17.50	-	-	30	4.29
Toplam	-	-	-	-	-	-	-	9	22.50	-	-	37	
25-32	e	-	-	-	-	1	2	3	7.50	6	2.00	9	3.00
	b	-	-	-	-	-	2	2	5.00	-	-	6	3.00
Toplam	-	-	-	-	-	-	-	5	12.50	-	-	15	
33-40	e	-	-	-	-	2	2	4	10.00	7	1.75	18	4.50
	b	-	-	-	-	-	1	1	2.50	-	-	8	8.00
Toplam	-	-	-	-	-	-	-	5	12.50	-	-	26	
41-48	e	-	-	-	-	-	7	7	17.50	14	2.00	22	3.14
	b	-	-	-	-	1	2	3	7.50	-	-	34	11.33
Toplam	-	-	-	-	-	-	-	10	25.00	-	-	56	
49-56	e	2	-	1	1	-	1	5	12.50	15	3.00	9	1.80
	b	-	-	-	-	1	1	2	5.00	-	-	10	5.00
Toplam	-	-	-	-	-	-	-	7	17.50	-	-	19	
57-64	e	2	-	1	-	-	-	3	7.50	12	4.00	6	2.00
	b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	-	-	-	-	-	-	-	3	7.50	-	-	6	
65-72	e	1	-	-	-	-	-	1	2.50	5	5.00	1	1.00
	b	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	-	-	-	-	-	-	-	1	2.50	-	-	1	
Genel Toplam	-	5	-	3	2	5	25	40	100.00	60	-	160	-
%	-	12.50		7.50	5.00	12.50	62.50						

d- Orta okul öğrenimli
e- Lise öğrenimli
f- Yüksek öğrenimli

a- Okur yazar değil
b- Diplomasız okur yazar
c- İlk okul öğrenimli

e - Evli
b - Bekar
n - Kadın - Çocuk

Araştırma, geleneksel gümüş kadın takılarını kapsamaktadır. Ancak yapılan gözlem ve incelemelerden gümüş takıların hepsinin saf gümüşten yapılmadığı bazılarının değersiz madenler üzerine gümüş kaplama oldukları saptanmıştır. Bunlara ait değerler çizelge 3'te sunulmuştur.

Çizelge 3. Geleneksel kadın takılarının saf gümüş veya gümüş kaplama oluşlarına ilişkin değerler.

Takılarda kullanılan maden	Takı miktarı	
	Adet	%
Saf gümüş	136	85.00
Gümüş kaplama	24	15.00
Toplam	160	100,00

Çizelge 3'ün incelenmesinden, araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takılarının % 85.00'inin saf gümüş % 15.00'inin ise diğer madenler üzerine gümüş kaplama oldukları anlaşılmaktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarını daha ucuza maletmek amacıyla, bazı değersiz madenlerin üzeri gümüş madeniyle kaplanarakta üretilmektedir.

Geleneksel gümüş kadın takılarındaki şekil ve motifler genellikle maden süsleme teknikleri sonucu oluşmaktadır.

Araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş takılarda kullanılan maden süsleme teknikleri çizelge 4'te sunulmuştur.

Takıların elde edilmesinde ve süslenmesinde birden fazla teknik bir arada kullanıldığı için toplam sayı takı sayısından fazladır.

Çizelge 4. Yüzaltmış geleneksel gümüş takıda kullanılan süsleme teknikleri

Teknikler	Takı Miktarı	
	Adet	%
Telkari	97	60,63
Granül	97	60,63
Kazıma	63	39,38
Kabartma	50	31,25
Savatlama	30	18,75
Kalıpla Kabartma	25	15,63
Değersiz taş ile süsleme	5	3,13
Ajür	1	0,63

t. 160

Çizelge 4'ün incelenmesinden, araştırma kapsamına giren geleneksel gümüş kadın takılarının, % 60,63'üne telkari ve granül tekniği, % 39,38'ine kazıma tekniği, % 31,25'ine kabartma tekniği, % 18,75'ine savatlama tekniği, % 3,13'ünün ise değersiz taş ile süslendiği anlaşılmaktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarının incelenmesinden, tek bir teknik ile süsleme yapılmadığı birden fazla teknik uygulanarak süslemelerin oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarında telkari tekniğinin kullanımı yoğunluktadır. Telkari ile granül tekniği, kazıma tekniği ile savatlama tekniği veya kazıma tekniği ile kabartma tekniği birlikte kullanılmıştır.

Geleneksel gümüş kadın takıların süslenmesinde çeşitli taşlar kullanılmaktadır. Araştırma kapsamına giren takılarda kullanılan taşlara alt değerler çizelge 5'te sunulmuştur.

Çizelge 5. Geleneksel gümüş takılarda kullanılan taşlar.

Takılarda kullanılan taş	Takı Miktarları	
	Adet	%
Değerli taş	--	--
Yarı değerli taş	30	18.75
Değersiz taş	104	65.00
Taşsız	26	16.25
Toplam	160	100.00

Çizelge 5'in incelenmesinden, geleneksel gümüş kadın takılarının % 83.75'inde taş kullanıldığı, % 16.25'inde kullanılmadığı, taş kullanılanlardan ise en fazla % 65.00 oranında değersiz taş, % 18.75 oranında yarı değerli taş kullanıldığı, değerli taşlı takının ise bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu değerler, geleneksel gümüş kadın takılarında değerli taşların kullanılmadığını, çoğunlukla değersiz taşların kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarında maden süsleme teknikleriyle bazı motifler oluşmaktadır. Araştırmaya alınmış takılarda görülen motifler çizelge 6'da sunulmuştur.

Çizelge 6. Geleneksel gümüş kadın takılarında kullanılan motifler.

Takılarda kullanılan motifler	Taki Miktarları	
	Adet	%
Bitkisel motif	68	42.50
Hayvansal motif	4	2.50
Geometrik motif	35	21.87
Sembolik motif	50	31.26
Eski yazılar	3	1.87
Toplam	160	100.00

Çizelge 6'nın incelenmesinden geleneksel gümüş kadın takılarının % 42.50'sinde bitkisel motiflerin % 31.26'sında sembolik motiflerin % 21.87'sinde geometrik motiflerin % 2.50'sinde hayvansal motiflerin, % 87'sinde ise eski yazıların kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Bu değerler, geleneksel gümüş kadın takılarında stilize edilmiş çiçek yaprak motiflerin yanısıra, geometriye dayalı çizgi ve şekillerden oluşan sembol anlam taşıyan motiflerin yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir.

Araştırma kapsamına alınan takı sahiplerinden "Takılarınızı nasıl elde ettiniz ?" sorusuna alınan cevaplar çizelge 7'de sunulmuştur.

Çizelge 7. Kadınların geleneksel gümüş takıları elde etmelerine ilişkin değerler

Seçenekler	f	%
Satın aldım	72	45.00
Annemden geçti	64	40.00
Kayınvaldemden geçti	16	10.00
Armağan edildi	8	5.00
Toplam	160	100.00

Çizelge 7'nin incelenmesinden, araştırma kapsamına giren takıların % 45.00'inin sahipleri tarafından yeni alındığı % 40,00'inin takı sahiplerine annelerinden, % 10.00'unun kayınvaldelerinden geçtiği, % 5.00'inin ise takı sahiplerine armağa edildiği anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan kadınlardan öğrenim düzeyi yüksek olanlar çoğunluktadır. Bu bireylerin kültürel değerlere daha çok önem verdiklerinden, araştırma kapsamına giren takıların çoğunluğu (% 45.00) satın alınarak elde edilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan takı sahiplerinden "Aile büyüklerinden gençlere takıların intikali nasıl olmaktadır?" sorusuna alınan cevaplara ilişkin değerler çizelge 8'de sunulmuştur.

Çizelge 8. Takıların aile büyüklerinden gençlere devredilme şekilleri

Seçenekler	f	%
Kız çocuklarına devrederler	16	40.00
Erkek çocuklarına devrederler	1	2.50
Her ikisine devrederler	21	52.50
Başka	2	5.00
Toplam	40	100.00

Çizelge 8'in incelenmesinden, araştırma kapsamına alınan kadınlardan % 40.00'ı kız çocuklarına, % 2.50'si erkek çocuklarına, % 52.50'si ise ayırım gözetmeden hem kız hem erkek çocuklarına devretmek istemektedir. Geriye kalan % 5.00'in de % 2.50'si müzeye hediye etmek istemekte % 2.50'si ise bu konuda düşüncesinin olmadığını belirtmiştir.

Bu değerler, takıları kız çocuklarına devretmek isteyenlerin oranlarının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca çizelge 7'de "annemden geçti" seçeneğindeki oranın da yüksek olması ailenin takıları kız çocuklarına devretmek isteyenlerin oranının yüksek oluşunu desteklemektedir.

Araştırma kapsamına alınan takı sahiplerinden "Takıları hangi amaçla kullanırsınız?" sorusuna alınan cevaplar çizelge 9'da sunulmuştur.

Çizelge 9. Geleneksel gümüş takıların kullanıldıkları amaçlara ilişkin değerler

Seçenekler	f	%
Süslenmek için	100	62.50
Toplumdaki yerini belirlemek için	--	--
Nazarlardan korunmak için	24	15.00
Armağan olduğu için	16	10.00
Kullanılmıyor	20	12.50
Toplam	160	100.00

Çizelge 9'un incelenmesinden, araştırma kapsamına giren takılar sahipleri tarafından % 62.50 oranında süslenmek için % 15.00 oranında nazardan korunmak için % 10.00 oranında armağan olduğu için kullanıldığı, % 12.50'sinin ise sahipleri tarafından hiç kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Kullanılmıyan takılar sahipleri tarafından hatıra olarak saklanmaktadır. Bu takılar arasında tepelikler ile yanak döven ve hamaylıların bazıları bulunmaktadır.

Kadınlar takı takarak süslenme geleneğini eskiden olduğu gibi günümüzde de sürdürmektedirler. Bu da süslenmek amacıyla kullanılan takıların oranlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Anket uygulanan bireylerden "Bu takıları hangi giysilerle kullanırsınız?" sorusuna alınan cevaplar şekil 10'da sunulmuştur.

Çizelge 10. Geleneksel takıların kullanılmalarıyla ilişkin değerler

Seçenekler	f	%
Günlük giysilerle	110	68.75
Fantezi giysilerle	30	18.75
Kullanılmayıp muafaza ediliyor	20	12.50
Toplam	160	100.00

Çizelge 10'un incelenmesinden, araştırma kapsamına giren takıların sahipleri tarafından % 68.75'inin günlük giysilerle, % 18.75'inin fantezi giysilerle kullanıldıkları % 12.50'sinin "ki bu oran çizelge 8'de de görülmektedir" ise sahipleri tarafından kullanılmayıp muafaza edildiği anlaşılmaktadır.

Bu değerler, gümüş takıların fantezi giysilere oranla, günlük giysilerle daha fazla kullanıldıklarını ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamına alınan kadınlardan, "geleneksel gümüş takılarınızı ileride nasıl değerlendirmeyi düşünürsünüz?" sorusuna alınan cevaplar çizelge 11'de sunulmuştur.

Çizelge 11. Geleneksel gümüş takıların değerlendirilmelerine ilişkin değerler

Seçenekler	f	%
Özel günlerde takmayı	96	60.00
Hatıra olarak saklamayı	56	35.00
Satarak değerlendirmeyi	--	--
Yeni dizayna sokmayı	6	3.75
Başka (Müzeye hediye etmeyi)	2	1.25
Toplam	160	100.00

Çizelge 11'in incelenmesinden, araştırma kapsamına alınan geleneksel gümüş takıları sahipleri tarafından, % 60.00 oranında özel günlerde takmayı, % 35.00 oranında hatıra olarak saklamayı % 3.75 oranında parçalarını bozarak yeni dizayna sokmayı, % 1.25 oranında ise müzeye hediye etmeyi düşündükleri, bu tür takıları ise satma eğiliminde olmadıkları anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan kadınlardan "Takılarınız orjinal halini koruyor mu?" sorusuna alınan cevaplar çizelge 12'de sunulmuştur.

Çizelge 12. Geleneksel gümüş takıların orjinal halini koruyup korumamalarına ilişkin değerler

Cevaplar	f	%
Evet	104	65.00
Hayır	56	35.00
Toplam	160	100.00

Çizelge 12'nin incelenmesinden, araştırma kapsamına giren takıların % 65.00'inin orjinal halini koruduğu, % 35.00'inin ise orjinal halini korumadığı anlaşılmaktadır.

Orjinal halini korumayan takılar arasından bazılarının zincir, penez ve boncuklarının dökülmüş, bazılarının çengelleri kopmuş, bazılarına yeni ilaveler yapılmış, bazılarının ise kırık oldukları tesbit edilmiştir.

Araştırma, kapsamına alınan kadınlardan, "Takılarınızın bütünüyle veya ihtiva ettikleri motif ve kompozisyonlarla verdikleri mesajlar var mıdır?" sorusuna alınan cevaplar çizelge 13'de sunulmuştur.

Çizelge 13. Geleneksel gümüş takıların mesaj vermelerine ilişkin değerler

Cevaplar	f	%
Evet	12	7.50
Hayır	54	32.50
Hatırlamıyorum	96	60.00
Toplam	160	100.00

Çizelge 13'ün incelenmesinden, araştırma kapsamına giren takıların % 7.50'sinin mesaj verdiği % 32.50'sinin mesaj vermediği % 60.00'ının ise mesaj verip vermediği sahipleri tarafından hatırlanmadığı anlaşılmaktadır. Mesaj vermiyen takıların oranları daha yüksektir.

Takıların çoğunluğu sahipleri tarafından başkasından satın alınmıştır. Bu nedenle bu takıların mesaj-verip vermediği bilinmemektedir.

Araştırma kapsamına alınan kadınlardan "sahip olmak istediğiniz geleneksel gümüş takı var mıdır?" sorusuna alınan cevaplar çizelge 14'de sunulmuştur.

Bireyler birden fazla takı çeşidine sahip olmak istediklerinden toplam birey sayısından fazladır.

Çizelge 14'ün incelenmesinden, araştırma kapsamına alınan kadınların, geleneksel gümüş takılarından; % 65.00'i bileziğe, % 50.00'si kolye'ye, % 30.00'u küpe ve kemer'e, % 15.00'i tepelik, hamaylı, kemer tokası ve yüzüğe, % 12.00'si göğüs süsüne, % 10.00'u fes süsü ve yanak döven'e, % 7.50'si alınlığa, % 5.00'i ise tarak ve halhal'a sahip olmak istedikleri anlaşılmaktadır.

Yapılan araştırmada kadınlarda var olan takılardan, bilezik ve kolye'nin oranlarının diğer takılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Yine kadınların sahip olmak istedikleri geleneksel gümüş takılar arasında da en fazla bilezik ile kolye yer almaktadır. Bu takıları küpe ile kemer izlemektedir.

Kadınların gerek sahip oldukları, gerek sahip olmak istedikleri ve gerekse günümüzde de en fazla kullanılan takılar arasında yer alan bilezik, kolye, küpe ve kemer gibi takılardır.

Çizelge 14. Kadınların sahip olmak istedikleri geleneksel gümüş takılara ilişkin değerler

Takı cinsi	Birey	
	n	%
Tepelik	6	15.00
Fes süsü	4	10.00
Alınlık	3	7.50
Yanak Döven	4	10.00
Küpe	12	30.00
Tarak	2	5.00
Kolye	20	50.00
Hamaylı	6	15.00
Göğüs süsü	5	12.50
Kemer	12	30.00
Kemer Tokası	6	15.00
Bilezik	26	65.00
Halhal	2	5.00
Yüzük	6	15.00

n.40

5. SONUÇ

Araştırma kapsamına, Ankara il merkezinde yaşayan geleneksel gümüş takıya sahip kırk kadın, bu kadınların sahip oldukları yüzdeltmiş geleneksel gümüş takı ile Ankara Etnoğrafya müzesinde sergilenmekte olan yirmi adet geleneksel gümüş takı alınmıştır.

Araştırmaya giren takılardan Ankara Etnoğrafya müzesinde bulunanların tümü, kadınlarda bulunanlardan ise 68'inin teknik, motif ve çeşit özellikleri fotoğraflarla metin içinde belirtilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan kadınların yaşları 17-72 arasında değişmekte olup, yoğunluğu % 25.00 oranı ile 41-48 yaşlarındadır. Kadınların % 62.50'si evli diğerleri bekadır. Evli bireyler, en fazla % 17.50 oranı ile 41-48 yaş kümesinde, en az % 2.50 oranı ile 64-72 yaş kümesinde, bekar bireyler ise en fazla % 17.50 oranı ile 17-24 yaş kümesinde, en az % 2.50 oranı ile 33-40 yaş kümesinde bulunmaktadır.

Geleneksel gümüş takısı bulunan bireylerin % 62.50'si yüksek öğrenimli, % 17.50'si orta öğrenimli, % 7.50'si ilk öğrenimli % 12.50'si ise okur yazar değildir.

Yüksek öğrenimli bireyler yoğunluktadır. Bu da öğrenim düzeyi yüksek olan bireylerin kültürel değerlere daha çok önem verdiklerini göstermektedir.

Eğitim düzeyi düşük olan bireylerin en fazla bulunduğu 65-72 yaş kümesinde, fert başına ortalama beş çocuk buna karşılık bir adet takı, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin en fazla yoğunlaştığı 41-48 yaş kümesinde ise fert başına ortalama iki çocuk ve 3.14 adet takı düşmektedir.

Geleneksel gümüş takıya sahip kadınlarda bulunan takıların % 20.00'si bilezik, % 18.13'ü kolye, % 11.50'si yanak döven-zülüflük, % 9.38'i yüzük, % 7.50'si tepelik, % 7.50'si hamaylı, % 6.25'i kemer, % 5.00'i fes süsü %

5,00'i küpe, % 5.00'i göğüs süsü-pantantif, % 2.50'si kemer tokası, % 1.87'si alınlıktır.

Geleneksel gümüş kadın takılarının çoğunluğunu bilezik ile kolye oluşturmaktadır.

Yapılan gözlem ve incelemelerden geleneksel gümüş kadın takılarının hepsinin saf gümüş olmadığı, bazılarının değersiz madenler üzerine gümüş kaplama oldukları gözlenmiş, araştırmaya alınan takılardan % 85.00'inin saf gümüş, % 15.00'inin ise gümüş kaplama oldukları tesbit edilmiştir.

Geleneksel gümüş kadın takılarındaki şekil ve motifler, genellikle maden süsleme teknikleri sonucu oluşturulmuştur. Takılarda, % 60.63 oranında telkari ve granül tekniği, % 39.38 oranında kazıma tekniği, % 31.25 oranında kabartma tekniği, % 18.75 oranında savatlama tekniği, % 15.63 oranında kalıpla kabartma tekniği, % 3.13 oranında değersiz taşlarla süsleme ve % 0.63 oranında ise ajür tekniği uygulanmıştır.

Takılarda birden fazla teknik bir arada kullanılmıştır. Telkari tekniğinin kullanımı yoğunluktadır. Telkari ile granül tekniği, kazıma tekniği ile savatlama tekniği veya kazıma tekniği ile kabartma tekniği birlikte kullanılmıştır.

Geleneksel gümüş takılarda % 83-75'inde taş kullanılmış % 16.25'inde ise taş kullanılmamıştır. Kullanılan taşlar arasında, % 65.00 oranında değersiz taş, % 18.75 oranında yarı değerli taş kullanıldığı, değerli taşların ise geleneksel gümüş takılarda kullanılmadığı saptanmıştır.

Takılarda maden süsleme teknikleriyle bazı desen ve motifler oluşturulmaktadır. Takılarda görülen bu motifler, % 42.50'si bitkisel, % 31.26'si sembolik, % 21.87'si geometrik % 2.50'si hayvansal ve % 1.87'si ise eski yazılardır.

Geleneksel gümüş kadın takılarında bitkisel motifler ile, sembolik anlam taşıyan şekil ve çizgilerden oluşan ve geometriye dayalı motifler

yoğunluktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarında özellikle baş süslemelerinde kullanılan; tepelik, fes süsü, yanak döven, alınlık gibi ve bazı kemer tokaları ile kıstılarda, bereketi ve sadakati simgeleyen, nazara karşı da kullanılan el motifleri ile süslü penezler yoğun olarak kullanılmıştır. Yine bu takılarda ana motif olarak, göze de simgeleyen üçgen, daire baklava gibi formlar yoğunluktadır.

Geleneksel gümüş takılar, araştırmaya alınan bireylere % 40.00'ı annesinden, % 10.00'u kayınvaldesinden intikal etmiş, % 5.00'inin hediye edilmiş, % 45.00'i ise kendileri tarafından satın alınmıştır.

Geleneksel gümüş takıların ailede kız çocuklarına hediye edildiğini belirtme oranı % 40.00, erkek çocuklarına devredildiğini belirtme oranı % 2.50, ayırım gözetmeden çocuklarına devredildiğini belirtme oranı % 52.50, müzeye hediye etmeyi belirtme oranı % 1.25, bu konuda her hangi bir gümüşü olmadığını belirtme oranı ise % 1,25 tir.

Ailede takıları kız çocuklarına devredenler yoğunluktadır.

Geleneksel gümüş takıların % 62.50'si süslenmek, % 15.00 nazardan korunmak, % 10.00'u da armagan olduğu için kullanılmaktadır. Bu takıların % 12,50'si ise kullanılmayıp hatıra olarak saklanmaktadır.

Süslenmek için kullanılan takıların oranları daha yüksektir. Kullanılmayan takılar arasında, tepelik ve halhal ile hamaylı, yanak döven, fes süsü, kemer tokası ve küpelerin bazıları bulunmaktadır.

Geleneksel gümüş takıların sahipleri tarafından, % 68.75'i günlük giysilerle, % 18.75'i fantezi giysiylerle kullanılmakta, % 12.50'si ise kullanılmayıp hatıra olarak saklanmaktadır.

Araştırma kapsamına giren takılardan, % 60.00'ının sahipleri tarafından, özel günlerde, takılması, % 35.00'inin hatıra olarak saklanması, % 3.75'ine parçaları bozulup yeni form verilmesi, % 1,25'inin ise müzeye hediye edilmesi

düşünülmektedir. Bu tür takıların satılarak değerlendirilmesi düşünülmemektedir.

Bireylerde bulunan bazı takılar amacına uygun yerde değil, değişik yerde değerlendirilmektedir. Takı sahipleri fes süsü, hamaylı ve alınlık gibi takıları kolye olarak, yanak döveni göğüs süsü olarak kullanmaktadırlar.

Bireylerde bulunan takılardan % 65.00'i orjinal halini korumuş, diğerlerinin ise bazı zincir, penez, ve boncukları kaybolmuştur.

Geleneksel gümüş takılar, teknik, şekil ve bezeme özellikleriyle kullanım biçimleri bakımından mesaj vermektedir. Ancak takı sahipleri arasından takıların verdiği mesaj bilenlerin oranı % 7.00 dir. Bu oranın düşük olması şimdiki sahiplerinin takıları başkalarından satın almış olmalarından kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya alınan kadınlardan % 20.00'si bilezik, % 50.00'si kolye, % 30.00'u küpe ve kemer, % 15.00'i tepelik, hamaylı, kemer tokası ve yüzük, % 12.50'si göğüs süsü, % 10.00'u fes süsü, yanak döven, % 7.50'si alınlık, % 5.00'i ise tarak ve halhala sahip olmak istemektedirler. Bireyler birden fazla geleneksel gümüş takıya sahip olmak istediklerinden, değerler bireylerin toplamından yüksektir.

Kadınların, kolye, bilezik, küpe, kemer gibi günümüzde de en fazla kullanılan takılara sahip olmak istemeleri diğer takılara istekli olma oranlarından daha yüksektir.

Geleneksel gümüş kadın takısı pazarlayan iş yerlerinde bulunan takılar üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerden, iş yeri sahipleri ile yapılan karşılıklı görüşmelerden; günümüzde pazarlanmakta olan takıların maliyetini düşürmek amacıyla, teknikte; seri üretim gerektiren döküm tekniğinin uygulandığı, gümüş yerine değersiz maden kullanıldığı, formun verilmesinde ve bezemelerin yapılmasında ise günümüz modası doğrultusunda yabancı kataloglardan yararlanıldığı görülmektedir.

Bugün gelişmiş teknolojiye rağmen antik çağlardaki kadar başarılı ve gerçek sanat ürünü olan takı örneklerine ender rastlanabilmektedir.

Günümüzde de takı yapımında kullanılan teknikler, eski çağlardan pek farklı olmamakla birlikte seri üretim kalitenin düşmesine neden olmaktadır.

Geleneksel kültür ve çağdaş kültür arasındaki bağın giderek kopma tehlikesi içinde oluşu Türk süslemesi ve el sanatlarının geleceği için endişe yaratmaktadır.

Eski kültürümüzü ve el sanatlarımızı inceleyerek gelecek kuşaklara aktarmak müzelerde yapılacak araştırmaların desteği ile de mümkün olacaktır. Ancak müze yetkililerinin bu tür araştırmaların yapılmasında gerekli ilgi ve özeni göstermeleri gerekir.

Müzelerde sergilenmekte olan geleneksel takılar ile günümüzde üretilen takıların tanıtımı ve kıyaslanması amacıyla, ilgili kurum ve kuruluşların işbirliği ile yurt içinde ve yurt dışında çeşitli sergiler düzenlenmeli, takı üreten usta ve sanatkarların geleneksel kültür unsurlarımızdan olan eski takıları tanımaları, malzeme, teknik ve biçim özelliklerine bağlı kalarak, çağdaş anlayış içinde yorumlamaları sağlanmalıdır.

Folklör kıyafetlerinde özellikle baş süslemelerinde kullanılan takıların, yozlaştırılmadan yöre özelliğine uygun biçimde üretilmeleri için, folklör araştırmacıları, takı pazarlayan iş yeri sahipleri ile işbirliği içinde olmalıdırlar.

6. ÖZET

Anadolu'da süsleme sanatları ve el sanatlarının geleneksel kültür içinde önemli bir yeri vardır.

İnsanların vücutlarını ve elbiselerini süslemeleri çok eski devirlere kadar gitmektedir. Çeşitleri çok fazla olan süslemeler arasında takılar da yer almaktadır.

Takı, takmak kelimesinden gelmektedir. Mücevher veya ziynet eşyası diye de adlandırdığımız takı, süsleme, form ve malzeme üçgeninin oluşturduğu düzenin yanısıra gerekli teknik ve ustalığı gerektiren fonksiyonel kullanım eşyasıdır.

Takıların ilk kez ne zaman ve ne amaçla kullanıldığı konusunda kesin bir bilgi olmamakla birlikte, geçmişinin insanlık tarihi kadar eski olduğu, doğa ve inanç ilişkileri sonucu ortaya çıktığı söylenmektedir.

Anadolu'da eski usta ve sanatkarlar, maden ve taşları birarada veya ayrı ayrı kullanarak sanat değeri yüksek olan sayısız eser üretmişlerdir.

Türkiye'de batılılaşmayla birlikte Anadolu geleneksel takıları yok olmaya başlamış, ticari amaçlı, kopyacılıktan ileri gitmeyen, sanatsal ve kültürel değeri olmayan takıların üretimi başlamıştır.

Türkiye'nin son yıllarda turizme verdiği önem de gözönünde tutulacak olursa, geleneksel gümüş kadın takılarının çeşit, malzeme, bezeme ve teknik özelliklerinin ortaya konulması gerekir. İşte bu araştırma bu amaçla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırma yöresi olarak Ankara il merkezi seçilmiştir.

Araştırma materyalini, Ankara il merkezinde yaşayan ve geleneksel gümüş takısı bulunan kadınlardan anket yoluyla, toplanan bilgiler ve anket uygulanan kırk bireyde varlığı tesbit edilen yüzaltmış adet geleneksel gümüş takı ile Ankara Etnoğrafya müzesinde araştırmanın planlanıp yürütüldüğü süre içerisinde vitrinlerde teşhir edilmekte olan yirmi adet geleneksel gümüş

kadın takısının tümü oluşturmuştur.

Geleneksel gümüş takıya sahip bireyler genel olarak öğrenim görmüş, çoğunluğunda yüksek öğrenimlidir.

Yüksek öğrenimli bireyler kültürel değerlere daha çok önem vermektedir.

- Geleneksel gümüş kadın takılarının hepsi saf gümüşten olmayıp, bazıları değersiz madender üzerine gümüş kaplama olarak üretilmiştir.

Geleneksel gümüş kadın takılarında telkarı, granül, kazıma, kabartma, savatlama, kalıpla kabartma gibi maden süsleme teknikleri kullanılarak çeşitli şekil ve motifler oluşturulmuştur. Süslemelerde, en fazla bitkisel motifler ile geometriye dayalı şekil ve çizgilerden oluşan ve sembol anlam taşıyan motifler kullanılmıştır.

Geleneksel gümüş kadın takılarında yoğun olarak yer alan, penez ve sarkaçlar ile el ve göz motifleri nazara karşı kullanılmakta, ayrıca el motifleri, bereketi ve sadakati simgelemekte, mercan boncuklar, akik taşlar ise uğur sayılmaktadır.

Baş süslemelerinde kullanılan geleneksel gümüş kadın takılarından tepelikler, sahipleri tarafından kullanılmamakta, alınlık ile hamaylıların bazıları kolye, yanak dövenlerin bazıları ise göğüs süsü olarak kullanılmaktadır.

Geleneksel gümüş kadın takılarında taş kullanımı yoğunluktadır. Kullanılan taşlardan en fazla hakiki kristallerine benzetilmiş cam boncuklar ve değersiz taşlar ile mercan ve akik taşlar bulunmaktadır.

Geleneksel gümüş takıların çoğunluğunun, sahipleri tarafından süslenmek için, günlük giysilerle ve özel günlerde kullanılması düşünülmektedir.

Bu takıları araştırma kapsamına alınan bireylerin ailelerinde, kız çocuklarına devretmek isteyenler fazladır.

Geleneksel gümüş takılar, şekil, motif ve kullanım amaçlarına göre bazı mesajlar vermektedir. Araştırmaya alınan bireyler, kendilerinde var olan takıların çoğunluğunu başkalarından satın almışlardır. Bu nedenle takıların verdikleri mesajlar takı sahipleri tarafından bilinmemektedir.

Kadınlar, geleneksel gümüş takılar arasından günümüzde de, en fazla kullanılan kolye, bilezik, küpe ve kemer gibi takılara sahip olmak istemektedirler.

SUMMARY

Decorative arts and handcrafts have a significant place in the traditional culture of Anatolia.

Decoration of bodies and clothes goes far back in history. Among the many different kinds of decorations, ornaments hold an important place.

The word "ornament", in Turkish, is derived from a verb which means "to put on, to attach to ones clothing". A product of decoration-form-material triangle, ornament requires skill and technology in order to be used in a functional way.

Although there is no definite information as to when and why ornaments were first used, they are believed to be as old as the mankind and was first used as a result of natural and religious beliefs.

Ancient Anatolian craftsmen have created many works of art which have high artistic values using metals and stones, separately or together.

Westernization in Turkey has had a very bad effect on the production of Anatolian cultural ornaments : Commercial purpose has initiated the production of unoriginal ornaments which have very low artistic and cultural value. Taking into consideration the improvements in Turkish tourism in the past few years, the materialistic,decorative, and technical characteristics, as well as the different assortments, of traditional women's silver ornaments have to be presented. With this purpose in mind,this research has been planned and carried out within Ankara provincial center.

The research material consists of the information obtained, by survey, hundred-and-sixty pieces of traditional silver ornaments which belong to these women as well as twenty pieces which were on display in Ankara Ethnography Museum at the time this research was planned and carried out.

The women who have traditional silver ornaments are educated, in general; most of them have university diplomas. People with higher education, according to the survey, consider cultural values more significant.

Some traditional silver ornaments are not pure silver : They are just coated with silver.

In the production of traditional silver ornaments, metal decoration techniques like relief or engraving as well as many others are used to create a variety of motifs. In the decorations, natural motifs and symbolic geometrical motifs have been used.

The motifs in the traditional silver ornaments have different specific meanings. The pendulum motif and the eye and the hand are used against "the evil eye". The hand also symbolizes abundance, fruitfulness, and loyalty. Coral beads and carnelian stones are believed to bring good luck.

Some traditional silver ornaments which women used to wear on their heads are now used for different functions : Amulets, for example, are sometimes worn as necklaces; some ornaments worn on cheeks are now attached to one's chest.

Stones are also widely used in the making of silver ornaments. These stones are mostly glass beads which look like their original crystals, coral and carnelian stones, and some worthless stones.

Traditional silver ornaments are mostly worn by their owners in order to decorate their daily-wear or night-time clothes.

It is observed that the women surveyed want to give their silver ornaments to their daughters.

Traditional silver ornaments have different messages depending on their shape, motif, and form of usage. Because almost all the women surveyed have bought or obtained these ornaments from others, they do not know the messages implied by their ornaments.

Women, today, want to use traditional silver ornaments mostly as necklaces, bracelets, earrings, and waistbelts.

LİTERATÜR

- AKAR, A. ve C. KESKİNER, 1978. Türk Süsleme Sanatlarında Motif. Sanat ve Kültür Yayınları 2, İstanbul.
- ARKUN, S.N. 1985. Günümüz Takısı. 4. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirisi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- ARSEVEN, C. A. 1972. Türk Sanatı. Cem Yayınları, İstanbul.
- , 1984. Türk Sanatı. Cem Yayınları, İstanbul.
- ASLANAPA, O. 1977. Yüzyıllar Boyu Türk Sanatı. Millî Eğitim Bakanlığı. Devlet Kitapları, İstanbul.
- , 1984. Türk Sanatı. Evrim Matbaacılık, İstanbul.
- BAYKAL, A. H. 1987. Gümüş Kakmacılık. Antika Dergisi Sayı: 3. Apa Ofset Basım Evi, İstanbul.
- BENİGTAN, Ü. 1985. Süstaşlarıyla il. İnceleme. 4. Ulusal El sanatları Sempozyumu Bildirileri. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- ÇAĞLAR, Ö. 1986. Tütün Tabakaları. Antika Dergisi Sayı: 6, Apa Ofset Basım Evi, İstanbul.
- DEMİRKAN, G. 1981. Geleneksel Anadolu Takıları. Süs Taşları ve İşleme Sanatı. 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları No: 18.
- DURU, R. 1970. Anadolu'nun En Eski Süs Takıları. Türkiyemiz Dergisi, Ak Yayınları Dizisi: 2. Apa Ofset Basım Evi, İstanbul.
- ERGİNSOY, Ü. 1978. İslam Maden Sanatının Gelişimi. Kültür Bakanlığı Yayınları, Millî Eğitim Basım Evi, İstanbul.
- GÖKBUKET, M. 1979. Anadolu'da Göz ve Nazar İnançları. Türkiyemiz Dergisi Ak Yayınları Dizisi No: 29. Apa Ofset Basım Evi, İstanbul.
- , 1981. Anadolu'da Göz ve Nazar Geleneği ve Bunlarla İlgili Pratiklerin Dokumalarda Uygulanması. Birinci Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları No: 18, İzmir.
- GÖNÜL, M. 1965. Eski Türk Halılarında Motif Çeşitleri ve Özellikleri. Sümer-

bank Aylık Endüstri ve Kültür Yayınları Dergisi No: 49-52 Apa Ofset Basım Evi, İstanbul.

KAPTAN, S. 1977. Bilimsel Araştırma Teknikleri. Geliştirilmiş İkinci Basım, Ankara.

KARASAR, N. 1979. Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler. Geliştirilmiş İkinci Basım, Ankara.

KAYA, F. 1981. Nevşehir İli Çifçilerinin Köy El Sanatları Uğraşları Üzerine Araştırmalar. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.

KOÇU, R. E. 1967. Türk Giyim Kuşam Sözlüğü. Sümerbank Yayınları, Ankara.

KOŞAY, H. Z. 1956. Etnoğrafya Müzesindeki Nazarlık-Muska ve Hamalller. Türk Etnoğrafya Dergisi Sayı: 1.

KUŞOĞLU, M. Z. 1986. Telkari "vız işi vav işi" İlgı Dergisi Sayı: 42. Apa Ofset Basım Evi, İstanbul.

_____, 1986. Unutulmuş Bir Sanat Dalı Tombak. İlgı Dergisi Sayı: 44. Apa Ofset Basım Evi, İstanbul.

_____, 1987. Osmanlı Kemer ve Tokaları. İlgı Dergisi Sayı: 50. Apa Ofset Basım Evi, İstanbul.

_____, 1988. Tılsımdan Takıya. İlgı Dergisi Sayı: 52. Apa Ofset Basım-evi, İstanbul.

ONUK, T. 1981. İğne Oyaları. Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.

ÖZKAN, S. 1982. Filigran-Telkari. İlgı Dergisi Sayı: 34. Apa Ofset Basım-evi, İstanbul.

ÖRNEK, S. V. 1971. İlkelerde Din-Büyük-Sanat-Efsane.Etnoloji Sözlüğü, Ankara.

PAKALIN, M. Z. 1983. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimler Sözlüğü. İstanbul.

PAYZIN, S. 1985. Anadolu Takıları. Antika Dergisi Sayı: 1. Apa Ofset Basım-evi, İstanbul.

SAVAŞÇIN, M.Y. 1985. Anadolu Takıları "Tarihsel-Teknolojik Gelişim". Antika Dergisi Sayı: 8. Apa Ofset Basımevi, İstanbul.

_____, 1986. Anadolu Takıları VII. Antika Dergisi Sayı : 9. Afa Ofset Basımevi, İstanbul.

SAVAŞÇIN, M. Y. ve T. ALTAN, 1985. Anadolu Takıları 2. Antika Dergisi Sayı: 9. Apa Ofset Basımevi, İstanbul.

- _____, 1986. Anadolu Takıları 4. Antika Dergisi Sayı: 4. Apa Ofset Basımevi, İstanbul.
- _____, 1986. Takı Malzemeleri ve Teknikleri II. Antika Dergisi Sayı: 20. Apa Ofset Basımevi, İstanbul.
- _____, 1987. Takı Malzemeleri ve Teknikleri III. Antika Dergisi Sayı: 24. Apa Ofset Basımevi, İstanbul.
- SUNER, C. 1985. Ankara Yöresindeki Geleneksel Gümüş Kadın Takılarının Geçmişteki ve Bugünkü Görünümü. 4. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- TANSUĞ, S. 1976. Türk Kadın Başlıkları. Sanat Dünyamız Dergisi Sayı: 7. Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul.
- _____, 1977. Türk Kadın Başlıkları. Sanat Dergisi sayı: 6. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- _____, 1981. Anadolu Giyim Kuşamında Geometrik Desenler ve Çiçek Desenleri. 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları No: 18. İzmir.
- _____, 1985. Geleneksel Köylü Takıları ve Başlıkları. Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarını. 7. Ulusal Sanat Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları 1, Ankara.
- _____, 1985. Türkmen Giyimi. Türk Süsleme Sanatları Serisi 9: Apa Ofset Basımevi, İstanbul.
- _____, 1986, Geleneksel Köylü Takıları ve Başlıkları. Türkiyemiz Dergisi Sayı: 48. Apa Ofset Basımevi, İstanbul.
- TEMİZOCAK, Y. 1985. Türk Kuyumculuğunun Dünü ve Bugünü. 1. Ulusal Sanat Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları 1, Ankara.
- TÜRE, A. ve M.Y. SAVAŞÇIN, 1986. Anadolu Takıları III. Antika Dergisi Sayı: 11. Apa Ofset Basımevi, İstanbul.
- _____, 1986. Anadolu Takıları VI. Antika Dergisi Sayı: 15. Apa Ofset Basımevi, İstanbul.
- _____, 1988. Takı Malzemeleri ve Teknikleri. Antika Dergisi Sayı: 33. Apa Ofset Basımevi, İstanbul.
- YASA, Z. 1987. Türk Mücevherleri Kendini Arıyor. Güneş Gazetesi 11 Ocak, Ankara.

ZÜBER, H. 1971. Türk Süsleme Sanatı. Türkiye İş Bankası Yayınları 6, Ankara.

EKLER

Anket No :

Uygulanan Tarih :

Uygulanan il-ilçe veya köy :

1- Adınız Soyadınız ?

2- Yaşınız ?

3- Medeni haliniz ?

a- Evli ()

b- Bekar ()

4- Evli iseniz çocuk sayınız

5- Öğrenim durumunuz

a- Okur yazar değil () Lise ()

b- İlk okul () Yüksek okul Fak. ()

c- Orta okul ()

6- Aşağıdaki takılardan hangisine sahipsiniz ?

a- Tepelik () f- Tarak () k- Kemer tokası ()

b- Fes süsü () g- Kolye () l- Bilezik ()

c- Alınlık () h- Hamaylı () m- Halhal ()

d- Yanak döven () i- Göğüs süsü () n- Yüzük ()

e- Küpe () j- Kemer ()

7- Sizde var olan takıların yöredeki adı nedir ?

a-	f-	k-
b-	g-	l-
c-	h-	m-
d-	i-	n-
e-	j-	o-

8- Takılarınız saf gümüş mü, gümüş kaplama mı ?

- Saf gümüş a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Gümüş kaplama a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

9- Takılarda hangi maden süsleme tekniği kullanılmıştır ?

- Kazıma tekniği a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Kaplama tekniği a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Ajur tekniği a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Kalıpla kaplama a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Telkari tekniği a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Kakma tekniği a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Savatlama Tekniği a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Değerli taş,
renkli cam ve
mine ile süs-
leme a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Kalıplama ve yıldızlama tekniği
a- ()	b- ()	c- ()	d- ()	e- ()	f- ()
g- ()	h- ()	i- ()	j- ()	k- ()	l- ()
m- ()	n- ()				

10- Takılarınızda Taş Kullanılmış mıdır ?

Evet () Hayır ()

Evet ise kullanılan taşın özelliği nedir ?

- Değerli taş
a- ()	b- ()	c- ()	d- ()	e- ()	f- ()
g- ()	h- ()	i- ()	j- ()	k- ()	l- ()
m- ()	n- ()				

- Yarı Değerli taş
a- ()	b- ()	c- ()	d- ()	e- ()	f- ()
g- ()	h- ()	i- ()	j- ()	k- ()	l- ()
m- ()	n- ()				

- Değersiz taş
a- ()	b- ()	c- ()	d- ()	e- ()	f- ()
g- ()	h- ()	i- ()	j- ()	k- ()	l- ()
m- ()	n- ()				

11- Takılarınızda hangi motif kullanılmıştır ?

- Bitkisel motif
a- ()	b- ()	c- ()	d- ()	e- ()	f- ()
g- ()	h- ()	i- ()	j- ()	k- ()	l- ()
m- ()	n- ()				

- Hayvansal motif
a- ()	b- ()	c- ()	d- ()	e- ()	f- ()
g- ()	h- ()	i- ()	j- ()	k- ()	l- ()
m- ()	n- ()				

- Geometrik motif
a- ()	b- ()	c- ()	d- ()	e- ()	f- ()
g- ()	h- ()	i- ()	j- ()	k- ()	l- ()
m- ()	n- ()				

- Sembolik motif
a- ()	b- ()	c- ()	d- ()	e- ()	f- ()
g- ()	h- ()	i- ()	j- ()	k- ()	l- ()
m- ()	n- ()				

- Başka a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

12- Takılarınızı nasıl elde ettiniz ?

- Satın aldım a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Annemden geçti a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Kayınvalidemden geçti a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Armağan edildi a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

13- Aile büyüklerinden geçlere takıların intikali nasıl olmaktadır ?

- Kız çocuklarına devrederler a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Erkek çocuklarına devrederler a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Her ikisine devrederler a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Başka a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

14- Takıları hangi amaçla kullanırsınız ?

- Süslenmek için a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
 g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
 m- () n- ()
- Toplumdaki yerini belirlemek iin a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
 g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
 m- () n- ()
- Nazardan korunmak iin a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
 g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
 m- () n- ()
- Armağan olduğu iin a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
 g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
 m- () n- ()
- Başka a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
 g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
 m- () n- ()

15- Geleneksel gmş takıları hangi giysilerle kullanırsınız ?

- Günlük giysilerle a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
 g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
 m- () n- ()
- Fantezi giysilerle a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
 g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
 m- () n- ()
- Başka a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
 g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
 m- () n- ()

16- Geleneksel gümüş takılarınızı ileride nasıl değerlendirmeyi düşünürsünüz ?

- Özel günlerde takmayı	a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
	g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
	m- () n- ()
- Hatıra olarak saklamayı	a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
	g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
	m- () n- ()
- Satarak değerlendirmeyi	a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
	g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
	m- () n- ()
- Parçalarını bozarak yeni dizayna sokmayı	a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
	g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
	m- () n- ()
- Başka (Müze'ye hediye etmeyi)	a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
	g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
	m- () n- ()

17- Takılarınız orjinal halini koruyor mu?

- Evet	a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
	g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
	m- () n- ()
- Hayır	a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
	g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
	m- () n- ()

18- Takılar, bütünüyle veya ihtiva ettikleri motif ve kompozisyonlarıyla verdikleri mesajlar varmıdır ?

- Evet	a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
	g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
	m- () n- ()

- Hayır a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

- Hatırlamıyorum a- () b- () c- () d- () e- () f- ()
g- () h- () i- () j- () k- () l- ()
m- () n- ()

19- Sahip olmak istediğiniz gümüş takı var mı?

a- Tepelik	()	f- Tarak	()	k- Kemer Tokası	()
b- Fes süsü	()	g- Kolye	()	l- Bilezik	()
c- Alınlık	()	h- Hamaylı	()	m- Halhal	()
d- Yanak Döven	()	i- Göğüs süsü	()	n- Yüzük	()
e- Küpe	()	j- Kemer	()		

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi